



Nederlandse dagbladen en de Roma

Een onderzoek naar objectiviteit en beeldvorming

Afstudeerscriptie Grytsje Anna Pietersma

Journalistiek Christelijke Hogeschool Ede

2009 – 2010

Begeleider Hans Pfauth

Hoofdstukindeling

Voorwoord

Pag. 5

Hoofdstuk 1 De Roma

Pag. 7

- 1.1 Een zwervend volk
- 1.2 Herkomst
- 1.4 Gebonden in de slavernij
- 1.5 Metaalbewerkeren en muzikanten
- 1.6 Europese (on)gastvrijheid
- 1.7 Roma in Nederland
- 1.8 De Verzwelging – Porraimos

Hoofdstuk 2 Anno nu

Pag. 15

- 2.1 Feiten
- 2.2 Zigeuners in Nederland
- 2.3 Oost-Europa
- 2.4 Europese Unie
- 2.5 Christelijke betrokkenheid

Hoofdstuk 3 Beeldvorming in de media

Pag. 20

- 3.1 Wat is objectiviteit?
 - 3.1.1. Bronnen*
 - 3.1.2. Hoofdrolspelers*
 - 3.1.3. Feiten*
 - 3.1.4. Selectie*
- 3.2 Hoe werkt beeldvorming in de media?
 - 3.2.1. Beeldvorming*
 - 3.2.2. Stereotiepe beeldvorming*
- 3.3 Onderzoek in Nederlandse media

Hoofdstuk 4 Onderzoek kwantitatieve berichtgeving

Pag. 26

- 4.1 Onderzochte media
- 4.2 Tijdsperiode
- 4.3 Onderzoek
 - 4.3.1 Selectie*
 - 4.3.2 Schema*
- 4.4 De resultaten
 - 4.4.1 Lengte berichtgeving*
 - 4.4.2 Bron*
 - 4.4.3 Plaats in de krant*

4.4.4 Genre

4.4.5 Onderwerp

Hoofdstuk 5 Onderzoek kwalitatieve berichtgeving **Pag. 33**

- 5.1 Methode
- 5.2 Gebeurtenissen
- 5.3 Thematiek
- 5.4 Lokale semantiek
 - 5.5.1 Werkwijze
- 5.5 Stijl en retoriek
- 5.6 Relevantiestructuren

Hoofdstuk 6 Interviews **Pag. 54**

met schrijfster Mariët Meester

met chef buitenland van het Nederlands Dagblad Gerhard Wilts

Hoofdstuk 7 Conclusies en aanbevelingen **Pag. 60**

- 7.1 Conclusies hoeveelheid aandacht
- 7.2 Conclusies praktijkonderzoek deel 1
- 7.3 Conclusies inhoud berichtgeving
- 7.4 Conclusies praktijkonderzoek deel 2
- 7.3 Aanbevelingen

Literatuurlijst **Pag. 68**

Bijlage

Bijlage I Onderzoeksmethode

Bijlage II Resultaten kwalitatief onderzoek

Prelude

Wat een reis naar Roemenië al niet met een mens kan doen. Na enkele weken door het land te reizen vond ik het onderwerp voor mijn scriptie: de Roma. Misschien zijn ze voor u beter bekend als de zigeuners. In veel landen, waaronder Roemenië, leiden de Roma een ander bestaan dan de doorsnee autochtoon. Ze kennen een lange geschiedenis, waarin ze veel rondtrokken door Europa. Sommige mensen romantiseren hun bestaan en hun tradities, die die sommige Roma nog steeds in stand houden. Maar het is niet alleen romantiek in het leven van de Roma. In verschillende landen, zoals Roemenië en Bulgarije, leven zij in achterbuurten zonder faciliteiten zoals een toilet. Het onderwijsniveau van de Roma is vaak lager dan het landelijk gemiddelde en de werkloosheid hoger.

Gezien deze situatie vroeg ik me af of deze berichten ook voorkomen in de Nederlandse dagbladen. Hoeveel aandacht besteden zij aan de grootste etnische minderheid van Europa? En is die aandacht negatief of positief? Door mijn christelijke achtergrond wist ik van enkele christelijke organisaties, die zich inzetten voor het lot van de Roma. Veel kerken verlenen hen financiële steun. Vanwege deze christelijke betrokkenheid vond ik het interessant om in dit onderzoek ook een vergelijking te maken tussen de christelijke en seculiere dagbladen.

Nu ik vele maanden verder ben is die vergelijking misschien niet eens zo logisch. Bovendien is de invloed van de berichtgeving op de beeldvorming over de Roma moeilijk te meten. Met behulp van enkele criteria kom ik in deze scriptie tot een indicatie. Ter introductie van deze scriptie noem ik tenslotte de hoofdstukken van de scriptie.

In het eerste hoofdstuk schets ik de geschiedenis van de Roma. Hierin wordt duidelijk wanneer de Roma zich vestigden in Europa en wat daaraan vooraf ging.

Vervolgens ga ik in het tweede hoofdstuk in op de huidige situatie. Waar de meeste Roma wonen en wat hun leefomstandigheden zijn wordt hier duidelijk. Ook geef ik een korte introductie over de verschillende groepen, die allen Roma als algemene benaming kennen.

Het derde hoofdstuk gaat over objectiviteit en beeldvorming. De rol van de journalist en de factoren die de objectiviteit in gevaar brengen komen hier aan de orde.

In het vierde hoofdstuk onderzoek ik de hoeveelheid aandacht die de dagbladen aan de Roma besteden. En of het daadwerkelijk zo is dat christelijke dagbladen meer berichten over de Roma.

Om een antwoord te krijgen op mijn volgende vraag onderzoek ik de inhoud van de geselecteerde artikelen. Dit tweede deel van het praktijkonderzoek volgt in hoofdstuk vijf.

In hoofdstuk 6 verwerk ik een aantal interviews naar aanleiding van het onderzoek. Uiteindelijk kom ik in hoofdstuk 7 tot een aantal conclusies en doe ik enkele aanbevelingen.

Ede, mei 2010

Grytsje Anna Pietersma

Hoofdstuk 1 De Roma

1.1 Een zwervend volk

Wie ooit op vakantie is geweest naar Roemenië, Hongarije of Slowakije is ze vast eens tegenkomen. Met hun donkere huid, zwarte haren en soms kleurige kleding zijn de Roma een opvallende verschijning. In de Middeleeuwen kwam het volk Europa binnen, waar de bevolking hen eerst nieuwsgierig verwelkomde. Over de afkomst van deze vrijbuiters was veel speculatie. Maar toen de nieuwsgierigheid er eenmaal van af was ontstond er een nieuwe tendens, gericht tegen de Roma. Het volk kreeg het niet gemakkelijk in Europa. Veel landen blokkeerden hun reizende levensstijl. Ze werden als criminelen behandeld en mochten niet langer over de grenzen reizen. Ook hun broodwinning kwam onder druk te staan, doordat er steeds minder vraag was naar tijdelijke arbeiders, zoals staalbewerkeren en muzikanten. Het dieptepunt in de geschiedenis van de Roma is de Tweede Wereldoorlog: door Roma de Verzwelging genoemd. Tijdens de oorlog bracht de Duitse bezetter een grote groep Roma onder in kampen en bracht veel van hen om het leven. Hoeveel er nu precies in heel Europa wonen blijft een schatting. De schattingen lopen uiteen van 10 tot 12 miljoen.¹ Van hen wonen er ongeveer acht miljoen in Europa. Dat is ongeveer gelijk aan het aantal inwoners van België en maakt de Roma de grootste etnische minderheid van Europa, van wie het grootste aantal in Oost-Europa woont.

Wie de Roma zijn, is niet altijd duidelijk. De term Roma komt van het woord Rom, wat in het Romani man of mens betekent. In Armenië geldt de naam Lom in het Romani en in het Aziatische Romani is de benaming voor de man Dom. Deze woorden komen in fonetisch opzicht overeen met het woord 'domba' in het Sanskriet. In moderne Indiase talen hebben overeenkomstige woorden dezelfde of een vergelijkbare betekenis. Aan de hand van deze linguïstische overeenkomsten is de herkomst van de Roma teruggevoerd tot India. Voor de zigeuners in Europa is Roma de meest gangbare benaming, hoewel ook hier verschillende groepen bestaan. Tijdens het eerste Romany Wereldcongres in Londen, april 1971² aanvaardden afgevaardigden van zo'n veertien landen de naam Roma als beschrijving voor de verschillende zigeunergroepen. Door de verschillende groepen blijft de omvang en cultuur van de Roma moeilijk onder één noemer te scharen. De Roma gelden ook als subgroep van de totale zigeunerbevolking. Andere hoofdgroepen in deze verdeling zijn de Sinti, de zigeuners in Duitsland, de Romnichals, de Kalderash en de Travellers.

1.2 Metaalbewerkeren en muzikanten

Zijn alle zigeuners, reizigers en woonwagenbewoners ook Roma? Nee, dat niet. Maar erg duidelijk is het niet. De term Roma geldt soms als aanduiding voor alle zigeuners, maar ook als een groep binnen de zigeunergemeenschap. Veel van de andere zigeunergroepen willen niet met Roma aangesproken worden; zoals de Sinti in Duitsland. Om toch enige duidelijkheid te verschaffen verdelen we de Roma in enkele hoofdgroepen, waarbij de term Roma gebruikt wordt als aanduiding voor alle Europese zigeuners.

¹ EU: The European Union and the Roma.

² Fraser, De zigeuners.

Groepen binnen de Roma bevolking: Chergari, Djamba, Erlije, Kabudji, Kalderash, Lovara, Mechkari, Rudari, Sinti, Ursari, Xoraxané.³ In de onderstaande tabel is te vinden waar deze groepen leven en welk beroep ze oorspronkelijk uitoefenden.

<u>Groep</u>	<u>Beroep</u>	<u>Land</u>
Djamba	Paardenhandelaars	Macedonië
Erlije	Muzikanten	Griekenland en Oostenrijk
Kabudji	Geen algemeen beroep	Albanië
Kalderash	Smeden/metaalbewerkers	Oostenrijk, Bulgarije, Frankrijk, Ierland, Italië, Spanje, Moldavië
Lovara	Paardenhandelaars	Kroatië, Oostenrijk, Frankrijk, Hongarije, Roemenië, Ierland, Oekraïne
Rudari	Houtbewerkers	Spanje, Hongarije, Kroatië
Chergari	Tentenbewoners: Nomadische Roma	Macedonië
Sinti	Geen algemeen beroep	Duitsland, Nederland, Italië, Kazachstan
Ursari	Berenleiders	Servië, Moldavië, Roemenië, Italië
Xoraxané	Geen algemeen beroep	Bulgarije

⁴1.3 Herkomst

Algemeen wordt aangenomen dat de Roma uit India geleidelijk naar Europa trokken. Dit is gebaseerd op onder meer hun taal, het Romani. Veel woorden uit het Romani vertonen overeenkomsten met het Hindi en het Sanskriet. Maar in tegenstelling tot andere volken, kennen de Roma niet één volk, geen overeenkomstige cultuur. Invloeden van binnenuit en buitenaf hebben de Roma gevormd tot de bontgekleurde verzameling van nu. Onmiskenbaar met een eigen identiteit, maar amper te herleiden tot hun Indiase voorouders. Voortdurend aangepast aan de omstandigheden, maar nog altijd zo anders dan de bevolkingsgroepen waar ze een onderdak vonden. Aan die buitenstaanders, gádze in het Romani, laten de Roma het om over hun herkomst te speculeren.

³ Fonseca, Begraaf me rechttop.

⁴ Meeste informatie verkregen via http://en.wikipedia.org/wiki/Romani_people_by_country. Deze opsomming is slechts een greep uit de verschillende groepen gebaseerd op het boek Begraaf me rechttop van Isabel Fonseca.

Verwarring over hun afkomst is gezaaid door de benaming zigeuner, zoals men de Roma lange tijd noemde. De betekenis van het Engelse gypsy (zigeuner) was: Een lid van een zwervend ras (dat zichzelf Romany noemt), van Hindoe-afkomst. Ieder reizend lid van een bevolking dat zichtbaar geen landloper was, viel onder de gypsies. Wie daarvan de huidige Europese Roma zijn is niet te achterhalen. Nog moeilijker is het door de uiteenlopende namen die zij in verschillende landen kregen. In Spanje stonden ze bijvoorbeeld bekend als Calé, wat zwarte betekent. Kaale was de gangbare benaming in Finland en in Duitsland zijn de Sinti te vinden. Frankrijk kent haar bohemiens onder de naam Manouche. Door het Romani zijn deze groepen min of meer verbonden. Hoewel het Romani geen registreerde taal is, met regels of een woordenboek, spreken alle Roma in Europa een vergelijkbare taal. Maar zelfs uit linguïstisch onderzoek of fysische antropologie is niet af te leiden waarom de Roma precies uit India vertrokken zijn. Voor deze reis wenden wij ons tot geschiedkundige geschriften. Hierin worden de Roma vaak aangeduid met de naam gypsy, egyptenaar of landloper. Deze geschiedenis zal daarom niet compleet eenduidig zijn, maar wel een beeld creëren van de reis die de Roma door de geschiedenis maakten.

In de geschiedenis duiken de zigeuners voor het eerst op in Perzië. Hier onthaalde de vorst Braham Gur Indiase muzikanten in zijn koninkrijk.⁵ Fraser neemt aan dat het hier om zigeuners gaat, uit wie later de Roma voortkwamen. De Europese Roma moeten voor de eerste Arabische invasies uit Perzië vertrokken zijn, omdat Arabische woorden of afgeleide termen in hun taal ontbreken. Keizer Constantijn van Konstantinopel vraagt omstreeks 1608 een groep Adsincani om wilde dieren van zijn land te jagen door magie. Adsincani betekent: samaritaans volk, afstammelingen van Simon de Tovenaar.³ Hiermee bedoelde hij waarschijnlijk een groep Roma. Daarna komen we de Roma voor het eerst tegen in Europa en wel in het Griekse Nauplion.

*In 1378 the Venetian Governor of Nauplion in the Peloponnese confirmed privileges already granted to the local community of atsingani. It was the first documented record of Romany gypsies in Europe.*⁶

De Roma verspreiden zich hiervandaan geleidelijk naar Oost-Europa. Linguïstisch onderzoek⁷ laat zien dat na de verspreiding van de groepen vanuit Griekenland er niet meer gesproken kan worden van het Europese dialect binnen het Romani, dat sterk gevormd was in Griekenland. Documenten uit Servië, Bulgarije, Walachije wijzen op aanwezigheid van de Roma.

Voor de vijftiende eeuw bewogen de Roma zich waarschijnlijk in kleine groepen, buiten het gezichtsveld van officiële instanties. Daardoor zijn er weinig gegevens bekend over hun reis. Maar hierna begint een bijzondere omwenteling. De Roma lijken een nieuw zelfvertrouwen te hebben. Hun leiders hebben een nieuwe tactiek ontdekt, namelijk het privilege van de pelgrims. Karel de Grote had in die tijd een wet uitgevaardigd waarin stond dat de burgers onderdak moesten bieden aan pelgrims. Keizer Sigismund van het Heilige Roomse Rijk verstrekke enkele zigeuners een vrijgeleide, een voorloper van het paspoort. Op deze

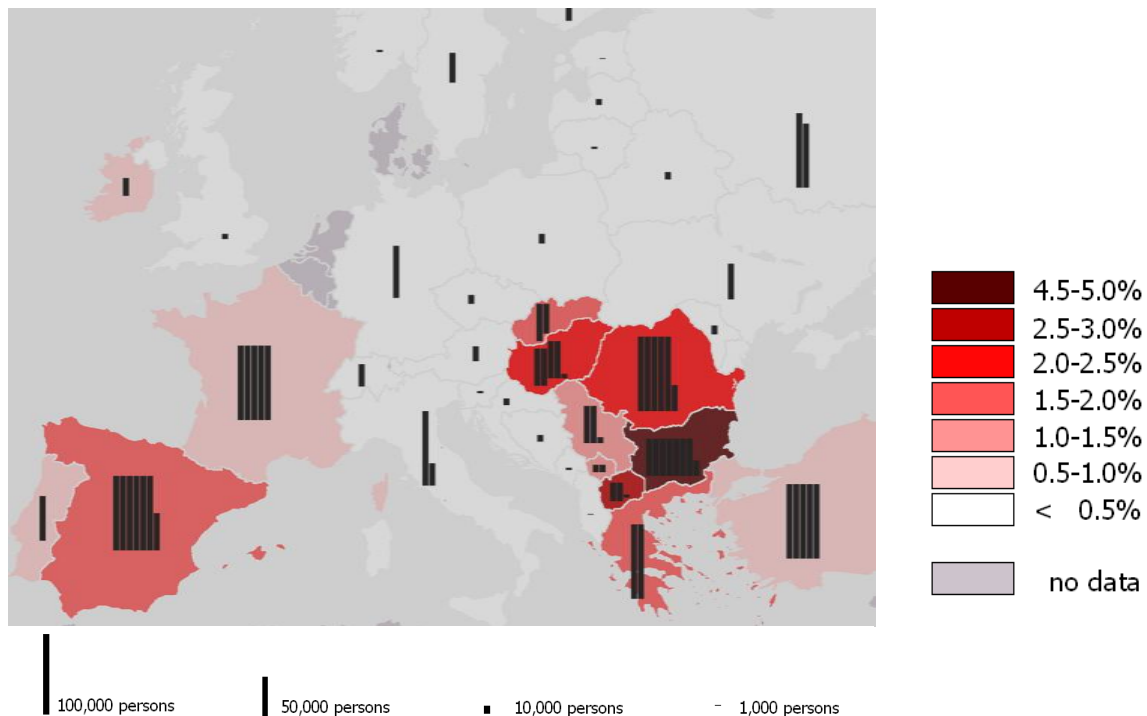
⁵ De zigeuners, Fraser.

⁶ Davies.

⁷ Fraser.

vrijgeleides stond dikwijls het verhaal van hun voorouders in Klein-Egypte, die vroeger gedurende enkele jaren het christelijk geloof hadden losgelaten en zich aan de dwaling van de heidenen hadden overgegeven. Na hun berouw moesten de families in ballingschap rondzwerven.⁸ Met hun status als pelgrims ontmoeten de Roma lange tijd meer of mindere gastvrijheid. Een slimme truc, die hen geen windeieren legde.

Figuur 1: Roma bevolking in Europa: officiële data van het UNHCR



1.4 Gebonden in slavernij

Door de ogen van een westerling is een Roma het toonbeeld van een vrijgevochten vreemdeling. Ze hebben lak aan iedere vorm van overheid en zwierven jaren lang zonder vaste thuisbasis door het land. Toch zijn zij in het verleden niet altijd vrij geweest. Hoewel er maar weinig over deze geschiedenis bekend is werden Roma in het verleden als slaven gehouden en verhandeld. Al in de vijftiende eeuw nam vorst Vlad Dracul in september 1445 zo'n twaalfduizend personen gevangen 'die eruit zagen als Egyptenaren' en bracht ze naar Walachije. Hij was de eerste die Roma als slaven importeerde.⁹

Moldavië en Walachije (historische regio van Roemenië) nemen in het slavernijverleden van de Roma een schandelijke plaats in. Al in de dertiende en veertiende eeuw kwamen de zigeuners de twee landen in. Onafhankelijk waren ze er slechts kort. Systematisch werden de Roma tot de slavernij veroordeeld. De vorst schonk hen aan een klooster of maakte hen zigeuners van de kroon. Zij waren niet verplicht om op één plaats te blijven, maar werden van de ene naar de andere plaats gejaagd. Ook betaalden zij tribuut aan de kroon.

⁸ Fraser.

⁹ Fonseca.

Zigeuners die het eigendom waren van een klooster of van de bojaren (feodale aristocratie) verloren hun persoonlijke rechten helemaal. Als goederen van economische waarde werden ze geruild, weggeven of verkocht. Pas in 1856 kregen de Roma in deze gebieden de volledige vrijheid terug.¹⁰

1.5 Roma in Nederland

Heidens, dat waren de Roma in ons land. Ze doken voor het eerst op in Deventer in maart 1420, waar in de kasboeken van de stad in opdracht van de schepenen een schenking staat genoteerd aan Heer Andreas, hertog van Klein-Egypte.¹¹ In de Lage Landen krijgen zij de naam heidens. Vooral ketellappers, muzikanten en circusartiesten zochten hun heil in de staat van de Lage Landen en Bourgondië, toentertijd één van rijkste landen van Europa. Op Nederlandse schilderijen gemaakt omstreeks 1500 zijn al afbeeldingen te zien van zigeuners. Onder meer op het schilderij 'De hooiwagen' van Jeroen Bosch. Hoewel ze eerst met keizerlijke vrijgeleides een gastvrij onthaal kregen, keerde het tij in Nederland. De oudste verordening tegen de Roma verscheen op 4 april 1524. Steden boden de zigeuners vaak geld aan, zodat ze zouden vertrekken. Wat Karel V in Spanje deed, wilde hij ook in de Lage Landen uitvoeren, die toen deel uitmaakten van het Spaans-Oostenrijkse keizerrijk van de Habsburgers. Zigeuners moesten zich vestigen en voor een baas gaan werken of ze moesten na zestig dagen weer vertrekken. In de Lage Landen werd deze wet in een langzamer tempo ingevoerd door de verdeling in provincies. In de provincie Gelderland wisten groepen Roma de hertog Karel van Egmond over te halen hen vrijgeleides te verlenen. Dat waren waarschijnlijk de laatste vrijbrieven, die de Roma in handen kregen. Karel V vaardigde in alle provincies een edict uit waarin hen gesommeerd werd binnen enkele dagen te vertrekken op straffe van leven en eigendommen. Vanaf die tijd leidden de Roma in Nederland een teruggetrokken leven, ze reisden in kleine groepen en de leiders verloren hun adellijke titels.



1.6 Europese (on)gastvrijheid

Niet alleen in Nederland, maar ook in andere Europese landen kregen de Roma het moeilijker na het verliezen van de keizerlijke vrijgeleides. Vanaf het midden van de zestiende

¹⁰ Fraser, De Zigeuners.

¹¹ Fraser, De zigeuners.

tot aan het eind van de achttiende eeuw zagen de Europeanen hen als misdadigers. Mensen zonder een vast adres, strijdig met de gevestigde orde; dat was een situatie waar de overheden zich niet bij neer wilden leggen. Uit de geschiedenis een kleine greep van de verordeningen tegen de Roma.

Engeland: "Enkelen van genoemd gezelschap [van Egyptenaren], en andere dergelijke personen... hebben gewaagd weer naar het koninkrijk te komen, met gebruikmaking van hun oude bekende duivelse en slechte praktijken en methoden, met zo'n afschuwelijk bestaan als niet toegestaan, genoemd of gekend kan worden in enig christelijke rijk, zonder dat daarvoor gerechte straffen worden toebedeeld." In 1554 werd deze wet aangenomen onder de regering van Philip en Mary. Zigeuners die niet in Engeland geboren waren werden onder deze regering en die van Elizabeth ter dood veroordeeld en opgehangen. De laatste keer dat een zogenaamde zwervende zigeuner werd opgehangen schijnt in de jaren vijftig van de zestiende eeuw te zijn geweest.

Frankrijk: De wetten in Frankrijk waren tamelijk effectief, vooral onder de regering van Lodewijk XIV. Mannelijke zigeuners werden zonder enige vorm van proces tot de galeien veroordeeld. Op gravures van Jacques Callot zijn strafexpedities te zien van zogenaamde étrangers (vreemdelingen), waar hij zigeuners mee aanduidde.

Duitsland: Tussen 1554 en 1774 worden in Duitsland vele wetten uitgevaardigd met betrekking tot de zigeuners in het land. Zigeuners werden vervolgd, gearresteerd, mishandeld, opgehangen of vogelvrij verklaard. Reden voor deze maatregelen was niet alleen te wijten aan de overlast die de mensen veroorzaakten. Na de Dertigjarige Oorlog was het tijd voor herstel en probeerde de Duitse regering plunderende en zwervende bendes aan te pakken. Onder deze rovers werden als vanzelfsprekend de zigeuners gerekend.

Doel van deze verordeningen was de zigeuners tot conformiteit te dwingen. Maar door de matige uitvoering van de wetgeving wisten de zigeuners toch te overleven zonder al te veel aanpassingen. Niet alle Europese landen kenden een soortgelijke wetgeving. In Hongarije verleende de keizerlijke gouverneur György Thurzó nog een vrijgeleide aan een groep zigeuners, met daarbij een pleidooi voor meer begrip voor hun positie. Aan het begin van de twintigste eeuw veranderde de houding ten opzichte van de Roma. Interesse naar hun achtergrond en muzikale kwaliteiten verzachten de heersende opvatting. Opvallend was de belangstelling van de protestantse kerken.

Uit een gezang:

*I was not born without a home
or in some broken shed.
A gipsy baby taught to roam
and steal my daily bread.¹²*

Op deze betrokkenheid van christenen ga ik in volgend hoofdstuk dieper in.

¹² Fraser. De Zigeuners.

1.7 De Verzwelging – Porraimos

De schattingen van het aantal zigeuners dat in de Tweede Wereldoorlog in Europa is omgekomen lopen uiteen van een kwart miljoen, tot ruim een half miljoen. Wetenschapper Ian Hancock beweert zelfs dat er in de Tweede Wereldoorlog even veel zigeuners als Joden zijn gedood. Maar over het lot van de Roma en Sinti horen we tijdens de geschiedenislessen op de basis- en middelbare school niets. Niet alleen de schoolboeken zwijgen over dit drama, ook de Roma zelf praten niet over deze zwarte geschiedenis. Of zo als ze het zelf noemen: Porraimos, wat iets als de grote verzwelging of verslinding betekent. Al in 1934 pakte de Duitse politie Roma op en sloot hen op in een zogenaamde Zigeunerlager. De Roma werden gezien als notoire misdadigers en daarom van de straten geveegd. Twee jaar later kreeg de hoofdcommissaris van politie in Berlijn het gezag om alle Roma in Pruisen te arresteren. Zo ontstond in Marzahn¹³ het grootste Zigeunerlager tot dan toe met zeshonderd Roma. De zigeunervervolging nam een vlucht na onderzoek van dr. Robert Ritter, die kenmerken van mensen met zigeunerbloed verzamelde.



Bundesarchiv, R 185 Bild-244-70
Foto: o.Äng. | 1936/1940 ca.

In een decreet van Heinrich Himmler uit 1938 stond te lezen dat zigeuners met gemengd bloed het meest tot misdaad neigden; ook werd hier nadrukkelijk gezegd dat de politie inlichtingen over alle zigeuners moest zenden naar het Centrale Bureau van het Reich.

Gedurende de volgende jaren werden de Duitse zigeuners, die geclassificeerd waren als niet-raszuiver, systematisch uitgeroeid. In deze *Endlösung* deelden de zigeuners het lot van de Joden. Zij waren de enige etnische groepen die de nazi's aanwezen voor vernietiging.¹⁴

Kamp Auschwitz heeft in de zigeunervervolging een symbolische betekenis gekregen. Hoewel de Roma overal verspreid waren in concentratiekampen, was de groep in dit kamp het grootst. In vier aparte barakken werden de Roma afzijdig gehouden van de andere gevangenen, om geveesde onrust te voorkomen. Zeventien maanden lang bestond het zigeunerkamp in Auschwitz-Birkenau. Van de 23.000 mensen kwamen er 20.078 om het leven, de overigen werden naar andere kampen overgebracht. De zigeuners kwamen overal vandaan. In de landen buiten Duitsland was de situatie voor de Roma en Sinti verschillend. De grootste verliezen werden geleden in Joegoslavië, Roemenië, Polen, de Sovjetunie en

¹³ Fonseca, Begraaf me rechtop.

¹⁴ Fraser, De zigeuners.

Hongarije. Omtrent augustus 1942 was Servië volgens de berichten het eerste land waar het joodse- en zigeunervraagstuk was 'opgelost'. Vuurpelotons, honger, uitputting en medische experimenten bezegelden het gruwelijk lot van de Roma en Sinti in de oorlog. Een slachting die ondanks zijn omvang weinig aandacht kreeg. Slachtoffers kregen slechts een geringe schadevergoeding, als ze tenminste voldoende vasthoudend en geletterd waren om een aanvraag in te dienen.¹⁵ Iets wat onder de Roma allesbehalve vanzelfsprekend is; aangezien in bijvoorbeeld Spanje 7 op de 10 Roma analfabeet is.

¹⁵ Fraser, De zigeuners.

Hoofdstuk 2 Anno nu

Na het uitpluizen van de geschiedenis van de Roma is het van belang om naar de huidige situatie van Europa's grootste etnische minderheid te kijken. Waar wonen de meeste Roma en hoe zijn de omstandigheden waarin zij leven? Met dit hoofdstuk wil ik duidelijk maken waarom het de moeite waard is om de beeldvorming van Roma te onderzoeken. Hun situatie laat in veel gevallen nog te wensen over, naar de maatstaven van onze leefomstandigheden. Ze hebben te maken met racisme en uitsluiting van de maatschappij. De informatie van dit hoofdstuk is voornamelijk terug te vinden in internettelijke bronnen, omdat deze feiten een stuk actueler zijn dan in de andere literatuur over dit onderwerp.

2.1 Roma in Nederland

Net zoals het aantal Roma in de hele wereld onduidelijk is, zijn er ook in Nederland geen officiële cijfers te vinden. De schattingen variëren van 2.000 tot 10.000 personen. In een rapportage van de Monitor Racisme en Extreemrechts wordt een aantal van 4.000 tot 6.000 personen genoemd. Dit aantal neem ik als uitgangspunt. De Sinti vormen binnen dit aantal een lichte minderheid (2.500). De groep Roma die van oudsher (vanaf 1542) in Nederland wonen telt zo'n 500 personen. In de jaren zeventig kwam een grote groep Roma naar Nederland, deze groep is een stuk groter met 1.500 personen. Daar komen nog 500 zogenaamde 'nieuwe' Roma bij, die vaak als vluchteling naar Nederland kwamen.¹⁶ De meeste Roma in Nederland hebben inmiddels de Nederlandse nationaliteit. Het merendeel woont in Zuidoost-Brabant en Midden- en Zuid-Limburg. Het is voor deze groepen Sinti en Roma soms moeilijk om huisvesting te vinden, door een tekort aan staanplaatsen voor woonwagens. Het zou in Nederland gaan om een tekort van zo'n 3.000 plaatsen.¹⁷ In 2002 wees de gemeente Nuenen nog twee gezinnen uit, door een gebrek aan staanplaatsen.

Het onderwijsniveau van Sinti en Roma in Nederland wordt steeds beter. Toch is er nog genoeg ruimte voor verbetering. In het basisonderwijs wordt 15,2 procent van de Roma- en Sintikinderen doorverwezen naar het speciaal onderwijs. Dit tegen een percentage van 5 procent van alle leerlingen. In het voortgezet onderwijs krijgt gemiddeld 14 procent van alle leerlingen een doorverwijzing naar speciaal onderwijs. Bij allochtonen ligt dit percentage op 35 procent, maar van Roma- en Sintileerlingen wordt maar liefst 46 procent doorgestuurd naar het speciaal onderwijs. Ze bereiken nauwelijks de havo of het vwo en zijn oververtegenwoordigd op het vmbo.¹⁸

2.2 Oost-Europa

¹⁶ Rapport Roma en Sinti, Monitor Racisme en Extreemrechts. P.R. Rodrigues en Maaïke Matelski, 2003.

¹⁷ Rapport Roma en Sinti, Monitor Racisme en Extreemrechts. P.R. Rodrigues en Maaïke Matelski, 2003.

¹⁸ Artikel 'Weg van de rand', door Karin Sitalsing - Contrast, 16 juli 2004

De landen met de grootste populatie Roma bevinden zich in Oost-Europa. Om een duidelijk beeld te schetsen van de situatie van de Roma in de Oost-Europese landen schetst ik een beeld van enkele leden van Euroma. Dit is een Europees netwerk van twaalf lidstaten van de Europese Unie. Het doel van dit netwerk is het promoten van de integratie van de Roma en de noodzaak van structurele fondsen om de effectiviteit van het beleid gericht op Roma te verbeteren. Van de vijf landen met de grootste populatie Roma geef ik een korte schets van de situatie en hoe hun leefomstandigheden hier zijn.

Roemenië

Bij de volkstelling in Roemenië in 2002 verklaarden 535.140 mensen zich Roma. Dit is 2,5% van de totale Roemeense bevolking. Veel onderzoekers geloven dat er veel meer Roma in het land leven, maar dat deze mensen hun etniciteit niet bekend maakten bij de volkstelling. Of dat ze geen identiteits- of geboortebewijs bezitten. De schattingen over de totale populatie Roma in Roemenië lopen uiteen van 1,5 tot 2 miljoen. Als dit aantal juist is, dan zijn de Roma de grootste minderheid in het land. En heeft Roemenië de grootste populatie Roma in Europa.¹⁹ Binnen deze groep bestaan 23 verschillende groepen, met allemaal een andere afkomst of wijze van leven.

Uit Roemeens onderzoek bleek dat van elke twee Romakinderen (zigeuners) er één geen winterjas heeft, en uit een gezin komt waar niet iedereen schoenen heeft; 17 procent van de Romahuishoudens had gas, 14 procent waterleiding.²⁰ De Roma zijn het meest sociaal en economisch achtergesteld van alle minderheden in Roemenië. Dit geldt op verschillende gebieden, zoals beperkte toegang tot sociale voorzieningen en geschikte huisvesting. De Roemeense staat garandeert een zetel aan de Roma-minderheid in het Parlement en financiële steun aan één van de Roma-organisaties.

Bulgarije

In 2001 identificeerde 4,6% van de Bulgaarse bevolking zich als Roma. Dit zijn in totaal 358.815 personen. Deze cijfers stemmen volgens experts niet overeen met de werkelijkheid. Het werkelijke aantal Roma zou liggen tussen de 700.000 en 800.000 personen. Door de economische hervormingen in 1990 daalde de economische activiteit in Bulgarije flink en nam de werkloosheid en armoede toe. Dit had vooral effect op de Roma-minderheid. De Romawijken in veel Bulgaarse steden zijn getransformeerd tot informele nederzettingen. Verschillende delen van het platteland kenmerken zich door sterke concentraties Roma in kleine, geïsoleerde dorpjes. Deze zijn grotendeels afgesloten van de Bulgaarse maatschappij.

Hongarije

De Hongaarse bevolking van Roma afkomst wordt geschat van 520.000 tot 650.000 personen. Uit een onderzoek van 2003 blijkt dat van de Roma tussen 20 en 24 jaar 82,5% de basisschool heeft doorlopen. In vervolgoopleidingen doen de Roma van deze leeftijd het een stuk minder goed. Van de Hongaarse jongeren van 18 jaar volgde 54,4% de middelbare

¹⁹ Feiten gepubliceerd door Euroma. <http://www.euromanet.eu/>

²⁰ Nederlands Dagblad, 31 mei 2008.

school. Van de Roma van 20 en 24 jaar voltooide slechts 5% de middelbare school. Van deze groep ging maar 1,2% naar een universiteit.

Minder dan één derde van de Roma mannen tussen de 15 en 65 jaar heeft een inkomen. En bovendien ligt de levensverwachting van Roma in Hongarije 10 jaar lager dan het nationaal gemiddelde. Het geboortecijfer onder Roma is wel hoger dan het landelijk gemiddelde. Volgens Euroma leven de Roma en niet-Roma in Roemenië steeds vaker gescheiden van elkaar. Tienduizenden Roma wonen in achterbuurten; in appartementen zonder faciliteiten.

Spanje

De geschatte populatie Spaanse Roma ligt ergens boven de 700.000 personen. Van iedere tien Roma boven de 15 zijn er zeven compleet of zo goed als analfabeet. De werkloosheid in Spanje heeft een groter effect op de Roma, dan op de rest van de Spaanse bevolking. Van de Roma is 13,8% werkloos, voor de Spanjaarden is dit gemiddeld 10,4%. Vergeleken met de rest van de bevolking is de gemiddelde leeftijd van Roma laag. Bijna de helft van de Romabevolking boven de 15 is onder de 30. De gemiddelde leeftijd is 34,8 jaar. Voor de rest van de Spanjaarden geldt een gemiddelde leeftijd van 45,4 jaar.

Slowakije

Het grootste gedeelte van de Slowaakse Roma woont in het oosten of zuiden van het land. In totaal wordt de Roma populatie geschat op 500.000 mensen. Van deze mensen is ongeveer 80 tot 90 procent werkloos. De negatieve gevolgen van de politieke en economische verandering, waar Slowakije vanaf 1989 aan onderhevig is, zorgen voor de sociale isolatie van de Roma. Door de herstructurering van de economie zijn veel ongeschoolde banen verdwenen. Het gebrek aan opleiding en discriminatie veroorzaken de hoge werkloosheid onder de Roma.

2.3 Europese Unie

Het Europees parlement riep in 2005 het decennium van de Roma uit, om de Europese lidstaten op te roepen om de integratie van de Roma te verbeteren. Sinds dat jaar heeft het Europees Parlement verschillende resoluties aangenomen om deze inclusie te bewerkstelligen. Het meest recente voorbeeld hiervan is een op 11 maart 2009 aangenomen resolutie over de sociale positie van de Roma en de verbetering van hun toegang tot de arbeidsmarkt in de EU.²¹ Hierin staat onder andere het volgende:

Het Europees Parlement is van mening dat een gecoördineerde benadering noodzakelijk is om de kansen op de arbeidsmarkt en de leefomstandigheden van de Romagemeenschap te verbeteren en dat daarmee de volgende drie doelstellingen moeten worden nagestreefd:

- Vergroting van economische kansen voor de Roma
- Opbouwen van menselijk kapitaal en;
- Verbetering van sociaal kapitaal en gemeenschapsontwikkeling

²¹ Zie aangenomen teksten van het Europees Parlement. Document P6_TA(2009)0117.

In deze aangenomen resolutie laat het Europees Parlement weten zich er van bewust te zijn dat Roma onder de huidige leefomstandigheden, hun gezondheidstoestand en hun onderwijsniveau bepalend zijn voor hun sociale situatie en hun kansen op de arbeidsmarkt. En dat deze vaak dienen als voorwendsel voor hun uitsluiting uit de meerderheidssamenleving en voor racisme. Bovendien is duidelijk dat dit alles de verbetering van hun levensvoorwaarden bemoeilijkt en hen verhindert hun meest fundamentele mensen- en burgerrechten uit te oefenen.

Naast beleidsmaatregelen zorgt de EU ook voor financiële steun voor de integratie van de Roma. Via verschillende fondsen ontvangen activiteiten ter bevordering van de integratie financiële steun. Voorbeelden hiervan zijn het Europees Sociaal Fonds (ESF) en het Europees Fonds voor Regionale Ontwikkeling (EFRO). Lidstaten van de EU worden gestimuleerd om gebruik te maken van de Europese Structurele Fondsen om de integratie van de Roma in eigen land te verbeteren. Om de goede praktijken en ervaringen tussen de lidstaten op het vlak van integratie van de Roma uit te wisselen en het verstrekken van analytische ondersteuning bestaat een Europees platform. De eerste vergadering van dit Europees Roma-platform was op 24 april 2009 in Praag.²²

2.4 Christelijke betrokkenheid

In enkele christelijke gemeenten van Nederland bestaat een zekere sympathie voor de Roma in voornamelijk Oost-Europa. Organisaties als Dorcas, Kom over en help, Hulp Oost-Europa, Oost-Europa Zending organiseren projecten, waar veel kerken geld voor inzamelen. Een kleine greep uit deze projecten:

- Dorcas begeleidt onder meer Roma kinderen in Roemenië en geeft gezondheidsvoorlichting aan de Roma in Albanië.
- Kom over en help wil onder meer de positie van Bulgaarse Roma vrouwen verbeteren door trainingen over gezondheidszorg en sociale zorg.
- Hulp Oost-Europa steunt onder meer een evangelist die het evangelie brengt onder de Roma in Servië.
- Oost-Europa Zending helpt Roma in Oost-Europa in samenwerking met Kinder Sponsor Plan.

Dat de hulpverlening aan de Roma nog wel te wensen over laat, daar is schrijfster Mariët Meester van overtuigd.

“Ik heb gemerkt dat bijna iedere organisatie tot het inzicht is gekomen dat er op dit moment een meer structurele aanpak nodig is dan het brengen van hulpgoederen. Maar hoe daarmee te beginnen? Men blijft maar redderen met het inzamelen van pakken koffie, suiker en rijst, men blijft maar kleding wassen en sorteren. In grote vrachtwagens worden de spullen naar Oost-Europa afgevoerd. De kosten van zo’n transport bedragen ongeveer vijfduizend gulden. Misschien ben ik door mijn ervaringen in Roemenië een rechtse bal geworden; ik heb zelfs al eens een nachtmerrie gehad waarin ik werd gekozen tot partijleider van de VVD. Of is het

²² De Europese Unie en de Roma. Website van de Europese Commissie.
<http://ec.europa.eu/social/main.jsp?catId=761&langId=nl>

doodgewoon mijn gezond verstand dat zegt dat die hulptransporten - behalve natuurlijk in acute gevallen - een slechte manier van goeddoen zijn? In de landen waar het om gaat is voldoende voedsel te koop, alleen niet in de geweldige variëteit die wij hier normaal zijn gaan vinden. Wanneer je per se eten wilt uitdelen, hoef je maar één Nederlander met vijfduizend gulden op pad te sturen en hij kan daarginds een halve markt leegkopen. Er verdienen dan tenminste Oost-Europeanen aan, en de ontvangers krijgen het voedsel dat ze graag lusten. Ik heb van dichtbij meegemaakt hoe mensen die waren verblijd met blikken conserven uit het Westen, er onmiddellijk mee aan het handelen sloegen. Het verdiende geld zetten ze om in broden, kip en worst.”²³

Deze informatie acht ik van belang voor mijn onderzoek, omdat door deze christelijke betrokkenheid mijn deelvraag tot stand kwam. Is er verschil te ontdekken in de hoeveelheid nieuws over Roma in christelijke en seculiere dagbladen?

²³ Column Mariët Meester in de Volkskrant, 2000.

Hoofdstuk 3 Beeldvorming in de media

3.1 Wat is objectiviteit?

In de journalistiek is objectiviteit het hoogste streven. Berichtgeving zonder de eigen mening er in te betrekken en zonder vooroordelen mee te nemen. Dat is objectief.²⁴ Bij objectieve berichtgeving moet de journalist zijn eigen mening en zijn eigen referentiekader compleet uitschakelen. Maar is dit wel haalbaar? Bakker & Scholten (1999) zeggen hierover: "Selecteren is onvermijdelijk en even onvermijdelijk is dat in elke selectie en bewerking van nieuws persoonlijke opvattingen van de journalist of ideeën die bij een bepaalde redactie leven, een rol spelen." Bovendien: Is compleet objectieve berichtgeving wenselijk? De taak van de journalist bestaat behalve de objectieve berichtgeving ook voor een groot deel uit het duiding geven aan gebeurtenissen. Mensen hebben achtergrondinformatie en opinie nodig om hun eigen mening te vormen. Bij de opleiding journalistiek wordt al onderwezen dat het objectiviteit onhaalbaar is. Het is slechts een streven. Hoe een journalist dan wel te werk gaat hangt volledig af van de wijze waarop de feiten weergegeven worden en de bronnen die hij gebruikt. De bronnen, die hij passief of actief aanboort, bepalen de inhoud van het nieuws. Die bepalen de informatie, waar de journalist op zijn beurt duiding aan geeft.

3.1.1 Bronnen

Als journalisten het over bronnen hebben, dan bedoelen ze meestal de mensen die hen van informatie voorzien.²⁵ Op jacht naar nieuws zoeken journalisten naar bronnen die hen van informatie voorzien. Deze bronnen zijn soms passief, maar ook vaak actief. Die actieve rol uit zich al in de massa van persberichten die dagelijks op de redactie van een dagblad binnenkomt. Al deze persberichten komen van organisaties, personen en instellingen die belang hebben bij publiciteit. De redactie maakt uit al deze berichten een selectie. Wat is nieuwswaardig en wat niet? De journalist bepaalt de inhoud, maar stelt zich zo wel afhankelijk op ten opzichte van de nieuwsstroom. Communicatieafdelingen weten hoe ze hun onderwerp op de journalistieke agenda moeten plaatsen. Door een persbericht vlak voor een deadline te sturen, heeft een journalist minder tijd om de bronnen te controleren en zal misschien met minder genoegen nemen. Dit moet de journalist te allen tijde voorkomen, want de journalist bepaalt uiteindelijk wat er in de krant komt. Wanneer dit wel het geval zou zijn bepalen andere belanghebbenden de inhoud van de krant. De verleiding om op deze manier nieuws te vergaren kan aanwezig zijn, omdat het makkelijk is en minder tijd kost. Het beeld van de journalist die actief bronnen aanboort hoeft daarom niet standaard te zijn. Onder de druk van strakke deadlines zoeken journalisten ook naar bronnen die in het verleden hun diensten hebben bewezen. De actieve opstelling van bronnen en de houding van de journalist ten opzichte van hen kan journalistieke afhankelijkheid creëren. Dan verschuift de oorspronkelijke gebeurtenis naar een mediagebeurtenis.

²⁴ Van Dale Woordenboek Online

²⁵ Peter Vasterman. 'De context van het nieuws'

3.1.2 Hoofdrospelers

Jan-met-de-pet speelt een bescheiden rol in de media. Bij politieke of economische ontwikkelingen staat de premier of de bedrijfsdirecteur snel klaar om zijn/haar zegje te doen. Maar wanneer vraagt de journalist naar de mening van de 'gewone' burger? Door middel van bijvoorbeeld straatinterviews krijgt ook de man op de straat de kans zijn mening te ventileren. Dat neemt niet weg dat de politiek en het bedrijfsleven het nieuws meestal domineren. De journalistieke bronnen verdelen we grofweg in twee types:

1. Professionele bronnen

Mensen die op basis van hun functie – in de politiek of het bedrijfsleven – beroepsmatig met de pers te maken hebben.

2. Niet-professionele bronnen

Mensen die niet beroepsmatig met de pers te maken hebben.

Uit onderzoeken blijkt dat de professionele bronnen vaak het nieuws domineren. Zij hebben er belang bij om in de publiciteit te komen en doen daar dan ook moeite voor. Onderzoek uit 1992 naar de berichtgeving over fraude in Nederland blijkt dat het merendeel van het (criminaliteits)nieuws afkomstig is van professionele en institutionele bronnen: politie, Openbaar Ministerie, ministerie van Justitie.²⁶ Ook een inhoudsanalyse van het internationale nieuws in tien Nederlandse dagbladen en het NOS Journaal ²⁷ bevestigt het beeld dat het nieuws de maatschappelijke machtsverhoudingen weerspiegelt. Dit laat weinig ruimte voor de personen waarom het nieuws eigenlijk draait.

'Gewone mensen – dat wil zeggen mensen die niet formeel namens andere mensen kunnen spreken – dienen vooral als illustratiemateriaal in verhalen die overbevolkt zijn met autoriteiten, politici en deskundigen. Ze treden dan vooral op als 'geval' om een gezicht te geven aan het abstracte en beleidsmatige verhaal vol cijfers en statistieken. De gewoonte om vooral over in plaats van met deze mensen te spreken, doet zich nog veel sterker gelden wanneer het gaat om mensen die tot een voor journalisten tamelijk ondoordringbare subcultuur behoren, zoals randgroepjongeren, allochtone vrouwen, woonwagen- of gettobewoners en mensen die tot criminele circuits behoren. De gangbare journalistieke werkwijze legt de verslaggever teveel beperkingen op om een verhaal 'van binnenuit' te kunnen maken.'²⁸

Het gevolg van deze situatie die hierboven beschreven wordt is dat er meer nadruk wordt gelegd op de individuele problematiek. De maatschappelijke achtergrond achter de incidenten wordt niet belicht. Dit kan voorkomen door een gebrek aan tijd. Minderheden lijden hier onder, niemand kan hun verhaal begrijpen. De vraag is of dit ook van toepassing is op de grootste minderheid van Europa: Roma-zigeuners. Wat houdt de berichtgeving over deze minderheidsgroep in en bepaalt deze het beeld over de Roma in Nederland?

²⁶ Brants&Brants 1991. Pagina 208.

²⁷ Kleinnijenhuis 1990. Pagina 187, 188.

²⁸ Vasterman, Aerden. Pagina 134.

3.1.3 Feiten

Als een journalist besluit iemand aan het woord te laten over een bepaald onderwerp, verschaft de geïnterviewde persoonlijke informatie. Journalisten kunnen er niet op vertrouwen dat alles wat een geïnterviewde persoon vertelt de waarheid is. Bij het vertelde moet de journalist op zoek naar de bijbehorende feiten, om de gesproken woorden op waarde te schatten. Feiten die soms voor het oprapen liggen, maar waar ze vaak diep voor moeten spitten. Maar wanneer is iets echt een feit? Zelfs wanneer een journalist iets zelf waarneemt en vervolgens opschrijft en publiceert is dit geen objectiviteit. Een andere journalist die toevallig precies hetzelfde zag gebeuren, geeft gegarandeerd een andere weergave van de werkelijkheid.

Door het gebruiken van een objectieve methode proberen journalisten betrouwbare feiten vast te stellen.

Werkdefinitie van objectiviteit:

- De strikte scheiding tussen feiten en meningen, tussen nieuws en commentaar.
- De verificatie-eis: nieuws moet uitsluitend gebaseerd zijn op feiten;
- De attributie-eis: de informatie moet gebaseerd zijn op identificeerbare bronnen, in ieder geval meer dan één;
- De eis van onpartijdigheid: het streven naar evenwichtige weergave van relevante meningen, het toepassen van hoor en wederhoor;
- De afstandelijke, neutrale presentatie van het nieuws volgens de piramidemethode; geen termen gebruiken die een waardeoordeel inhouden.²⁹

Nog steeds blijft de vraag wat de feiten dan precies zijn. Tot een feit wordt een uitspraak gerekend op grond van waarneming. Deze waarneming is alleen niet objectief te noemen, omdat de werkelijkheid simpelweg niet uit feiten bestaat. Vanuit ons denkkader voegen wij onze denkbeelden toe aan wat wij zien. Feiten zijn dus interpretaties van waarnemingen, gestuurd door referentiekaders, die vervolgens uitgedrukt worden in een taal.³⁰

3.1.4 Selectie

Na het verzamelen van de feiten maken journalisten een selectie. Daarbij spelen weer het referentiekader, de vooroordelen en overtuigingen een grote rol. Want hoe bepaalt een journalist anders wat nieuwswaardig is? In het streven naar objectiviteit mogen journalisten echter niets publiceren wat in strijd is met de werkelijkheid. Ze mogen het publiek geen richting opduwen, maar moeten zo zakelijk mogelijk een inzicht geven in de werkelijkheid. Zonder daar iets van af te doen. Deze selectieprocedure is van wezenlijk belang, want dit besluit bepaalt uiteindelijk wat de dagbladen en de journaals belichten.

²⁹ Vasterman. Pagina 106.

³⁰ Vasterman.

3.2 Hoe werkt beeldvorming in de media?

3.2.1 Beeldvorming

Romaboefjes, Romakrakers, het zijn slechts enkele voorbeelden van termen waarmee Roma-zigeuners worden aangeduid. Soms wekken deze termen de suggestie dat iedere Roma een kraker, een dief of een crimineel is. Hoe komt dat? En nog belangrijker: Hoe krijgen wij vat op de werkelijkheid? Door informatie tot zich te nemen creëert ieder mens een beeld van deze werkelijkheid. 'Beeldvorming geeft de werkelijkheid vorm. Met andere woorden, beeldvorming schept zelf een werkelijkheid. Dit inzicht is van groot belang om greep te kunnen krijgen op beeldvorming. Het gaat letterlijk om beeldvorming; dat wil zeggen dat de werkelijkheid wordt vormgegeven en niet wordt weerspiegeld.'³¹ De media spelen hierin een belangrijke rol. Beeldvorming doet zich in verschillende vormen voor.

3.2.2 Stereotype beeldvorming

Stereotype beeldvorming wordt ook wel verstarde beeldvorming genoemd. Dit type beeldvorming is vaak negatief. Vast staat dat het geen juiste beeldvorming is. Volgens het Van Dale woordenboek is de definitie van stereotype beeldvorming de volgende: 'Karakterisering, met name van een volk of van individuen uit een groep, op grond van generalisering van al of niet reële waarnemingen.' Over stereotiep zegt Van Dale: 'Vast, onveranderlijk bij elke gelegenheid terugkerend.'

Dat beeldvorming stereotiep kan worden heeft te maken met priming, een term uit de psychologie. Priming is een techniek om gemakkelijker bepaalde herinneringen terug te halen, doordat het in je geheugen wordt gecodeerd. Dit werkt als het volgt:

Het menselijk brein bestaat uit verschillende associatieve netwerken. Deze netwerken bestaan weer uit verschillende geheugeneenheden. De priming theorie veronderstelt dat een externe stimulus via prikkeling van afzonderlijke geheugeneenheden (één tegelijk) een keten van inhoudelijke geheugeneenheden kan activeren. Dit kan ondermeer leiden tot gedachten en emoties (Wicks, 2001). Wanneer een geheugenelement geactiveerd wordt leidt dit tot een bepaalde beeldvorming. Stel dat er in de berichtgeving over zigeuners vaak een link gelegd wordt met diefstal of criminaliteit. Dit kan leiden tot een negatief associatief netwerk. Bij het horen of lezen van het woord zigeuners worden de termen diefstal en criminaliteit opgeroepen. Dit geheugenelement kan tijdelijk meer toegankelijk worden door veel berichten over criminele zigeuners. Op die manier heeft de berichtgeving invloed op de beeldvorming. Wanneer er structureel berichten verschijnen over criminaliteit onder zigeuners kan dit geheugenelement zelfs chronisch worden. Volgens deze theorie heeft berichtgeving een grote invloed op het beeld van de groep waarover bericht wordt.

Wanneer een bericht een stereotiepe betekenis heeft, of stereotiepe achterliggende gedachte, zal de beeldvorming verstarren. Zo impliceert bovenstaande theorie dat je voor jezelf kan bepalen of je Roma wel of geen krakers vindt, maar wanneer er steeds opnieuw

³¹ Schwietert & Ten Berge. Imagobeschadiging & Imagoherstel.

berichtgeving over krakende Roma's binnenkomt legt het geheugen deze link steeds sneller zelf. Wanneer er pluriforme, emancipatoire of alternatieve betekenissen aan een bericht hangen, kan de beeldvorming zich wijzigen.

3.3 Onderzoek in Nederlandse dagbladen

Beeldvorming in de media is voor minderheden van groot belang. Door hun vaak ondergeschikte positie zijn ze kwetsbaarder voor marginalisering. Roma worstelen al eeuwen met een verleden van verstoting uit de maatschappij. Misschien door hun eigenzinnige levenswijze, maar ook door het oordeel van buitenstaanders. Wat is de rol van de media, in dit geval de dagbladen, in het proces van beeldvorming?

In Europa worden de Roma in verschillende landen gediscrimineerd en leven ze onder erbarmelijke omstandigheden. Wordt in de Nederlandse dagbladen hier aandacht aan besteed of worden alleen de negatieve incidenten belicht?

Cees Hamelink stelt: *Er is elke dag veel nieuws niet in het nieuws. In de selectieve journalistieke waarneming van de wereld bestaat de sterke neiging vooral accenten te leggen op negatieve (aspecten van) gebeurtenissen en situaties.*³²

Nieuws ligt niet op straat te wachten tot de journalist het komt oprapen. Nee, het is de journalist die bepaalt wat het nieuws is. Daarbij wordt niet zelden voor de gebaande paden gekozen. Wat ligt in de verwachting, waar kan men op anticiperen? Waarom wordt er dagelijks bericht over de Verenigde Staten en Europa en zijn we een aardbeving in Chili in no time weer vergeten? In 2005 rapporteerde Unicef dat 84 procent van de Roma in Bulgarije, 88 procent van de Roma in Roemenië en 91 procent van de Roma in Hongarije beneden de armoedegrens leefden. Steeds minder Roma kinderen gaan naar school. Is dat nieuws?

³² Hamelink. Pag. 42

Het praktijkonderzoek

Verslaggeving over Roma in Nederlandse dagbladen

Het praktijkonderzoek is opgedeeld in drie verschillende delen. In het eerste deel onderzoek ik de kwantitatieve berichtgeving in de geselecteerde dagbladen. Daarna onderwerp ik deze berichtgeving aan een kwalitatief onderzoek, waarin de inhoud en de tone of voice van de artikelen centraal staat. Uiteindelijk vergelijk ik de resultaten van de seculiere dagbladen met die van de christelijke dagbladen. Voor het onderzoek neem ik de periode van 1 juni 2007, de datum waarop Roemenië en Bulgarije toe traden tot de EU, tot 1 januari 2010.

Hoofdstuk 4 Onderzoek naar kwantitatieve berichtgeving

Hoeveel aandacht besteedt de Nederlandse dagbladpers aan de Roma? En is hierin verschil te ontdekken in de christelijke en neutrale dagbladen? Om antwoord op deze vragen te krijgen houd ik een kwantitatief onderzoek. Voor dit onderzoek selecteer ik zes Nederlandse dagbladen. Drie dagbladen, waaronder de Trouw, Nederlands Dagblad en Reformatorisch Dagblad, vertegenwoordigen de christelijke media in mijn onderzoek. De Telegraaf, NRC Handelsblad en De Volkskrant gelden als de seculiere tegenhangers. Hier heb ik voor gekozen, omdat ik in het laatste hoofdstuk het verschil tussen de seculiere en de christelijke dagbladen belicht.

4.1. Onderzochte media

Trouw

Het dagblad Trouw verscheen in de Tweede Wereldoorlog voor het eerst en werd illegaal verspreid. De eerste editie verscheen onder de naam Oranje-Bode op 18 februari 1943. Na de oorlog Trouw een dagblad en was sterk verbonden met de Anti-Revolutionaire Partij. Het lezerspubliek was voornamelijk afkomstig uit de Nederlandse Gereformeerde Kerken Nederland. Gaandeweg veranderde de koers van Trouw naar een meer progressieve houding. De journalistieke verantwoordelijkheid omschrijft de redactie als volgt: Trouw rekent het tot zijn journalistieke taak betrouwbaar en volledig te informeren, en daarbij te waken over zijn onafhankelijkheid, de helderheid in de scheiding van nieuws en commentaar en opinie. Het redactiestatuut bespreekt de christelijke achtergrond niet expliciet. Van de drie onderzochte dagbladen heeft Trouw de minst uitgesproken christelijke signatuur. In 2009 had Trouw een oplage van 108.439.

Nederlands Dagblad

Als een half illegaal blad onder de naam Reformatie Stemmen verscheen in 1944 het huidige Nederlands Dagblad voor het eerst. Na de oorlog was het blad de spreekbuis van de Gereformeerde Kerken vrijgemaakt onder de naam de Vrije Kerk. Vanuit deze kerken ontstond steeds meer de behoefte aan een dagblad uit eigen gelederen. Dit resulteerde vanaf 1948 in een tweewekelijkse uitgave van het Gereformeerd Gezinsblad. In elf jaar tijd groeide dit blad uit tot een dagblad met een nieuwe naam: Nederlands Dagblad. De krant was naast de Gereformeerde Kerken vrijgemaakt nauw verbonden met de politieke partij GPV. In 1992 is de exclusieve binding met deze kerk opgeheven. De krant ziet het als een roeping om door middel van de journalistiek niet slechts de werkelijkheid te beschrijven, maar ook te duiden in het licht van Gods Woord. Als uitgangspunt neemt de redactie daarbij de Bijbel. Daarbij is er een sterke verbondenheid met de klassiek-christelijke traditie van de kerk van alle eeuwen, in het bijzonder verwoord in de drie oecumenische en de drie gereformeerde belijdenisgeschriften de 'Formulieren van eenheid'. Het Nederlands Dagblad had in 2009 een oplage van 30.639.

Reformatorisch Dagblad

Het Reformatorisch Dagblad is een dagblad van bevindelijk gereformeerde signatuur en is onderdeel van uitgever ErDee Media. Op 1 april 1971 kwam het dagblad voor het eerst uit en had in de beginperiode circa 16.000 abonnees. De oplage van het Reformatorisch Dagblad in 2009 was 55.180. ErDee Media brengt de journalistieke missie op de volgende manier onder woorden: informatie is betrouwbaar en gebaseerd op gedegen en integer journalistiek onderzoek. Lezers moeten in staat zijn om op basis van de geboden informatie het nieuws te plaatsen in relatie tot belangrijke ontwikkelingen en te toetsen aan Bijbel en belijdenis. De redactie kan daarbij duidelijke standpunten innemen, mits deze maar duidelijk verankerd zijn in de grondslag en respectvol worden geformuleerd ten opzichte van andersdenkenden.

NRC Handelsblad

Uit een fusie van het Algemeen Handelsblad en de Nieuwe Rotterdamsche Krant werd NRC Handelsblad geboren. De eerste editie van de krant verscheen op 1 oktober 1970. Het motto van de krant is Lux et Libertas, Licht en Vrijheid. NRC Handelsblad profileert zich als een liberale kwaliteitskrant. Het doel is in de eerste plaats de ruimst mogelijke informatie te geven, op grond waarvan de lezer dan zelf een eigen mening kan vormen. De vrijheidsgedachte die het NRC Handelsblad voorstaat verdraagt zich niet met geloof in enig dogma, aanvaardt niet bij voorbaat enig gezag. De krant voelt de plicht tegenover de lezers om de informatie zo onversneden mogelijk te geven. Niet-partijdig, niet met één of andere ideologische opzet. In 2009 had het NRC Handelsblad een oplage van 209,455.

Telegraaf

Het grootste Nederlandse dagblad is de Telegraaf. De krant verscheen voor het eerst op 1 januari 1893. In de Tweede Wereldoorlog was de Telegraaf een spreekbuis voor de Duitse bezetters. Zo plaatste de krant anti-joodse artikelen en SS-frontreportages. In 2009 had de Telegraaf een oplage van 677.358. Uit het redactiestatuut van De Telegraaf: 'Prioriteitsaandeelhouders (...) redactieraad en redactie van het dagblad De Telegraaf zullen onverkort handhaven dat het dagblad De Telegraaf (...) onpartijdig nieuws geven zonder gebonden te zijn aan enige staatkundig partij, kerkelijke richting of belangengemeenschap, uitsluitend in dienst van 's lands belang.'

De Volkskrant

Op 2 oktober 1919 verscheen De Volkskrant voor het eerst als een weekblad voor de katholieke arbeidersbeweging. Drie jaar later werd de krant iedere dag gedrukt en in 1939 had De Volkskrant 27.000 abonnees. Onder druk van de bezetting in de Tweede Wereldoorlog lagen de persen stil. Na de oorlog groeide de krant door tot één van de grootste dagbladen van het land. Jarenlang was de inhoud toegespitst op een brede katholieke lezerskring. Dit veranderde in de jaren 60 en 70. Op 25 september 1965 verdween namelijk de onderkop: 'Katholiek dagblad van Nederland' en met een meer progressief karakter wist De Volkskrant jonge lezers te trekken. De doelgroep van de De Volkskrant is hoog opgeleid en zit links van het politieke midden. Heldere analyses en onafhankelijke informatieverstrekking zijn de pilaren waarmee het dagblad autoriteit wil

verdienen. Ook goed onderbouwde artikelen en een doordachte onderwerpkeuze horen in dit rijtje thuis. In 2009 had De Volkskrant een oplage van 260.277.

4.2 Tijdsperiode

In 2007 traden twee landen met een grote populatie Roma toe tot de EU: Roemenië en Bulgarije. In deze periode verwachtte ik daarom veel artikelen te vinden over de Roma. In de Krantenbank van LexisNexis zocht ik op 'Roma', 'zigeuners' en een combinatie van beide zoektermen. Omdat een periode van enkele maanden of zelfs een paar jaar te weinig bruikbare artikelen opleverde heb ik mijn zoekperiode uitgebreid tot 1 januari 2009. Deze periode van drie jaar leverde uiteindelijk voldoende resultaten op voor een representatief onderzoek naar de berichtgeving over Roma.

4.3 Onderzoek

4.3.1 Selectie

In de gevonden hits heb ik een selectie gemaakt gebaseerd op de relevantie van de artikelen. Daarbij vielen de artikelen af die Roma slechts zijdelings noemden. Ook artikelen over feesten of een muziekschool gerund door zigeuners laat ik weg. De katernen over kunst en film vielen ook af, tenzij het artikel duidelijk op betrekking had op het leven van de Roma. Een simpele opsomming van een aantal films, met een korte opmerking over de een film over Roma viel daardoor ook af. In de selectie heb ik me beperkt tot artikelen die handelen, zijdelings of prominent over incidenten, achtergrond, geschiedenis of politieke positie van de Roma. Bij deze eerste selectie vielen nog eens een flink aantal artikelen af.

4.3.2 Schema

In mijn onderzoek heb ik het onderstaande schema op alle geselecteerde artikelen toegepast.

Lengte van het bericht: Hoe lang zijn de artikelen? Ik heb hierbij een indeling gemaakt tussen kort (0-200 woorden), middellang (200-500 woorden) of lang (> 500 woorden).

Bron artikel: Waar komt het artikel vandaan? Is het geschreven door een redacteur van de krant of van een correspondent afgenomen? Of is het afkomstig van een persbureau?

Plaats in de krant: Op welke pagina heeft het artikel een plaats gevonden? Ik onderscheid hierin de voorpagina en andere pagina's. Dit kan de binnen- of buitenlandpagina zijn, maar ook een andere pagina.

Genre: Om wat voor soort artikel gaat het? Ik onderscheid zes categorieën: nieuws, achtergrond, commentaar/opinie, interview, reportage en column.

Onderwerp: In de artikelen is een grote verscheidenheid te ontdekken in de onderwerpen. Deze onderwerpen heb ik in een aantal categorieën verdeeld.

4.4 De resultaten

Met een zoekperiode van drie jaar is de opbrengst van artikelen nog steeds niet groot; in totaal 133 artikelen. Absolute uitschieter is het NRC Handelsblad met in totaal 36 artikelen. Het aantal hits op de zoekopdracht was voor dit dagblad 77, maar veel artikelen vielen af. Artikelen waarin Roma alleen genoemd werden in een opsomming of in een boeken- of tv programmaoverzichten heb ik geschrapt. Ook portretten van politici met daarin een zin over zijn/haar standpunt over Roma vielen af. Het Nederlands Dagblad en Trouw besteden ongeveer evenveel aandacht aan de Roma met beide 25 artikelen. Daarna volgen de Telegraaf en De Volkskrant met beide 18 artikelen. Onderaan belandde het Reformatorisch Dagblad met slechts 11 artikelen. Opvallend was het verschil in hits en het uiteindelijke aantal bruikbare artikelen. Het NRC Handelsblad leverde in de Krantenbank van LexisNexis 77 hits op, maar amper de helft was bruikbaar. Het Reformatorisch Dagblad aan de andere kant haalde 12 hits en leverde 11 bruikbare artikelen voor het onderzoek. De 133 geselecteerde artikelen heb ik vervolgens aan het schema getoetst en gerangschikt in overzichtelijke tabellen.

4.4.1 Lengte berichtgeving

	Kort (0-200 wrd)	Middel (200-500 wrd)	Lang (> 500 wrd)
Trouw	8 (32%)	3 (12%)	14 (56%)
Nederlands Dagblad	10 (40 %)	7 (28%)	8 (32%)
Reformatorisch Dagblad	5 (45,5%)	3 (27,3%)	3 (27,3%)
NRC Handelsblad	7 (19,4%)	11 (30,6%)	18 (50%)
Telegraaf	9 (50%)	8 (44,4%)	1 (5,6%)
De Volkskrant	2 (11,1 %)	3 (16,7%)	13 (72,2%)

Niet alleen gezien het aantal artikelen, maar ook qua artikelgrootte, besteedt het Reformatorisch Dagblad weinig aandacht aan de Roma. Bijna de helft van de artikelen is geschaard onder de korte artikelen. De Telegraaf scoort opvallend laag met lange artikelen. Slechts één van de 18 artikelen is langer dan 500 woorden. Korte en middellange artikelen zijn in dit dagblad vrijwel gelijk verdeeld. Het NRC Handelsblad besteedt niet alleen veel aandacht aan het onderwerp, maar doet dit ook met veel lange artikelen. Procentueel gezien schreef De Volkskrant de meeste lange artikelen: 72% van de artikelen heeft een lengte van 500 woorden of meer. Trouw volgt De Volkskrant met percentage van 56% voor lange artikelen. Bij het Nederlands Dagblad slaat de weegschaal iets door naar de kortere berichtgeving (40%).

4.4.2 Bron

In het onderzoek naar de bronnen van artikelen heb ik onderscheid gemaakt tussen artikelen van correspondenten, van persbureaus en verslaggevers in Nederland. Deze artikelen heb ik in de categorie correspondent geplaatst, wanneer het artikel een reportage betreft.

	Correspondenten	Persbureaus/redacteurs	Verslaggevers NL
--	-----------------	------------------------	------------------

Trouw	12 (48%)	12 (48%)	1 (4%)
Nederlands Dagblad	5 (20%)	19 (76%)	1 (4%)
Reformatorisch Dagblad	1 (9,1%)	9 (63,6%)	3 (27,3%)
NRC Handelsblad	17 (47,2%)	17 (47,2%)	2 (5,6%)
Telegraaf	9 (50%)	8 (44,4%)	1 (5,6%)
De Volkskrant	7 (38,9%)	9 (50%)	2 (11,1%)

Slechts eenmaal maakt het Reformatorisch Dagblad gebruik van een correspondent. Deze wordt niet met naam genoemd, maar bericht vanuit Hongarije. De berichten van de persbureaus en redacteurs hebben bij deze krant zwaar de overhand. In de meeste gevallen gaat dit om korte nieuwsberichten van persbureaus als het AP, AFP en ANP. Driemaal duikt een artikel op van een verslaggever in Nederland. In het onderzoek schaar ik dit artikel in een aparte categorie.

In totaal 17 artikelen van het NRC Handelsblad zijn het werk van correspondenten. Dit is niet verwonderlijk gezien het aantal correspondenten dat werkzaam is voor dit dagblad, in totaal 23. De enige die niet vaste dienst is van het NRC is Tijn Sadée. Bas Mesters neemt het grootste aantal artikelen (5) voor zijn rekening. Bij vijf artikelen staat zijn naam vermeld en nog eens drie artikelen hebben als dateline Rome. In de categorie verslaggever staat een artikel over zakkenrollen onder Oost-Europeanen geschreven door Wilmer Heck. Ook een artikel van Vincent Bongers en Guido de Vries is hierbij gerekend.

De Trouw heeft een evenwichtige verdeling tussen artikelen van correspondenten en de persbureaus/redacteurs. Veel artikelen zijn van Runa Hellinga (8), correspondent in Hongarije. Hierdoor is de meeste aandacht voor gebeurtenissen uit dit land, maar ook Slowakije en Roemenië komen aan bod. Andere artikelen zijn van Pauline Valkenet (2) en Eric Brassem (1) en van een niet nader genoemde correspondent. Onder verslaggevers in Nederland schaar ik een artikel van Hanneke Janssen, die een Romafamilie interviewt over hun toekomst in Utrecht.

Het Nederlands Dagblad heeft vijf artikelen aangekocht van de correspondenten, Esther Gotink, Henk van den Boom, David Cronin, Eelco van der Linden en Marloes de Koning. Dit is te verklaren, omdat het ND zelf slechts enkele correspondenten in dienst heeft. Van de zes dagbladen heeft het ND het hoogste percentage artikelen van persbureaus en redacteurs. Één artikel van over criminaliteit van Roma in Nederland heb ik uit de overige artikelen gelicht. Het betreft een artikel van Levien de Feijter en Annemieke Koops. Aan het woord is Gjunler Abdula, voorzitter van de Landelijke Stichting Roma Emancipatie (LSRE).

Twee artikelen van verslaggevers van de Volkskrant handelen over de integratie en emancipatie van Roma. Charlotte Huisman schrijft over de Roma in Nieuwegein, die te maken krijgen met een harde aanpak. In Oss discussiëren zigeuners over wat beter moet en Jeroen Trommelen legt vast hoe dat in zijn werk gaat. De Volkskrant heeft veel langere achtergrondartikelen van de redactie, maar uiteindelijk niet veel van correspondenten (7).

De Telegraaf heeft van alle kranten het hoogste percentage artikel van correspondenten. Vier van deze artikelen hebben Rome als dateline en twee artikelen zijn afkomstig uit Brussel. Onder de categorie verslaggevers valt één artikel uitvan Fred Soeteman. Dit artikel handelt over een rechtszaak tegen dieven van Roma afkomst.

4.4.3 Plaats in de krant

	Voorpagina	Andere pagina	Kerkpagina
Trouw		25 (100%)	
Nederlands Dagblad	1 (4%)	24 (96%)	
Reformatorisch Dagblad		8 (72,7%)	3 (27,3%)
NRC Handelsblad	1 (4%)	35 (96%)	
Telegraaf	1 (5,6%)	17 (94,4%)	
De Volkskrant	1 (5,6%)	17 (94,4%)	

Het Reformatorisch Dagblad en Trouw plaatsen niet één keer een artikel over Roma op de voorpagina. De andere vier dagbladen doen dit eenmaal. Het is interessant om te kijken welk onderwerpen in de dagbladen deze positie verdienen. Het Nederlands Dagblad plaatst een nieuwsbericht over het aanpakken van spijbelende Roma in Nederlandse gemeenten. NRC Handelsblad vraagt op de voorpagina van 17 juli 2008 aandacht voor een artikel op pagina 4. Een correspondent uit Rome bericht hier over de vingerafdruk, die het hele Italiaanse volk moet laten afnemen. De Volkskrant bericht al ruim een week hiervoor op 9 juli 2008 over Rome, die een vingerafdruk eist van alle zigeuners. Ook dit bericht staat op de voorpagina.

De Telegraaf kiest voor de voorpagina van 14 februari 2008 een nieuwsbericht over de Brabantse gemeente Best. Deze gemeente kocht het huis van een ongewenste zigeunerfamilie, zodat ze er zeker van kon zijn dat de mensen echt vertrokken. NRC Handelsblad en De Volkskrant kiezen voor een vergelijkbaar onderwerp. De Telegraaf en het Nederlands Dagblad kiezen beide voor een gebeurtenis in Nederland. Het Nederlands Dagblad brengt een bericht over het harder aanpakken van spijbelende Roma. Het onderwerp van de Telegraaf is iets sensationeler van aard. 'Gemeente koopt zigeuners uit voor twee miljoen' kopt het dagblad.

4.4.4 Genre

Om een goed beeld te krijgen van de aandacht die de dagbladen aan de Roma besteden heb ik de artikelen opgedeeld in verschillende genres.

	Achtergrond	Nieuwsartikelen & fotobijschriften	Commentaar Opinie	Interview	Reportage	Column
Trouw	4 (16%)	16 (64%)		2 (8%)	3 (12%)	
Nederlands Dagblad	5 (20%)	20 (80%)				
Reformatorisch Dagblad	3 (27,3%)	6 (54,5%)			2 (18,2%)	
NRC	7 (19,4%)	18 (50%)	1 (2,8%)	1 (2,8%)	7 (19,4%)	2 (5,6%)

Handelsblad						
Telegraaf	3 (16,7%)	12 (66,7%)		1 (5,6%)		2 (11,1%)
De Volkskrant	6 (33,3%)	6 (33,3%)	1 (5,6%)		4 (22,2%)	1 (5,6%)

Het grootste deel van de artikelen betreft nieuwsberichten. Vijf van de zes dagbladen besteden de meeste aandacht aan de Roma met een nieuwsbericht. De Volkskrant is hierop een uitzondering. De verdeling tussen achtergrondartikelen en nieuwsberichten is gelijk met beide 33,3 %. De percentages variëren verder van 50% (NRC Handelsblad) tot de hoogste uitschieter van 80% (Nederlands Dagblad). Het Nederlands Dagblad blijft in andere genres ver achter, zonder een enkel ander genre.

De Telegraaf publiceert geen enkele reportage. De Volkskrant telt procentueel gezien de meeste reportages, maar in deze categorie is geen uitschieter te benoemen. Alleen Volkskrant en het NRC Handelsblad schrijven een opiniërend artikel over de Roma. Beide kranten zijn seculier, dus het is interessant om deze twee artikelen eens met elkaar te vergelijken.

De stelling in het opiniestuk van NRC Handelsblad is: Europa moet de Roma bescherming bieden. De incidenten in Italië staan volgens de schrijvers niet op zichzelf, maar de Roma ondervinden problemen in meer EU-lidstaten. In De Volkskrant betoogt Lilianne Ploumen, voorzitter van de PvdA, dat Europa zich moet bemoeien met discriminatie in lidstaten. De onderwerpen zijn vergelijkbaar en de auteurs komen ook nog eens uit dezelfde politieke hoek. Het artikel in het NRC Handelsblad is namelijk mede geschreven door Jan Marinus Wiersma, europarlementariër voor de PvdA.

4.4.5 Onderwerp

Als laatste heb ik de artikelen onderzocht op onderwerp. Daarin onderscheid ik twee categorieën. Onder de eerste categorie vallen de artikelen die Roma als hoofdonderwerp hebben. In de andere categorie vallen de artikelen waarin Roma genoemd worden in een ruimere context.

	Hoofdonderwerp	Nevenonderwerp
Trouw	16 (64%)	9 (36%)
Nederlands Dagblad	16 (64%)	9 (36%)
Reformatorisch Dagblad	9 (81,8%)	2 (18,2%)
NRC Handelsblad	18 (50%)	18 (50%)
Telegraaf	10 (55,6%)	8 (44,4%)
De Volkskrant	10 (55,6%)	8 (44,4%)

Deze laatste vergelijking leverde weinig opvallende resultaten, behalve dan dat de Roma in relatief veel artikelen niet als hoofdonderwerp voorkomen. Het Reformatorisch Dagblad is hierop een uitzondering; 81,8% van de artikelen heeft de Roma als hoofdonderwerp. 50% van de artikelen uit NRC Handelsblad heeft de Roma als hoofdonderwerp. De andere dagbladen stemmen verrassend overeen.

Hoofdstuk 5 Kwalitatief onderzoek

In het tweede deel van het onderzoek leg ik de inhoud van de artikelen onder de loep. De European Union Agency for Fundamental Rights onderzocht in 2009 de discriminatie van minderheden in Europa.³³ Van de zeven verschillende groepen scoorden de Roma op de verschillende onderwerpen gemiddeld het hoogste. Voorbeeld: 1 van de 4 Roma respondenten was het slachtoffer van een persoonlijke misdaad – inclusief bedreigingen, aanvallen en serieuze mishandeling – tenminste één keer in de voorgaande twaalf maanden. Bovendien geeft 69% van de geïnterviewde Roma aan dat discriminatie op basis van iemands etnische achtergrond of status als immigrant wijdverspreid is in hun land.

Hoewel deze beweringen niet per definitie op feiten zijn gegrond, schetsen ze wel de belevingswereld van deze mensen. Hoe komt het dat Roma zich zo voelen en hoe komt het dat veel van hen ook regelmatig met geweld te maken heeft? De manier waarop over hen gesproken en geschreven wordt is daarin van betekenis. In de media speelt de informatieverwerking een grote rol. Daarom onderzoek ik hoe de dagbladen berichten over de Roma in Europa. Wordt er een genuanceerd beeld geschetst van de Roma in het algemeen, die gevolgen heeft voor de beeldvorming over deze minderheid?

De onderzochte media

Net als in het eerste deel van het praktijkonderzoek zijn de dagbladen in te delen in twee verschillende groepen. Het NRC Handelsblad, De Volkskrant en de Telegraaf vertegenwoordigen de seculiere dagbladen. Het Reformatorisch Dagblad, het Nederlands Dagblad en de Trouw vormen de christelijke tegenhangers.

De onderzochte periode

Voor dit deel van het praktijkonderzoek neem ik weer dezelfde tijdsperiode als uitgangspunt. Dit is een periode van drie jaar, van 1 januari 2007 tot 1 januari 2009.

5.1 Methode

Voor de inhoudsanalyse van de artikelen heb ik het onderzoek naar minderheden in de media van Teun A. van Dijk gebruikt. Deze analyse van de berichtgeving over etnische minderheden is een goede leidraad voor mijn onderzoek. Systematisch analyseer ik de geselecteerde artikelen om een antwoord te vinden op de vraag welk beeld de dagbladen impliciet of expliciet schetsen van de Roma. In het eerste deel van het praktijkonderzoek keek ik al naar de hoeveelheid artikelen, de bronnen en de presentatie. Nu ga ik verder met onderwerpen en thema's in de berichten. Daarna schets ik een thematisch profiel van alle dagbladen afzonderlijk.

³³ Data in Focus Report | The Roma, European Union Agency for Fundamental Rights.

5.2 Gebeurtenissen

Om van iedere krant in detail uit te zoeken wat en hoe ze over Roma berichten, maak ik een opsomming van de gebeurtenissen in de onderzochte periode. Het gaat hier om de gebeurtenissen, die mogelijk aandacht kregen. Het is onmogelijk om in betrekkelijk korte tijd na te gaan waar de Roma, als etnische groep, in drie jaar tijd mee te maken kregen. Daarom stel ik een lijst op met de gebeurtenissen, die in twee of meer dagbladen voorkomen. Behalve eenmalige nieuwsgebeurtenissen, komen ook meer structurele situaties in deze lijst voor. Omdat de berichten grotendeels los van elkaar staan is in deze lijst geen precieze chronologische volgorde aangehouden. De genoemde data zijn de publicatiedata van het gevonden artikel over deze gebeurtenis.

Rel over Roma tijdens tournee Madonna 29.08.2009

Tijdens een optreden in de Roemeense hoofdstad Boekarest veroordeelde Madonna de discriminatie van Roma in het land. Dit leverde haar boe-geroep en boos gefluit op. Zigeunermusici, die ze had ingehuurd voor haar optredens, vertelden haar over de discriminatie.

Moordenaars Roma Hongarije opgepakt 22.8.2009

Sinds juli 2008 zijn in Hongarije zes zigeuners vermoord en vijf anderen gewond geraakt bij aanvallen met molotovcocktails, handgranaten en jachtgeweren. Vijf verdachten zijn opgepakt.

Neonazi's verstoren betogen Roma Tsjechië 4.5.2009

Rechts-extremisten verstoorden een vreedzame demonstratie van Roma. In het land stonden veertien demonstraties gepland om aandacht te vragen voor de discriminatie van de Roma.

Roma-families weggepest uit Belfast 24.6.2009

Na racistische intimidatie vluchtten 114 Roemeense Roma van hun huis in Belfast. Onder de vluchtelingen was een pasgeboren baby. Bijna alle Roemenen gaan nu terug naar Roemenië.

Extreemrechts versplinterd Europees Parlement 10.1.2007

De uitslagen van de Europese verkiezingen laten een groeiend extremisme en nationalisme zien in vooral Oost-Europese landen. De meeste van deze extremistische partijen kennen een negatief standpunt ten opzichte van de Roma.

Italië wil vingerafdrukken van zigeuners 27.6.2008

De Italiaanse regering wil een vingerafdruk van alle Roma om illegale immigratie tegen te gaan. Van verschillende kanten, onder andere de EU, klinkt kritiek op dit plan. Het zou discriminerend zijn en de privacy van de Roma aantasten.

Varkens weg bij voormalig nazikamp Tsjechië 27.01.2009

Tsjechië wil na jarenlange protesten een varkensboerderij verwijderen van het terrein van een voormalig concentratiekamp voor zigeuners.

Herdenking Holocaust Roma en Sinti 4.5.2007

De deportatie van 276 Nederlandse zigeuners naar Auschwitz wordt herdacht.

Dood Roma-meisjes laat badgasten koud 22.7.2008

Twee meisjes van veertien en zestien jaar oud verdronken op een Italiaans strand. Na de eerste ophef vonden badgasten al snel hun strandstoel om verder te zonnen. Naast hen lagen de lijken van de meisjes onder een laken.

Hongaarse zigeuners vormen Roma-Garde 5.2.2007

Roma-activisten in het noordwesten van Hongarije verenigen zich in een Roma-Garde, omdat ze vinden dat de regering hen niet beschermt tegen ultrarechtse activisten. Ze doelen hiermee onder meer op de extremistische Hongaarse Garde.

5.3 Onderwerpen

De volgende stap is het categoriseren van de onderwerpen waar de artikelen over handelen. Daarbij moet voor een goed begrip van de cijfers vermeldt worden dat sommige artikelen meerdere onderwerpen belichten.

Onderwerpen	Trouw	Nederlands Dagblad	Reformatorisch Dagblad	NRC Handelsblad	Telegraaf	De Volkskrant	Totaal
Algemeen	0	0	1	0	0	1	2
Verblijf en immigratie	8	7	1	16	7	6	45
Wonen	4	2	1	8	3	2	20
Cultuur	3	1	4	4	2	3	17
Onderwijs	4	3	1	1	0	1	10
Gezondheid	0	0	0	1	0	0	1
Werk	0	4	1	3	2	1	11
Politiek	15	18	2	23	10	10	78
Discriminatie	13	14	4	19	6	7	63
Misdaad/justitie	13	13	4	20	9	6	65
Sociale zaken	1	3	1	3	0	0	8
Overig	0	0	0	0	2	1	3

Met deze tabel ontstaat een voorzichtige indruk van waarover de dagbladen berichten als ze over Roma schrijven. De meeste aandacht gaat uit naar de politiek. Daarbij moet ik opmerken dat deze artikelen vaak meerdere onderwerpen hebben zoals immigratie, misdaad en discriminatie. Alle dagbladen besteden aandacht aan de plannen van de Italiaanse regering om vingerafdrukken te nemen van de zigeuners. Dit is aanleiding voor meerdere berichten over de reacties van verschillende partijen. Deze reacties zijn afwijzend. In de artikelen met dit onderwerp komen bijna geen uitspraken van Roma voor. Als er een vertegenwoordiger van de Roma aan het woord komt, is dit meestal iemand van een stichting of een Roma-activist. Ook berichten over de Hongaarse Garde en de Tsjechische Nationale Partij komen in de dagbladen voor. De tweede plaats gaat naar de berichten over misdaad/justitie. Deze berichten variëren van de moorden op Hongaarse Roma tot bedelende zigeunerkinderen in Den Bosch. Daarna volgen de berichten over discriminatie. Deze artikelen gaan ook voornamelijk over de plannen van de Italiaanse regering. Ook horen hierbij de artikelen over de politiek in Oost-Europa. Door de opkomst van bijvoorbeeld de Jobbik-partij in Hongarije praten de politieke partijen in verschillende Oost-Europese landen veel over discriminatie. Ook de Europese Commissie houdt zich hier mee bezig. Over het algemeen zijn deze berichten in het voordeel van de betrokken Roma. Maar soms lijken ze één grote groep te zijn, zonder individuen. Dat maakt het lastig om positief over hen te denken, omdat ze vaak in adem genoemd worden met criminele Roma.

5.3 Thematiek

Na het verzamelen van de aanwijzingen over het belang van het nieuws over Roma, is het tijd om me te richten op de globale inhoud van de berichten. Dit doe ik door de artikelen te onderzoeken op thema's. Een thema is een aspect van de betekenis van een tekst.³⁵ Dit is iets anders dan het onderwerp van een tekst. Het onderwerp wonen kan bijvoorbeeld verschillende thema's inhouden. Het kan gaan om de sloop van wijken door de overheid of om mensen die woonruimte zoeken. Het is in relatief korte tijd onmogelijk om alle artikelen te onderwerpen aan een precieze thematische analyse. Daarom ga ik net als Van Dijk meer intuïtief en selectief te werk. Van iedere krant schets ik een inhoudsprofiel. Een thematisch profiel is nog steeds redelijk abstract en algemeen. Twee artikelen kunnen over hetzelfde thema schrijven, maar in detail het thema vanuit een andere hoek belichten.

De Volkskrant

In De Volkskrant komt een klein aantal thema's steeds terug in de berichtgeving over meerdere onderwerpen. Dit zijn:

1. Een persoon of groep discrimineert Roma
2. Immigratie van Roma levert problemen op
3. Een groep of persoon levert kritiek op discriminatie van Roma
4. Roma zijn betrokken bij of slachtoffer van een misdaad

³⁴ Overgenomen uit Van Dijk, pag 32.

³⁵ Van Dijk.

Deze thema's worden op hun beurt weer met andere geassocieerd, zoals discriminatie ook vaak een politieke achtergrond heeft. In de meeste artikelen van De Volkskrant spelen de Roma geen actieve rol. Daardoor overheerst het gevoel van een passieve groep, die het van buitenstaanders verwacht om hun situatie te verbeteren. Een kleiner thema is: Nasleep/herdenking van lot Roma in de Tweede Wereldoorlog.

In twee verschillende artikelen wordt aandacht besteedt aan dit thema. De insteek van deze artikelen is het laten zien van het leed dat de Nederlandse Roma en Sinti is aangedaan. Betrokkenen komen dan ook uitvoerig aan het woord. Zo geeft de tekst een gezicht aan de Roma.

1. Een persoon of groep discrimineert Roma

Het discriminatiethema komt in De Volkskrant in verschillende artikelen voor. Het gaat hier vooral om artikelen over extremistische partijen zoals de Tsjechische Nationale Partij en de Hongaarse Garde, die bekend staan om hun anti-zigeunerpropaganda. Ook moorden op Hongaarse Roma lijken in de eerste instantie over discriminatie te gaan. Opvallend aan één van deze artikelen is de eerste toonzetting, die de suggestie wekt dat het gaat om discriminatie en racistische aanvallen op Roma. Verderop in het artikel wordt dit weer in twijfel getrokken. Is het wel racistisch en worden Roma wel echt geteisterd door geweld? Een voorbeeld uit de lead van dit artikel: 'Molotovcocktails in Tatárszentgyörgy' – Het Hongaarse dorpje Tatárszentgyörgy staat sinds kort symbool voor het toenemende geweld in Hongarije tegen de Roma (zigeuners). Twee maanden geleden werden er een vader en zijn zoontje vermoord door racisten.' Hieruit zou de lezer de conclusie kunnen trekken: Hongaarse Roma zijn het slachtoffer van racistisch geweld. Maar wie verder leest krijgt het idee dat het grote mediashow is, waar niet eens duidelijk is of het met racisme te maken heeft. Dat de betrokken grootvader niet weet of het een racistisch moord is lijkt een einde te maken aan het verhaal. Gewoon een moord, weg discriminatie, weg racisme.

Het thema discriminatie van Roma overlapt nogal eens met het volgende thema, waar de immigratie van Roma aan bod komt.

2. De immigratie/integratie van Roma levert problemen op

De meest prominente gebeurtenis binnen dit thema is het voornemen van de Italiaanse overheid om vingerafdrukken af te nemen van alle zigeuners. De problemen met de Roemeense immigranten, waarvan het grootste deel Roma is, rijzen volgens de overheid de pan uit. Door de zigeuners te registreren willen ze de illegalen opsporen. In deze zaak is veel politiek geharrewar, dus komen de Roma zelf weinig aan het woord. Hier lijken de Roma zelf buiten te staan. Maar wanneer verschillende wijken in Napels gesloopt worden neemt De Volkskrant zijn lezers mee naar één van de wijken in de stad. Daar komt een bewoner aan het woord. Of hij echt een Roma is? Dat is niet duidelijk. Over het algemeen is dit een negatief thema. Wanneer het over integratie van Roma en Sinti in Nederland gaat lijkt de toon iets negatiever, door te beginnen met zigeuners klagen, maar kunnen zelf ook iets doen. In een artikel over de Roma in Nieuwegein komt één van de 400 Roma in de randgemeenten van Utrecht uitvoerig aan het woord.

3. Een groep of persoon levert kritiek op discriminatie van Roma

Een voorbeeld van dit thema is de Madonna, die tijdens een concert in Boekarest aandacht vraagt voor de discriminatie van Roma. Haar actie wordt niet op prijs gesteld en boegeroep volgt. Meer serieus is het betoog van Lilianne Ploumen, voorzitter van de PvdA.

4. Roma zijn betrokken bij of het slachtoffer van een misdaad

Het enige artikel waarin alleen dit thema voorkomt is een kort nieuwsbericht over het oppakken van verdachten in de zaak rond moorden op Roma. In veel andere artikelen kwam ik het thema minder prominent tegen, maar werd wel aandacht besteed aan een misdaad gepleegd door een Roma. Bijvoorbeeld in het artikel van 14 april 2008 over de Hongaarse Garde. Hier wordt een aanval op een chauffeur, die een zigeunerjongen aanreed, genoemd als aanleiding voor de acties van de Garde. In een artikel over de 'kampen' in Italië wordt de moord op een Italiaanse vrouw genoemd. In het eerder genoemde artikel over het Hongaarse dorpje Tatárszentgyörgy komt misdaad tegen Roma aan de orde.

Telegraaf

In de Telegraaf komen de volgende thema's naar voren:

1. Roma zijn het slachtoffer van discriminatie

Italië neemt een omstreden veiligheidswet aan, die verstrekkende gevolgen heeft voor immigranten. Het artikel in de Telegraaf noemt de Roma nog eens apart, met een maatregel die speciaal voor hen geldt. Ook wordt als voorbeeld een misdaad genoemd, die een Roma pleegde. Dit schetst het beeld dat de Roma de meeste problemen opleveren. Een artikel over racistische aanvallen in Belfast begint negatief voor de Roma. Weggepest luidt de kop, alsof het om pesterijtjes gaat, terwijl een Roma een pistool onder zijn neus kreeg. Maar binnen dit thema slaat de weegschaal toch weer door naar de positieve kant door een bericht over de Roma-top, waar men zich zorgen maakt om het repressieve beleid ten aanzien van de Roma in Italië. Geen enkel ander dagblad berichtte hier over.

2. Immigratie van Roma levert problemen op

De kwestie rond het immigratiebeleid in Italië hoort eigenlijk ook bij dit thema. Opvallend is een artikel over Roemeense Roma, die volgens de kop op drift zijn geraakt. In dit artikel is het soms niet duidelijk of het alleen over Roma gaat of over Roemenen. Dat het de mening is van een Leuvense antropoloog en niet perse op feiten berust is niet helemaal duidelijk. Het lijkt een gewoon nieuwsbericht te betreffen en geen opiniestuk, dus een objectievere houding van de journalist is op zijn plaats. Een artikel met de kop: Met de vingers bloot, schetst een negatief beeld door te suggereren dat Roma iets bloot moeten geven. Ook worden de misdaden van de Roma in verhouding breed uitgemeten. Een ander bericht over immigratie is een artikel over België, die Roma uit wil zetten. Ook hierover schreef geen enkel ander dagblad.

3. Roma zijn betrokken bij een misdaad

Binnen dit thema vallen een aantal zeer uiteenlopende artikelen. Van misdaad in Nederland tot in Hongarije. In Arnhem wordt een officier van justitie beschuldigd van zigeunerhaat. De aanklager krijgt in dit artikel veel ruimte om zijn zegje te doen. Ook hoort bij dit thema een kort fotobijschrift over twee verdronken Roma meisjes. Het onderwerp leent zich ook niet voor een groter artikel, dus de hoeveelheid aandacht is in verhouding. Een andere misdaad in Nederland komt ook alleen in de Telegraaf voor. Een Romafamilie staat terecht voor insluiping en inbraak. Door de kop en citaten in het artikel komt een negatief beeld naar voren, ook over Roma in het algemeen.

NRC Handelsblad

In NRC Handelsblad komen de volgende thema's aan de orde.

1. Roma zijn het slachtoffer van discriminatie

Onder dit thema vallen verschillende artikelen, zoals twee artikelen over racistische aanvallen op Roma in Belfast. In geen van deze beide artikelen komt een Roma zelf aan het woord. Wel krijgt dit onderwerp veel aandacht in NRC. In één van deze artikelen komt wel een Chinese immigrant, die met dezelfde problemen worstelt, aan het woord. Waarschijnlijk waren de Roemenen al uit Belfast vertrokken. De reactie van de regering is minimaal, waardoor niet duidelijk is wat ze er aan gaan doen om deze toestanden te voorkomen.

In andere artikelen, zoals een bericht over de politiek in Slowakije, komen de verschillende partijen wel aan het woord. Ook de Roma krijgen hier een stem door een Roma-activist.

2. Persoon of groep levert kritiek op discriminatie Roma

Ook NRC Handelsblad noemt het optreden van Madonna tegen discriminatie van Roma. In een opiniestuk wordt de situatie van de Roma in de EU uitgebreid beschreven. In een opiniestuk over de situatie van de Roma in de EU spreken Jan Marinus Wiersema (PvdA) en Ruud Dijksterhuis de EU aan om de Roma bescherming te bieden. Ook Roma-muzikanten, die opkomen voor de rechten van de Roma, komen in NRC Handelsblad aan het woord in een lange reportage.

3. Roma zijn betrokken bij of slachtoffer van een misdaad

Het NRC Handelsblad brengt zowel de misdaad gepleegd door en tegen Roma naar voren. Zo wordt in een kort bericht gemeld dat de FBI de moord op Roma in Hongarije onderzoekt. Door het immigratiebeleid in Italië ontstaat er meer geweld tegen Roma in Napels. NRC Handelsblad duikt als één van de weinigen echt in de wereld van de Roma in Napels. Je ziet een jongen die echt staat te trillen van angst. Maar er is ook aandacht voor misdaad gepleegd door een Roma. Ook hier komen de Roma weer zelf aan het woord, om de situatie in het dorp te beschrijven. De nadruk ligt op de integratie van de Roma, die door dit incident weer om zeep is geholpen.

4. Immigratie van Roma levert problemen op

Ook in NRC Handelsblad is er veel aandacht voor het immigratiebeleid van Italië. Van de presentatie van de nieuwe regering tot de vingerafdrukken van de complete Italiaanse

bevolking. Maar ook andere landen kampen met de immigratie van de Roma. Canada sluit de grenzen voor immigranten uit Tsjechië. Dit feit wordt nergens anders gemeld. In het artikel wordt niet helemaal duidelijk waarom ze dat doen. Zijn er teveel? Dat is de enige reden die hier in naar voren komt. Enkele Roma komen naar Nederland blijkt uit twee artikelen. Zo gaat een journalist mee met een politieteam om zakkenrollers uit Oost-Europa op heterdaad te betrappen. Opvallend is dat in dit bericht de minderheidsafkomst van alle betrokken groepen wordt genoemd. Eenmaal betreft het 'vermoedelijk een Roma'. In Den Bosch maakt de Kinderbescherming zich zorgen om Roma-kinderen, die voor geld muziek maken in Den Bosch.

5. Woonomstandigheden van Roma zijn slecht of verslechteren

In Istanbul zijn de huizen van ruim zeshonderd families, meest Roma, verdwenen. Apart is dat een zogenaamde zigeunerwoordvoerder zijn zegje mag doen, maar dat het niet helemaal duidelijk is hoe hij precies voor de zigeuners op komt. Ook de sloppenwijken in Rome zijn gesloopt en in NRC Handelsblad kunnen de betrokken zigeuners hun verhaal kwijt. In dit artikel klinkt heel zacht een afkeurende toon met betrekking tot de Italiaanse regering.

Reformatorisch Dagblad

Het Reformatorisch Dagblad bericht binnen de volgende thema's:

1. Positie Roma in de kerk

Dit thema kom ik in geen één van de andere dagbladen tegen. Binnen dit thema vallen verschillende artikelen van het Reformatorisch Dagblad. Een Amerikaanse zendeling promoveert op een dissertatie over de positie van zigeuners of Roma in de kerk van Slowakije. In dit artikel wordt de geloofsbeleving van de Roma uitgelicht, met aan het eind een duidelijke moraal voor de christelijke lezer. Het artikel gaat alleen over de dissertatie van deze zendeling, andere partijen komen niet aan het woord. De kerken hebben tijdens de Europese Oecumenische Assemblee ook een woord voor Roma blijkt uit een tweede artikel. Zij willen de rechten van de mensen binnen de kerk bevorderen.

2. Roma zijn het slachtoffer van discriminatie of misdaad

Wat het Reformatorisch Dagblad in dit thema onderscheid van de andere dagbladen is de onderwerpkeuze. Alleen de moord op Roma is blijkbaar nieuwswaardig genoeg om te brengen. De moorden op Roma in Hongarije verdienen twee artikelen in de krant.

3. Persoon of groep discrimineert Roma

Het Reformatorisch Dagblad bericht als enige helemaal niet over de registratie van illegale immigranten in Italië. De eerste Roma in het parlement in Kroatië en de versterking van een betoging van Roma door neonazi's zijn wel nieuwswaardig. Over het algemeen krijg ik bij het Reformatorisch Dagblad het idee dat ze zoveel mogelijk positieve berichten over de Roma willen brengen.

Trouw

1. Woonomstandigheden en onderwijs Roma

Door correspondent Runa Hellinga brengt Trouw meer achtergrondartikelen, die te maken hebben met de cultuur en de situatie van de Roma. Een artikel over muurschilderingen in een dorp, waar veel Roma wonen, is daar een voorbeeld van. Ook een artikel over onderwijsprogramma's is het werk van Hellinga. Dit is van toegevoegde waarde voor een meer positief beeld over de Roma.

2. Immigratie van Roma levert problemen op

Zoals alle andere dagbladen bericht Trouw ook over het geweld tegen Roemenen in Belfast. In vergelijking met de andere kranten zijn de artikelen vrij lang, met veel achtergrondinformatie. Het Roma gezin Nicolich is alleen in Trouw terug te vinden. Dit gezin wil graag in Utrecht blijven, maar de gemeente wil hen kwijt. Ze mogen met hun caravan niet overal staan en hebben blijkbaar in het verleden voor overlast gezorgd. Het wordt in het artikel niet duidelijk wat voor overlast. Ook mis ik de informatie over de algemene regelgeving op dit gebied. In een ander artikel maken de Roemenen zich zorgen om de Roma; ze willen niet aan hen gelijk zijn. In een artikel van Trouw lijkt deze angst gegrond, maar wie hier de schuldige is? Dat is onduidelijk.

3. Roma zijn slachtoffer van of betrokken bij een misdaad

Trouw schrijft de meeste berichten over de moorden in Hongarije. Omdat de krant een correspondent in dit land heeft vind ik dit niet verwonderlijk. Trouw bericht ook over de mishandeling van Roma kinderen door de Slowaakse politie. Hoewel dit toch een best schokkend bericht is kwam ik het in de andere dagbladen niet tegen. In dit artikel komt de achtergrond en de positie van de Slowaakse Roma uitgebreid aan bod.

4. Persoon of groep discrimineert Roma

Trouw zet de Jobbikleider Morvai in de spotlights, door in een korte biografie meer informatie te geven over haar standpunten en idealen. Er is nog meer aandacht voor de Hongaarse politiek. De anti-Roma in de politiek. In de andere dagbladen wordt er met geen woord gerept over de bijzondere uitspraken van de burgemeester van Sofia. Hij zegt dat hij met het 'slechte menselijk materiaal' de stad niet kan opbouwen. Hiermee bedoelt hij de Roma, Turken en heel verrassend de bejaarden. In dit artikel wordt door een citaat van een andere politieke partij wel kritiek geleverd op het plaatsen van de senioren tussen de Roma en de Turken. Maar kritiek op de standpunten over de Roma en/of de Turken is er niet.

Nederlands Dagblad

1. Persoon of groep discrimineert Roma

Behalve de nieuwe regelgeving voor immigranten in Italië, bericht het Nederlands Dagblad over een aantal verrassende onderwerpen. Een Jood en een Roma kregen bijvoorbeeld een schadevergoeding, omdat de Bosnische grondwet hen discrimineerde. Ze mochten geen parlamentslid worden. Daarnaast handelen twee artikelen over hoe extreemrechts terrein wint in de EU en hoe deze partijen Europa kunnen versplinteren.

2. (mogelijke) immigratie Roma levert problemen op

Alleen het idee al dat grote 'stromen' Roma vanuit Italië een andere weg gaan zoeken is genoeg voor Spanje. In het artikel in het ND wordt door een geïnterviewde aangenomen dat hier criminele elementen tussen zitten. West-Europa maakt zich na een waarschuwing van Florin Cioaba helemaal zorgen om de reislust van de Roma blijkt uit een tweede artikel. Beide artikelen kwam ik in andere dagbladen niet tegen.

3. Onderzoek naar situatie Roma

Een positief punt van het Nederlands Dagblad is de aandacht voor de actuele situatie van de Roma. Zo is er een artikel over een Roemeens onderzoek, waaruit blijkt dat de Roma nog steeds straatarm zijn. Ook publiceert het dagblad een onderzoek naar de Roma, getiteld: niet alle Roma stelen en spijbelen. In een kort berichtje vraagt ook Oost Europa Zending nog aandacht voor zigeuners.

5.5 Lokale semantiek

Voor een meer gedetailleerde analyse van de berichten richt ik me in de volgende stap op de lokale semantiek. Dat wil zeggen; een aantal eigenschappen van de betekenis of referentie van woorden en zinnen.³⁶ De lokale semantiek is afhankelijk van de globale semantiek in de algemene thema's van artikelen. Zo kan een zin 'neutrale' implicaties hebben, maar binnen een algemeen negatief thema van een bericht voor negatieve interpretatie vatbaar zijn. Het is een relatief korte periode onmogelijk om alle 133 geselecteerde berichten in detail op hun lokale semantiek te onderzoeken. En om deze analyses hier volledig uit te werken. Daarom beperk ik me tot een aantal voorbeelden. Daarna ga ik verder in op de andere aspecten van de berichtgeving, zoals vooronderstellingen, betrouwbaarheid en relatieve (on)volledigheid. In dit deel van het onderzoek laat ik drie genres buiten beschouwing; opinie, interview en column. Hier heb ik voor gekozen omdat deze genres een eigen mening van de auteur of de geïnterviewde weerspiegelen en hierdoor aannemelijk minder objectief zijn.

5.5.1. Werkwijze

Voor de analyse heb ik de vragenlijst van Teun A. van Dijk gebruikt. Alle artikelen heb ik onderzocht op verschillende punten.³⁷ Van ieder dagblad benoem ik een aantal punten, die ik tijdens dit onderzoek tegenkwam.

Negatieve implicaties of associaties

Welke karakterisering van personen, eigenschappen, handelingen of gebeurtenissen met hebben een min of meer negatieve implicatie of associatie?

Vooronderstellingen

Brengt het dagblad informatie die niet als zodanig wordt beweerd, maar a priori als waar wordt aangenomen?

³⁶ Van Dijk.

³⁷ Zie bijlage II.

Twijfel

Bij welke uitspraken wordt gebruik gemaakt van het twijfelpartikel 'zou(den)'? Dit partikel wordt in het nieuws vooral gebruikt bij bronnen en uitspraken van de zij-groep. Onze 'vijanden' in de wereld zijn in hun uitspraken principieel onbetrouwbaarder dan onze 'vrienden'.³⁸

Perspectief

Vanuit welk perspectief is het bericht geschreven? Journalist, overheid, betrokkenen?

Relatieve (on)volledigheid

Worden er te weinig of juist overbodige details in het bericht genoemd?

Van ieder dagblad volgt hier een beknopte analyse. Ik begin met een uitgebreidere analyse van het NRC Handelsblad, om de werkwijze duidelijk te laten zien.

NRC Handelsblad

De algemene indruk van de toon van de artikelen van NRC Handelsblad is positief. De Roma komen zelf regelmatig aan het woord. Wat wel opvalt is dat het dagblad alle Roma soms over één kam scheert en dan de nadruk legt op het negatieve in conflicten.

Negatieve implicaties of associaties:

1. De woordvoerder van de zigeuners (wie?) noemt dit een gerichte campagne van de machthebbers om de *losbandige* cultuur van de Roma te vernietigen, 21 augustus 2009.
2. Politie heeft wel een Roemeense vrouw aangehouden, omdat deze haar kinderen in *een verwaarloosde staat* op straat had achtergelaten, 15 augustus 2007.
3. (..) incidenten waarbij vuurwapens werden gebruikt, 05 mei 2009.
4. Criminele Romabendes, "kant-en-klare specialisten die uit Oost-Europa komen", 27 augustus 2008.
5. kinderen die geëxploiteerd worden, 11 juli 2008.
6. hun kampen worden *ontmanteld*, 31 mei 2008.
7. mensonterende 13-12-07 van criminaliteit verdachte EU-burgers, 21 mei 2008.
8. iedere *crisis*, 12 november 2007.
9. na zijn *ontruimingsactie*, 18 september 2007.
10. "zigeuners stelen en roven", 18 september 2007.

Deze negatieve implicaties en associaties behoeven verder geen uitleg. Sommige uitspraken zijn van geïnterviewden, dus deze ken ik minder waarde toe in de conclusie van het onderzoek. Maar ook bij citaten kiest de journalist uiteindelijk welk citaat in de krant komt.

Vooronderstellingen:

Over de Italiaanse regering schrijft NRC Handelsblad op 14 mei 2008 een artikel over het beteugelen van de immigratie. Minister Roberto Maroni werkt aan het strafbaar stellen van

³⁸ Van Dijk, pag. 65.

illegale immigratie. Hierop volgt de volgende zin: 'EU-burgers, zoals Roma-zigeuners, die niet in hun eigen onderhoud kunnen voorzien, of die een misdrijf begaan, zouden naar hun land van herkomst worden gestuurd.' Het gaat hier om het groeiende gevoel van onveiligheid dat door misdaad onder immigranten ontstaat. Als voorbeeld wordt alleen een voorval met een Roma genoemd. In combinatie met dit laatste zinnetje lijkt het alsof het alleen de Roma zijn die voor overlast zorgen. Het is overbodig om Roma-zigeuners te noemen als voorbeeld van een EU-burger, gevolgd door negatieve situaties zoals het niet kunnen voorzien in het eigen onderhoud. Dit geldt vast niet voor alle Roma. In een artikel van 12 april 2007 worden de Roma ook als één groep beschreven. Ditmaal is de burgemeester van het Hongaarse Olaszliszka aan het woord. Hongaarse Roma sloegen in het dorp een man de dood in. In het artikel komen Roma en andere dorpsbewoners aan het woord, en zo ook de burgemeester. Over de werkgelegenheid in het dorp zegt hij het volgende: 'Een opleiding deed er niet veel toe. Maar de industrie raakte verouderd en verdween. Het gebrek aan scholing wreekt zich nu, vooral onder de Roma waar de prikkel voor omscholing niet groot is.' Hier had de journalist verder kunnen vragen, want waarom is de prikkel niet groot? Laten andere dorpsbewoners zich wel omscholen? Nu wordt in het artikel aangenomen dat de Roma zich niet willen omscholen.

Twijfel:

Eenmaal wordt in een artikel getwijfeld aan een uitspraak van een geïnterviewde. Dit is een artikel over de sloppenwijk in Rome, gepubliceerd op 13 december 2007. Een vrouw vertelt over haar situatie. In de volgende zin lijkt de auteur te twijfelen aan haar uitspraak. 'Ze *zeft* al negen jaar in het kamp te wonen. Wat de geloofwaardigheid van deze vrouw betreft, verandert er door deze zin weinig.

Afzwakking en versterking:

Dat de bewoners van Belfast eigenlijk best blij zijn met het vertrek van de Roemenen wordt in het artikel van 9 juli 2009 maar zachtjes uitgedrukt: 'Bijna niemand juicht openlijk geweld tegen buitenlanders toe, maar sommigen zijn niet ontevreden met de uitkomst.' Dit klinkt als een aardige afzwakking. Zijn ze niet gewoon blij met het resultaat? En staan juichen ze het openlijk geweld niet toe of is dit een afzwakking van een fel protest? In een artikel van 10 november 2007 kwam ik een soortgelijke afzwakking tegen. Zo stond in een artikel over de uitspraken van de Roemeense minister van Buitenlandse Zaken, Adrian Cioroianu, een opvallende zin. 'Veel Roemeense politici hebben na de uitwijzing van Roemenen door Italië gesuggereerd dat er verschil bestaat tussen Roemenen en Roemeense Roma.' In Trouw las ik over dit onderwerp een uitspraak van de voorman van de extreemrechtse Groot-Roemenië Partij, Corneliu Vadim Tudor. Hij zei dat de moordenaar van een Italiaanse vrouw het imago van Roemenië ernstig had besmet, maar dat de man een zigeuner was en dus eigenlijk niet als Roemeen moest worden gezien. Dat is toch meer dan een suggestie, dat is letterlijk zeggen dat Roma geen Roemenen zijn. Naar aanleiding van de straatmuzikantjes in Den Bosch citeerde NRC een fragment uit het tv-programma Netwerk. Een Roemeense vader kwam aan het woord. NRC bracht dit citaat als volgt: 'Hij zei iets in de trant van: "Ik kan mijn kinderen niks geven. We zijn toch bij Europa gekomen om elkaar te helpen?"' Waarom hierbij de uitspraak 'in de trant van' gebruikt wordt, is mij niet duidelijk. Was de video niet

duidelijk of is dit citaat niet belangrijk genoeg om precies te noteren? Omdat de betrokken ouders in de rest van het artikel niet aan het woord komen is dit citaat naar mijn mening wel degelijk interessant.

Relatieve (on)volledigheid

Sommige artikelen riepen vragen bij mij op, terwijl andere berichten details noemden die naar mijns inziens overbodig zijn. Zo kwam ik een aantal keer (2) tegen dat de kleding van de Roma die aan het woord of in beeld kwamen gedetailleerd beschreven werden. De kledingkeuze van andere geïnterviewden in hetzelfde artikelen bleven onbekend. Ook werd een zigeunervrouw geciteerd, waarna volgde 'die luidruchtig over straat ging'. Het woord luidruchtig roept negatieve associaties op en is naar mijn inziens dan ook overbodig. Maar behalve overbodige zaken miste ik ook een paar feiten in artikelen. In een artikel van 9 juli 2009 wordt de aanval van jongeren op Roemeense gezinnen in Noord-Ierland besproken. Roma blijken kwetsbaarder te zijn voor racistische aanvallen. Er wordt genoemd dat ze niet in loondienst mogen werken, anders dan de Polen. Hierbij wordt geen achtergrondinformatie gegeven. Waarom mogen Roma niet in loondienst werken en andere immigranten wel? Het kan hier gaan om een discriminerende maatregel, maar er kan ook een goede verklaring achter zitten. Ook een artikel over immigratie van Roma in Canada roept vragen op. Het zogenaamde 'beloofde land' voor de Roma, Canada, sluit de grenzen om een stroom aan Romavluchtelingen te voorkomen. Waarom dit precies gebeurt is niet duidelijk. Het kan zijn dat er teveel Roma komen of dat ze overlast veroorzaken. Iets meer achtergrondinformatie was beter geweest. Het Centraal Bureau voor de Statistiek publiceert cijfers over de criminaliteit in Nederland en hieruit blijkt dat het aantal aangiftes van zakkenrollerij toegenomen is. De korpsen met de hoogste stijging van dit type aangiftes verklaren dit door meer internetaangiftes en Oost-Europese bendes. Vervolgens gaat het artikel verder over de Oost-Europese bendes, maar het aandeel van de internetaangiftes wordt niet genoemd. Misschien valt de stijging van de misdaad wel mee, maar wordt er gewoon meer aangegeven door het gemak van internet. Dit was een kans voor de journalist om verbanden te onderzoeken en misschien uiteindelijk een andere conclusie te trekken.

Telegraaf

Negatieve implicaties of associaties:

In de artikelen van de Telegraaf kom ik regelmatig negatieve implicaties of associaties tegen.

1. Deze maatregel is vooral bedoeld voor *straatarme* zigeuners & Ouders die kinderen *dwingen* te bedelen, 3 juli 2009.
2. De Italianen benaderen het *Roma-probleem* als een veiligheidsprobleem, 17 september 2008.
3. De Brabantse gemeente Den Bosch heeft de villa van een *ongewenste zigeunerfamilie* gekocht... 14 februari 2008.
4. om *gevaarlijke EU-burgers* onmiddellijk het land uit te zetten(..)een vrouw door een 24-jarige Roemeense zigeuner werd verkracht en vermoord, 7 november 2007.

5. Hulpverleners lopen vaak stuk op het *grote wantrouwen* binnen de zigeunergemeenschap, 7 november 2007.
6. De politie moest volgens haar blij zijn dat *Roma stelen*, 25 september 2007.
7. De Italianen benaderen het *Roma-probleem*, 17 september 2008.
8. *gevreesd* wordt dat dit soort *schrijnende* situaties, 15 januari 2007.
9. illegale zigeunerkampen, 22 mei 2008.
10. volwassen zigeuners zitten vaak te bedelen, zigeunerkinderen worden ingezet om toeristen te beroven, 28 juni 2008.
11. *enorme golf* kleine en grote misdaad veroorzaakt, 3 november 2007.
12. Tijdens strooptochten in Nederland en Duitsland, 14 februari 2008.

Vooronderstellingen:

In de Telegraaf kwam ik een aantal vooronderstellingen tegen, die ik hier één voor één noem. De meest opmerkelijke vooronderstelling vond ik in een artikel van 28 juni 2008. Dit bericht heeft het voorstel van de Italiaanse minister van Binnenlandse Zaken als onderwerp. Hij wil van alle zigeuners een vingerafdruk laten nemen. De volgende zin trok mijn aandacht. 'Volwassen zigeuners zitten vaak te bedelen, zigeunerkinderen worden ingezet om toeristen te beroven. Nederlanders melden zich bijna dagelijks bij consulaten in Italië omdat ze zijn beroofd.' Hier wordt aangenomen dat deze meldingen van de Nederlanders het gevolg zijn van de zigeunerkinderen, die ingezet worden als dieven. Maar dat de Nederlanders door zigeunerkinderen zijn beroofd is niet bewezen. In het artikel van 3 november 2007 wordt ook een verband gelegd tussen de komst van zigeuners en de toename van de misdaad. 'Roemenië werd dit jaar lid van de Europese Unie, maar het grote aantal zigeuners dat vervolgens Italië binnenviel, heeft een enorme golf kleine en grote misdaad veroorzaakt.' Is dit verband bewezen? Dat wordt in het bericht niet duidelijk. Ook is het geen uitspraak van een geïnterviewde.

Twijfel:

In de Telegraaf kwam ik het zogenaamde twijfelartikel niet tegen. De feiten worden dus stellig gebracht, als waarheid.

Afzwakking en versterking:

Over de racistische aanvallen van jongeren in Belfast op Roemeense Roma publiceert de Telegraaf op 18 juni 2009 een artikel met de kop: Weggepest. Verderop in het artikel wordt duidelijk dat een Roma een pistool onder zijn neus gedrukt kreeg met de opmerking dat hij beter kon vertrekken. Ook werden er ramen ingegooid met stenen. Hierbij lijkt het woord pesten een understatement.

Relatieve (on)volledigheid:

Zoals veel van de andere dagbladen brengt de Telegraaf een bericht over de uitspraken van Madonna over de discriminatie van Roma in Roemenië. In dit artikel van 29 september 2009 mis ik de achtergrondinformatie over deze uitspraken; waarom sprak Madonna deze woorden? In meerdere artikelen mis ik deze achtergrondinformatie. In een artikel over het

immigratiebeleid van Italië van 30 juli 2008 mis ik informatie over het discriminerende aspect van deze kwestie. Op 17 september 2008 verscheen een bericht over hetzelfde onderwerp. Ook hier mis ik informatie over de positie van de Roma. Opvallend is dat als verduidelijking van de situatie een rechtszaak rond de moord op een Brusselse tiener, die door een Roma is omgebracht, als voorbeeld dient. Deze zaak is niet echt relevant voor de kwestie. Een andere rechtszaak rond een Romafamilie viel me op, doordat de auteur de afkomst van de betrokkenen noemt. Er was nog geen uitspraak gedaan in dit geval. In nog twee andere berichten miste ik de aandacht voor de betrokken Roma. Na het lezen van het artikel van 15 januari 2007 over het uitzetten van Roma in België vroeg ik me af waarom deze mensen voor een bestaan als zelfstandige kiezen? Ook in het artikel van 28 juni 2009 was meer informatie over de situatie van de Roma in de Italiaanse steden op zijn plaats geweest.

De Volkskrant

Negatieve implicaties of associaties:

1. Vorig jaar *escaleerde* (..) een *massale vechtpartij*, 4 december 2008.
2. wordt *overstroomd* door zigeuners, 8 juli 2008.
3. die worden uitgebuit, aangezet tot bedelen of erger. (..) veelal in *mistroostige* nomadenkampen, 28 juni 2008
4. om het *zigeunerprobleem* 'op te lossen'. Zigeunerprobleem had ook met aanhalingstekens gemoeten, 14 april 2008
5. zigeuners functioneren slecht. Behalve *klagen* kunnen zij ook, 10 april 2007

Vooronderstellingen:

Het Europees Parlement reageert fel op de plannen van premier Berlusconi om vingerafdrukken van zigeuners af te nemen. Naar zijn zeggen is de maatregel bedoeld om de omstandigheden voor Roma die wel legaal in Italië wonen te verbeteren. Hier wordt aangenomen dat er ook Roma niet legaal in het land wonen. Dit kan het geval zijn, maar dat is niet zonder meer als waarheid aan te nemen. De Volkskrant maakt hier wel gebruik van de twijfel door de zin te beginnen met 'naar zijn zeggen'.

Twijfel:

Een artikel van 22 augustus 2009 bericht over de arrestatie van vijf personen, die worden verdacht van de moord op meerdere Roma. De volgende zin komt hier in voor: 'De moorden hadden schijnbaar zonder enige aanleiding plaats.' Dat er geen aanleiding was is blijkbaar niet bewezen.

Afzwakking en versterking:

In de Volkskrant kwam ik geen artikelen tegen waarin duidelijk gebruik werd gemaakt van afzwakkingen of versterkingen. Deze deelvraag kan ik voor dit dagblad afsluiten.

Relatieve (on)volledigheid:

De Italiaanse minister van Binnenlandse Zaken, Roberto Maroni, verdedigt zijn plannen om een vingerafdruk te nemen van alle Roma en Sinti in een artikel van 28 juni 2008. Hier worden de onderkomens van de Roma 'nomadenkampen' genoemd. En zegt Maroni het volgende: 'De helft van de kampbewoners zijn minderjarigen die worden uitgebuit, aangezet tot bedelen of erger.' Hierbij wordt geen achtergrondinformatie gegeven over de Roma en waarom ze in kampen leven. Is dit hun eigen schuld of heeft de Italiaanse regering hier iets mee te maken?

Trouw

Negatieve associaties of implicaties:

1. waar Roma in *getto-achtige* omstandigheden leven, 9 april 2009.
2. Kréko *vreest* radicalisering, 17 februari 2009.
3. politici *vrezen* dat door de crisis de spanningen toenemen, 5 februari 2009.
4. Tienduizenden zigeuners die afgelopen jaren in Italië *zijn neergestreken*, 25 juli 2008.
5. onderwerp van een *stroom aan berichten over criminaliteit*, 21 mei 2008.

Vooronderstellingen:

In de kop van het artikel van 1 december 2007 staat 'De familie Nicolich past nergens'. Door deze woordkeuze lijkt het alsof het aan de mensen zelf ligt. Zij passen nergens. Maar uit de onderkop blijkt al dat de gemeente Utrecht hen gewoon weg wil hebben. De kop wekt de vooronderstelling dat dit de schuld is van de familie Nicolich. Een andere vooronderstelling vond ik in het artikel van 17 februari 2009. Hier gaat het over de moord op een handballer door Hongaarse Roma. De Hongaren zijn er van overtuigd dat de 'zigeunermisdaad' toeneemt. In het artikel blijken de statistieken een andere taal te spreken. Hierop volgt de volgende zin: 'Wel is in arme provincies, waar de meeste Roma wonen, lokaal soms veel kleine criminaliteit, van inbraken tot leeggeplukte frambozenvelden.' Dit impliceert dat het aantal Roma een logisch verband vormt met de kleine criminaliteit. Waar dit verband vandaan komt is niet duidelijk. Het is dus niet zeker of de Roma hier verantwoordelijk voor zijn.

Twijfel:

In Trouw kwam ik een aantal zogenaamde twijfelartikels tegen. Hier gaat het om drie verschillende berichten. Op 21 mei 2008 is het immigrantenbeleid van Italië het onderwerp. Hierin komt de volgende zin voor: 'Zij staken illegale bouwsels van Roma in brand, uit woede over een zigeunerin die zou hebben geprobeerd een baby te ontvoeren.' Op 22 augustus 2007 bericht Trouw: 'Bij de arrestaties op vier personen, die verdachten worden van een reeks aanvallen op Roma, zouden wapens in beslag zijn genomen.' In een bericht van 13 november 2007 zou Angela Placsintar, de Roemeense voorzitter van de Vereniging van Oost-Europese Immigranten in Italië, de Spaanse regering hebben gevraagd om strengere immigratieregels.

Afzwakking en versterking:

Trouw maakt in de artikelen geen gebruik van afzwakkingen of versterkingen. Deze deelvraag kan ik voor dit dagblad afsluiten.

Relatieve (on)volledigheid:

Op 13 februari 2009 schrijft Trouw een artikel over Roma-kinderen in Amsterdam, die vaak wegblijven van school. Als achterliggende probleem noemt de auteur dat meisjes rond hun twaalfde bij hun moeder in de leer gaan en op hun 14^e of 15^e jaar uitgehuwelijkt worden. Jongens verdwijnen uit beeld. Hier vroeg ik me af waar de jongens dan blijven? Nu is dat onduidelijk. In het artikel over de familie Nicolich van 1 december 2007 wordt gezegd dat het gezin in het verleden voor overlast zorgde. Wat voor overlast? Stond de muziek te hard of vernielden ze andermans eigendommen? Het blijft gissen. In enkele artikelen geeft Trouw overbodige informatie. Zo staat het artikel van 4 juni 2008 de volgende zin: 'Het wordt een misdrijf om minderjarigen te laten bedelen- iets waar Roma zich op grote schaal schuldig aan maken.' In de context van het artikel, wat de immigratiewetgeving van Italië betreft, is deze informatie eigenlijk overbodig. Bij het illegaal in Italië wonen wordt ook niet genoemd welke groep mensen dit het meest doen. Bovendien is de term 'op grote schaal' nogal vaag.

Nederlands Dagblad

Negatieve associaties of implicaties:

1. Bendes uit het voormalige Oostblok *smokkelen* kinderen, 28 januari 2008.
2. zitten er veel *criminele elementen...* en 'we leven op een *kruitvat*', 9 november 2007.
3. een aantal *bijzonder wrede* moorden, 7 november 2007.
4. uitgebreid over de '*oprotpremie*' voor zigeuners, 21 september 2007.
5. einde maken aan *wantoestanden*, 3 juli 2008.
6. *Romakwesties*, 5 november 2008.
7. wat zie je nu gebeuren in *Romakampen*, 8 mei 2009.
8. *incidenten* met Roma-zigeuners, 17 april 2009.
9. Twee weken geleden werd het land opgeschrikt door een *brute aanval*. Enkele weken geleden kwam daar een *absurde aanval*. Aanwijzingen voor *grootscheeps georganiseerde criminaliteit* onder zigeuners, 24 februari 2009.
10. Om het hoge schoolverzuim onder Roma-kinderen te *beteugelen*, 13 februari 2009.
11. Europa wordt *overspoeld* door jonge zigeunerkinderen. In kop: *Zigeunerboefjes*, 4 september 2009.
12. De *grote spanningen* met Roma-zigeuners, 9 juni 2009.

Vooronderstellingen:

Het Nederlands Dagblad brengt een paar vooronderstellingen in de artikelen naar voren. Zo wordt in een artikel van 13 februari 2009 in de lead gesteld dat Roma-kinderen veel spijbelen en vaak niet verder komen dan de lagere school. Verderop blijkt het vooral om gemeenschappen in Amsterdam en Nieuwegein te gaan. Het artikel van 24 februari 2009 over de crises in Hongarije noemt aanwijzingen voor een grootscheepse georganiseerde criminaliteit onder zigeuners. Vervolgens wordt hier alleen een filmpje genoemd, wat dit zou

moeten bewijzen. Verder noemt de auteur geen officiële cijfers om een tegenwicht te bieden. In Slowakije is een muur gebouwd die de Roma scheidt van de niet-Roma meldt een artikel op 7 november 2009. Bange burgers willen hun groentetuintjes beschermen tegen diefstal. Het bericht geeft geen verdere informatie over de diefstallen. Stelen de Roma daadwerkelijk de groente van hun Slowaakse burens?

Twijfel:

In de berichtgeving van het Nederlands Dagblad wordt twee keer getwijfeld. Zo zouden de maatregelen van de Italiaanse overheid racistisch zijn, meldt een artikel op 24 juli 2008. In een artikel van 22 juli 2008 over de twee verdrinken Romameisjes staat de volgende zin: 'De mensenrechtenorganisatie Everyone suggereerde dat er wellicht meer aan de hand is geweest op het Italiaanse strand.' In het artikel van 9 november 2007 staat 'duizenden Roemenen zouden op het punt staan naar Spanje te vertrekken'.

Afzwakking en versterking:

Dat niet alle Roma een spijbelend en stelend bestaan leiden komt in het artikel van 13 december 2009 aan bod. In het eerste deel van het bericht staat de volgende zin: De criminaliteit in de zigeunergroep is relatief hoog. In Nieuwegein heeft een kwart van de Romajongeren een strafblad. Boven de achttien is dat bijna tachtig procent.' Dit geldt dus voor de jongeren in Nieuwegein. Als laatste zin komen deze feiten nogmaals terug, als een soort uitsmijter. Zo lijkt het alsof dit extra belangrijk is. Bovendien is het hier minder duidelijk aangegeven dat deze cijfers alleen voor de Romajongeren in Nieuwegein gelden.

Relatieve (on)volledigheid:

Het artikel van 9 november 2007 schept veel verwarring, met als onderwerp de Italiaanse wetgeving met betrekking tot immigranten. In de lead staat dat deze het mogelijk maakt om Roemeense zigeuners het land uit te zetten, als ze een bedreiging vormen voor de veiligheid. De volgende zin gaat ineens over Roemenen, die op het punt zouden staan om naar Spanje te vertrekken. Verderop in het artikel staat dat tien procent van de Roemenen in Italië tot de Roma-zigeuners behoort. De meeste van hen vestigen zich rondom de steden Madrid en Castellon in kampementen van zelfgebouwde onderkomens. Volgens de voorzitter van de immigrantenvereniging leven zij op een kruisvat. De auteur gooit dan de Roma en de Roemenen op één hoop en vindt het verderop weer nodig om ze uit elkaar te halen. Waarom? Dat is niet duidelijk. Ook in een artikel van 7 november 2007 zijn een aantal zaken onduidelijk. Zo start dit artikel met twee bedelende Roma, wat al een negatieve associatie oproept. In de volgende zin: Roemenen en Roma-zigeuners, (..), voeren de statistieken aan als het gaat om berovingen en geweldsmisdrijven. Waarom het hier nodig is om de twee groepen apart te noemen is mij niet duidelijk. Het artikel van 7 juli 2008 laat weten dat er felle kritiek is op de plannen van de Italiaanse regering. Maar waarom er weerstand is tegen de wet en wie hier kritiek op levert staat niet vermeldt. Ik mis ook informatie in het artikel van 5 februari 2009. De laatste zin van dit artikel luidt: 'Zij worden door veel Hongaren als oorzaak van een groot aantal problemen gezien.' Wat voor problemen zijn dit dan? Ook in de kwestie rond de Bosnische grondwet, die Joden en Roma discrimineert is iets niet helemaal

duidelijk. De uitkomst van de aanklacht door twee Bosnische ambtenaren, de Jood Jakob Finci en de Roma Dervo Sejdic, is een schadevergoeding. Finci krijgt 20.000 euro en Sejdic krijgt maar 1.000 euro. Waarom?

Reformatorisch Dagblad

Negatieve associaties of implicaties:

1. (..)illegaal op de openbare weg verbleven. Een groep Romazigeuners is gisteren *neergestreken*, 3 november 2009.
2. (..) en het creëren van een herdenkingplaats moet *opdraaien*, 27 januari 2009.
3. Een jongen, behorend tot de Roma (zigeuners), probeerde gisteren in Belgrado *zijn dronken vader* overeind te trekken, 19 oktober 2007.

Vooronderstellingen:

In de artikelen van het Reformatorisch Dagblad heb ik geen vooronderstellingen ontdekt.

Twijfel:

Een aantal Roma komen aan in Zwijndrecht oftewel, ze strijken neer. Het gebruik van de term neerstrijken vind ik vreemd. In het artikel van 3 november 2009 twijfelt de auteur aan enkele uitspraken van deze Roma. Dit komt tot uiting in de volgende zinnen: 'Naar eigen zeggen zwerven ze al ruim een week rond in de regio.' 'Hij zegt af te stammen van Koko Petalo.' In het artikel van 24 augustus 2009 bestaat er twijfel over de Beweging voor een beter Hongarije (Jobbik). 'Zo zouden de populaire Beweging voor een beter Hongarije (Jobbik) en de daaraan verboden paramilitaire groep Hongaarse Garde een atmosfeer van haat creëren.'

Afzwakking en versterking:

In de artikelen van het Reformatorisch Dagblad wordt geen gebruik gemaakt van afzwakkingen en versterkingen. Deze deelvraag kan ik voor dit dagblad afsluiten.

Relatieve (on)volledigheid:

In het eerder genoemde artikel van 3 november 2009 geeft de auteur overbodige informatie. Zo schrijft hij over een jammerende moeder, wat negatieve associaties oproept. 'We worden overal weggejaagd', kan ook gevolgd worden door het meer neutrale woord; vertelt de moeder. Ook vermeldt de auteur erbij of de persoon Duits spreekt of keurig Nederlands. Dat is overbodig en niet relevant voor de lezer.

5.6 Stijl en retoriek

De globale inhoud en betekenissen van de berichten is op verschillende manier uit te drukken. Personen, groepen en hun handelingen worden op uiteenlopende wijze beschreven. Dit heeft te maken met de stijl van een bericht. Door groepen of personen op stilistisch

verschillende manieren te beschrijven drukken auteurs vaak hun impliciete mening of houding uit.³⁹ Hiervoor maakte ik over het taalgebruik al enkele opmerkingen. Daarom ga ik nu alleen in op de verschillende benamingen die de dagbladen gebruiken voor de Roma. Eigenlijk is hier geen lijn in te ontdekken. Ze worden soms zigeuners genoemd, Roma of Roma-zigeuners. Ook schrijven verschillende kranten Roma met zigeuner als verduidelijking erachter. NRC Handelsblad is het meest consequent als het gaat om de benaming Roma. Hierna volgt vaak (zigeuner). De Telegraaf daarentegen maakt het meest gebruik van de term zigeuner. De naam Roma is door de 'zigeuners' zelf bedacht; zo willen ze graag genoemd worden. Aan het woord zigeuner kleven vaak negatieve associaties, zo stamt het woord waarschijnlijk af van het Duitse Ziehender Gaunder, wat reizende bedrieger betekent. De benamingen Roma en zigeuner worden in de berichten heel gemakkelijk gebruikt als voorvoegsel. Bijvoorbeeld: zigeunervader, zigeunerboefjes, Romabende. Dit is in de berichtgeving over bijvoorbeeld Nederlanders met een Turkse afkomst toch wel anders. Als er in de krant 'Turkenbende' zou staan, dan steigeren een aantal lezers vast van verontwaardiging.

5.7 Relevantiestructuren

De globale en lokale betekenissen van een nieuwsbericht kan de auteur op verschillende manieren meer of minder prominent maken. Dit noemen we de relevantiestructuur van een artikel. De kop speelt hierin een fundamentele rol, als het meest opvallende gedeelte van een nieuwsbericht. Niet alleen trekt de kop door de opmaak meer aandacht, maar ook de inhoud hiervan is erg belangrijk. Het is een weerspiegeling van de informatie, die volgens de krant het belangrijkste is of die de lezers het meest aanspreekt. Daarom behandel ik in dit hoofdstuk de gekozen koppen van de verschillende dagbladen.

Trouw maakt bijvoorbeeld een aantal keer gebruik van de benaming van de zigeuner in de kop (3). In het **Nederlands Dagblad** viel de volgende kop het meest op. Een artikel van 7 november kopt: Burgemeester Italië verklaart oorlog aan Roma-zigeuners. In de tekst wordt duidelijk dat het over Roemeense immigranten gaat. Door de Roma-zigeuners uitdrukkelijk in de kop te noemen wekt dit de suggestie dat zij het probleem zijn waar het om gaat. De kop van het artikel van 4 september 2009 roept negatieve associaties op. 'Europa kampt met zigeunerboefjes'. Het gebruik van zigeuner als voorvoegsel is hier erg negatief en zou voor bijvoorbeeld Joden niet acceptabel zijn. Het **Reformatorisch Dagblad** gebruikt ook enkele malen (3) de benaming zigeuner in de kop.

De Volkskrant gebruikt 4 maal de benaming zigeuner in een kop. Deze vier hebben allemaal te maken met een negatieve gebeurtenis. In andere koppen noemt de Volkskrant Roma. **NRC Handelsblad** koos als kop voor een artikel van 9 juli 2009 het volgende: 'Roma makkelijk doelwit rotzakken'. De conclusie staat pas in de onderkop: Jongeren in Belfast reageren hun frustraties af op immigranten. Door de gekozen kop lijken de Roma ook zelf deel te hebben in de aanvallen. Zij zijn immers makkelijk aan te vallen? NRC Handelsblad werkt twee maal met aanhalingstekens in een kop, die naar mening twijfel zaaien. Zo staat boven een artikel van 10 november 2007: 'Ontslag 'foute minister' verlangd'. De

³⁹ Van Dijk.

aanhalingstekens komen niet uit een citaat, maar zijn door de auteur geplaatst. Deze minister wilde voor mensen die ons ten schande maken in Egypte een stukje woestijn kopen om hen aan het werk te zetten als dwangarbeider. Dit is toch een foute uitspraak? Dan mag je volgens mij de minister gewoon fout noemen. Het artikel van 3 november 2007 kopt: 'Italië wil snel van 'gevaarlijke' Roemenen af'. Deze kop wekt angst voor Roemenen en bovendien worden in het artikel alleen voorbeelden van misdaad door Roma genoemd. Zijn zij de gevaarlijke Roemenen?

De meest suggestieve koppen vond ik in de **Telegraaf**. Zo kopt een artikel van 7 november 2007: 'Roemeense Roma zijn op drift geraakt'. Volgens Van Dale heeft op drift zijn of raken verschillende betekenissen. Het kan gaan drijven betekenen, maar ook stuurloos rondrijven. Wanneer je de laatste betekenis zou hanteren betekent het dat de Roemeense Roma als een ongeleide horde rondwaren door Europa. Dit is overdreven gesteld, maar de kop is wel voor verschillende uitleg vatbaar. Een Arnhemse officier van justitie is aangeklaagd wegens het discrimineren van Roma. In de kop staat: 'Aanklager beticht van zigeunerhaat'. Het woord betichten heeft een minder geloofwaardige klank dan bijvoorbeeld beschuldigen of verdacht. Betichten wekt de suggestie van een onterechte beschuldiging. Ook boven een artikel over het immigratiebeleid van Italië op 28 juni 2008 plaatst de Telegraaf een suggestieve kop. 'Met de vingers bloot'. Dit heeft veel weg van het spreekwoord 'met de billen bloot', wat volgens Van Dale het volgende betekent: zijn zaak wordt tot op de bodem uitgezocht. Blootgeven is volgens het woordenboek: zich blootstellen aan gevaar of zijn zwakheid laten blijken. Er wordt gesuggereerd dat de Roma iets achter houden, wat tot de op de bodem wordt uitgezocht. En een eerlijk mens heeft toch niets te verbergen? Een slecht gekozen kop, wat mij betreft.

Hoofdstuk 6 Interviews

Mariët Meester, schrijfster en Roma-activiste

Welk beeld denkt u dat over het algemeen bestaat over Roma in Nederland?

Ik heb best veel lezingen gegeven over mijn boek (Sla een spijker in mijn hart red.), ik schreef al eerder in 1992 een boek over dat onderwerp. En ik ben me wild geschrokken, mensen weten helemaal niks, onvoorstelbaar! Zelfs het simpelste nog; dat er verschil is tussen woonwagenbewoners en Sinti. En het verschil tussen Sinti en Roma, dat weten ze ook niet. Al die woonwagens, die je op die kampen ziet, daarvan denkt iedereen dat het zigeuners zijn. Het is gewoon schokkend. Misschien is het nu een heel klein beetje beter, maar niet veel beter. Wat wel helpt zijn de rolmodellen, zoals Rosenberg Trio. Als mensen wat weten over de Roma; dan zijn ze heel romantisch en gaan ze naar het Gypsie festival in Tilburg. Dan doen ze zelf ook zo'n lange rok aan. Of ze zijn juist heel erg negatief over de Roma.

Denkt u dat er voldoende aandacht wordt besteed aan de Roma in de dagbladen?

Er is wel aandacht voor; soms vind ik op onverwachte plekken goede stukken. Zoals in de Telegraaf, heel wonderlijk. Zij waren de eerste die me belden toen mijn boek uit was. Er zijn wel goede dingen, laatst nog een goede serie over Roma in Europa. Maar het ligt wel aan de persoon, die het schrijft. Volgens mij is er geen enkele groep, zelfs niet Marokkanen of moslims in het algemeen, waarop zo'n eendimensionaal beeld wordt geprojecteerd. Voor wie het zo moeilijk is om individu te zijn. Je ziet hier nu David (Roma uit Roemenië, neemt deel aan kunstproject in Nederland) je ziet helemaal niet hij een Roma is. Maar door anderen wordt hij op die hele grote hoop gegooid. Ik heb vaak het idee dat niet één groep die zo weinig recht krijgt om individu te zijn. In Roemenië ben ik op bezoek bij mensen, dan heb ik niet meer in de gaten dat ik bij Roma ben. Niemand weet ook dat er verschillende groepen zijn. Maar het moet van de mensen zelf komen, ze moeten zelf laten zien; wij zijn zo. Ik vind het heel goed dat dat de laatste jaren erg verbeterd is. Er zijn steeds meer ontwikkelde Roma, ook in Nederland. Ik kan het wel zeggen, maar ze moeten het zelf zeggen. Of het hun taak is? Nee, niet hun taak, maar wel één van de weinige manieren om dit op te lossen, om dit beeld genuanceerder te maken. Zoals Lalla Weiss, die doet super goed werk.

Aan welke onderwerpen zouden de kranten volgens u aandacht moeten besteden?

Het is begrijpelijk dat er veel berichten over misdaad gaan, dat is de journalistiek. Het is niet interessant als iemand braaf zit te studeren en probeert een diploma te halen. Dat is geen bal aan. Het is verleidelijk om er over te schrijven, want het schrijft lekker. Het is ook een feit dat het in Nederland niet zo best gaat met de Roma. Dat moet ook gezegd worden. Begin jaren 90, toen mijn eerste boek uitkwam, had je Sonja Barend, die had zo'n tv-programma. Ze hoorden van mijn boek en ik werd gebeld door de redactie. Dan krijg je zo'n heel zwaar voorgesprek, want je wordt helemaal gescreend. Toen vertelde ik dat mij was overkomen dat mij baby's te koop waren aangeboden. En toen ineens sloegen ze helemaal door en zeiden ze: Oké, als jij dat in je boek hebt geschreven dan willen we je niet in de

uitzending. Want jij bevestigt de negatieve vooroordelen. Toen was iedereen nog heel politiek correct, dat mocht je toen niet zeggen. En het is toch beter dat je het wel zegt, maar dan wel in de context plaats. Dat je niet alleen schrijft, die Roma's zijn van die criminele types. Dat je ook daarnaast een niet-criminele Roma portretteert. Als er negatieve dingen zijn moet je die niet verzwijgen, die komen toch boven.

En wanneer er bij problemen geen Roma aan het woord komen?

Dat is gewoon makkelijk. Journalisten maken zich er makkelijk van af. Ze zijn ook een beetje bang denk ik, durven zich niet in dat milieu te begeven. Dus dan horen ze ergens iets en nemen ze dat over.

Welke termen zouden journalisten moeten gebruiken om Roma te beschrijven?

Iedereen doet dat eigenlijk fout. Eigenlijk is het Roma, dat willen ze zelf ook het liefst, dat betekent gewoon mensen. Maar iedereen zegt tegenwoordig één Roma, dat is al fout, het is één Rom. Dat komt uit hun eigen taal, het Romani. En één Rom betekent één mens en Roma is twee. En een vrouw is een Romni. Dat doet iedereen ook fout. Volgens mij zouden de dagbladen dat ook moeten doen, dat hebben de Roma zelf bedacht, dan moet je dat respecteren. Langzamerhand zit er zo iets negatiefs vast aan het woord zigeuner. Dat merk je ook in Roemenië met tsigani. Als David (Roma uit Roemenië red.) over niet leuke mensen praat zegt hij ook tsigani. Roma is toch respectvoller. Sommige gebruiken het weer als geuzennaam, anderen maakt het niks uit. Taal zegt wel veel. Het woord allochtoon is zo langzamerhand ook een beetje versleten, daar moeten we ook vanaf.

Zouden de Roma meer aan het woord moeten komen als zijnde de underdog?

Ja, dat vind ik wel. Maar daar moeten ze zelf voor zorgen. Ze moeten zelf een grote mond opzetten, want je kunt niet wachten tot ze langskomen. Dat heeft Lalla Weiss ook gedaan, die doet het woord altijd. En zo zijn er meer. Maar de journalisten kunnen ze vaak niet vinden of ze vinden het makkelijk om iemand van de politie of een politicus een mening te vragen. Je moet er wel wat meer moeite voor doen. Of dat je daar bijvoorbeeld eens een paar dagen gaat logeren, in een woonwagenkamp ofzo, ook interessant.

Woordkeuze: zigeunerprobleem? Zigeunerboefjes? Zigeunerbendes?

Taal is heel belangrijk. Vul maar eens Jood in, dan mag het niet en dan wordt het niet geaccepteerd. Het is altijd ze strijken ergens neer, altijd hetzelfde. Ik bedoel ik strijk nooit ergens neer. Zo zijn er heel veel dingen, van die afgezaagde taal. En Roma wordt zo makkelijk als voorvoegsel gebruikt.

Geloof u in objectiviteit?

Dat is een hele filosofische vraag; de waarheid bestaat al niet. Iedereen kleurt de dingen, je leeft natuurlijk met bagage en daar kleur je alles wat je denkt mee in. Dan heb je ook nog de taal die er tussen zit, van je hoofd moet het omgezet worden in woorden. Het zou wel heel leuk zijn als iemand iets schrijft over criminaliteit onder Roma, dat ze uitzoeken of dat ze er bij zetten, van het is bijgehouden: 15% is wel eens in aanraking geweest met justitie. Ik noem maar wat. Dan blijkt het bijvoorbeeld mee te vallen. Of je zegt 85% is nooit in aanraking geweest met justitie.

In de berichtgeving over Roma in Nederlandse dagbladen krijg ik vaak de indruk dat Roma een passieve groep zijn, waar anderen voor op moeten komen. Klopt dit beeld volgens u?

Ze zijn juist super actief, maar het is wel een moeilijke vraag. Ze, die ken ik niet allemaal. Ik ken ook heel veel Roma waar het hartstikke goed mee gaat. Het is niet zo dat ze passief zijn. Het is alleen zo dat sommige mensen het niet voor elkaar krijgen om alles officieel te doen. Met vergunningen en de hele papierwinkel die er in Nederland bij hoort. Maar er zijn er ook bij die gewoon studeren en alles. Dat neemt toch toe hoor. Vooral bij de Sinti. Het gaat veel beter met de Sinti in Nederland, dan met de Roma. Die zijn al veel langer in Nederland. Kijk, je kunt wel van Roma of Sinti afkomst zijn, maar je woont ook in Nederland. Sinti wonen al generaties in Nederland. Dan ben je veel meer beïnvloed, of minstens zoveel, door de Nederlandse mentaliteit, als je beïnvloed bent door de zigeunermentaliteit. Je bent gewoon echt een Nederlander. En er zijn heel veel bekeerde mensen bij de Sinti, veel pinkstergemeente. Ze zijn heel gelovig, dat helpt ook. Hoezo voordeel? Moraal, structuur, je hebt een doel. Ze kunnen ook zelf voorganger worden. Mijn allereerste grote verhaal in Nederland, heb ik een paar maanden lang met Jaap, zigeuners en woonwagenbewoners gevolgd. Die gingen van kamp naar kamp, andere mensen over het geloof vertellen. Dat was zo mooi, dat hoort bij de mooiste ervaringen die ik ooit heb gehad. Het was gewoon geweldig. Ze vertelden over hun leven, wat er allemaal mis was gegaan, dat ze tot geloof waren gekomen. En wat voor veranderingen dit in hun leven teweeg had gebracht. En andere mensen waren heel nieuwsgierig om dat allemaal te horen. Dat was mooi.

Hoe kijkt u aan tegen de situatie van de Roma in de Europese Unie? Is er verbetering? Zo ja, waar aan is dat te danken?

Wat de Jubbik partij in Hongarije betreft; ik denk al heel lang dat het erger wordt. Of ze als zondebok gebruikt worden? Ja, dat gebeurt overal. Hier in Nederland zijn er zo weinig, dat we hier maar de Marokkaanse jongeren gewoon als zondebok heeft genomen. Er zijn hier te weinig Sinti en Roma om dat te doen. Anders denk ik dat het wel zou gebeuren. Het is nu decade of Roma inclusion. Nou heb jij er wat gemerkt? Hier in Nederland weet niemand daar wat van. Dat is nu al wel vijf jaar bezig. Er is vast wel een heel mooi kantoor, waar allemaal mensen zitten iets te bestuderen. Het is een heel groot onderwerp, er zijn wel 12 miljoen Roma. Ze zijn totaal verwaarloosd. Niemand heeft ooit gedacht dat er iets interessants in zat. En dat heeft nou al die problemen veroorzaakt. In die wijk waar David woont kun je gewoon nog tbc krijgen en wat voor ziektes je daar allemaal hebt?! Hij heeft thuis helemaal geen wc, gewoon een gat in de grond achter het huis met een hokje erover. Hij heeft geen douche, hij doucht nooit en poets z'n tanden niet. Aan de ene kant moet er gewoon scholing komen, dat is het allerbelangrijkste. Kinderen moeten echt gedwongen worden, opgehaald van huis en nu naar school. En aan de andere kant hygiëne. Een wijk met duizenden mensen hebben geen riolering. Dat is toch gevaarlijk, dat is toch smerig? De burgemeester daar vindt het zonde om daar geld aan te besteden. Hij zet er liever een mooi gebouw neer.

Het idee dat Roma in het buitenland nog wel op sympathie kunnen rekenen, maar de Roma en Sinti in eigen land niet?

Typisch Nederlandse hypocrisie. Als ze maar lekker weg zijn, dan kun je leuk er over schrijven hoe zielig het allemaal is. Maar stel je voor dat ze allemaal hier komen? Ik heb dat zelf ook een klein beetje. David is net aangekomen vanmiddag en zijn oma zei kom maar niet meer terug, blijf daar maar. Ik blijf hier zegt hij. Ik denk: Hallo, je blijft twee weken en dan mag je weer weg. Ik heb ook mijn leven hier, ik heb gewoon niet genoeg ruimte. Dat heb ik er dus niet voor over.

Ik heb er ook heel erg mee geworsteld met het schrijven van mijn twee boeken. Ik ging heel idealistisch naar Roemenië toe, begin jaren 90. Ik had er dus over gehoord, en ik wilde die mensen helpen. Dat was mijn eerste doel. Maar toen ontdekte ik al heel snel dat dat gewoon onmogelijk is en bovendien gebeurden best wel negatieve dingen. Er zijn ons dingen afgepakt en kinderen te koop aangeboden. Ik ben overgestapt op een soort liefdevolle eerlijkheid. Ik vertel wel alles eerlijk, maar wel uit een bepaalde grondhouding, dat ik wel achter ze sta. Als er iets aan de hand is dan moet dat wel gemeld worden. Als er iets gebeurt in Ede of Nieuwegein, dan moet je dat noemen. Als de hele buurt om die mensen heen denkt: Oh, weer vuur in de tuin, weer lawaai, weer die grote auto's. En er staat in de krant: "ach dat zijn zulke schattige mensjes?"

Hoe selecteert u welke onderwerpen nieuwswaardig genoeg zijn voor plaatsing?

Doorgaans kijken we vooral naar het belang van de gebeurtenis, naar de interesse van de ND-achterban en naar de impact voor de betreffende groepering. Soms speelt ook de persoonlijke interesse van een redacteur mee, bijvoorbeeld als hij/zij al eerder in aanraking is geweest met een minderheidsgroepering. Denk bijvoorbeeld aan Papoea's.

Zijn er voor de redactie bepaalde richtlijnen bij het schrijven over minderheden?

Niet anders dan over andere nieuwsfeiten: hoor en wederhoor plegen, opkomen voor recht en gerechtigheid, checken van feiten indien mogelijk, niet teveel op incidenten of persoonlijke verhalen afgaan.

In welke gevallen wordt de minderheidsafkomst van iemand genoemd in nieuwsbericht?

Als het relevant is, bijvoorbeeld bij onderdrukking van de Karen door Birma.

Is er onderscheid tussen de verschillende groepen? Zou u bijvoorbeeld de Turkse afkomst van iemand noemen of als het een Roma betreft?

Soms wel, soms niet. Hangt er opnieuw vanaf of het relevant is.

Sommige minderheidsgroepen, zoals de Roma, zijn moeilijk te bereiken van buitenaf en is hoor- en wederhoor lastig. Hoe zou in dat geval handelen? Moet er altijd hoor- en wederhoor gepleegd worden, ook als de betrokken groep geen duidelijke woordvoerder heeft?

In principe moet er hoor en wederhoor plaatsvinden. Als het niet anders kan, dan feiten op een andere manier controleren, via andere media of instanties. Ook moet er oog zijn voor het belang dat iemand kan hebben bij een nieuwsbericht, waardoor de objectiviteit in gevaar kan komen.

Zouden de Roma of andere minderheidsgroepen meer aan het woord moeten komen als zijnde de 'underdog'? Dan bijvoorbeeld organisaties of bewindslieden.

Dat hangt van de situatie af. De underdog hoeft niet perse vaker aan het woord te komen. Het kan evenwel van belang zijn, omdat zijn stem toch al (te) weinig wordt gehoord. Ook hier speelt mee in hoeverre het recht gediend kan worden.

Wanneer een minderheidsgroep in het buitenland overduidelijk gediscrimineerd wordt, blijft de krant dan zo objectief mogelijk of wordt er een standpunt ingenomen?

Het ND wil zo objectief mogelijk berichten. Toch klinkt ook vaak in onze berichtgeving door dat er gerechtigheid moet plaatsvinden; in die zin nemen we zeker een standpunt in. Dat wil

niet zeggen dat we dan ook de opvattingen van de minderheidsgroepering overnemen. Als er bijvoorbeeld opgeroepen wordt tot geweld.

Gelooft u in objectiviteit?

Nee. Maar je kunt er wel naar streven. En dat behoort je als journalist beslist te doen.

In het Nederlands Dagblad kwam ik verschillende benamingen tegen, waarmee de Roma bedoeld worden. De benaming zigeuner heeft voor veel Roma een negatieve klank, zou u hier rekening mee houden?

Tot op zekere hoogte. Soms weet je als redacteur niet hoe kwetsend een benaming kan zijn, soms moet je heel kort iets samenvatten. Aan de andere kant kan een bepaalde woordkeuze betekenen dat je partij kiest, zoals de Armeense genocide of bezet Oost-Jeruzalem; aan de politieke lading van benamingen valt soms moeilijk te ontsnappen.

Er zijn veel christelijke organisaties met projecten om de situatie van de Roma te verbeteren. De kans dat een deel van uw lezers deze projecten ondersteunt is aanwezig. Zou deze wetenschap meespelen in de keuze van de onderwerpen?

Ja. We houden rekening met de nieuwsvoorkeuren van onze lezers, maar ook hier met mate. Een krant heeft tevens een eigen verantwoordelijkheid in het kiezen/selecteren van nieuws.

Hoe denkt u over de volgende termen? Zigeunerboefjes? Romakwestie? Zou dit ook schrijven als het ging om: Turkenboefjes, Turkenkwestie?

Scheldwoorden nemen we zo min mogelijk over. Maar soms kun je er niet omheen, denk aan de term 'kutmarokkanen', excusez le mot, maar dan nog zullen met terughoudendheid die benaming gebruiken.

Hoofdstuk 7 Conclusies en aanbevelingen

7.1 Conclusie hoeveelheid aandacht

Hoeveel aandacht besteedt de Nederlandse dagbladpers aan de Roma? En is hierin verschil te ontdekken in de christelijke en neutrale dagbladen? Zo luidde de onderzoeksvraag voor het eerste deel van het onderzoek. Het antwoord op de eerste vraag is te beantwoorden met: weinig. In drie jaar tijd besteden de kranten in totaal 133 artikelen aan de Roma. Gemiddeld 22,2 bericht per krant in een periode van drie jaar. Dat is 7,4 artikelen per jaar. Ter vergelijking; in dezelfde periode schreven dezelfde dagbladen 734 artikelen over Somaliërs.⁴⁰

Niet elk dagblad komt aan dit gemiddelde. NRC Handelsblad zit er met 36 artikelen ruim boven en het Reformatorisch Dagblad komt ver onder dit gemiddelde uit met 11 artikelen. Dit is niet typerend voor de verhouding van de seculiere en de christelijke dagbladen. De Telegraaf en De Volkskrant komen iets onder het gemiddelde uit met beide 18 artikelen. Het Nederlands Dagblad en Trouw zitten rond het gemiddelde met ieder 25 artikelen.

Lengte berichtgeving

Wat de lengte van de berichtgeving betreft zijn er kleine verschillen te ontdekken tussen de christelijke en religieneutrale dagbladen. De Telegraaf is hier een uitzondering op, met slechts 5,6% aan lange artikelen, > 500 woorden. Het RD heeft de minste lange artikelen van de drie christelijke dagbladen (27,3%). Bij het vergelijken van de resultaten van de andere vier dagbladen valt op dat de seculiere dagbladen iets meer lange artikelen schrijven. De Volkskrant schiet hier uit met 72,2% en NRC Handelsblad komt uit op 50%. Ter vergelijking; Trouw heeft 56% lange artikelen en het Nederlands Dagblad 32%. Middelgrote artikelen variëren bij de christelijke dagbladen van 12% tot 27,3% en bij seculiere dagbladen van 16,7% tot 44,4%. De uitschieter is de Telegraaf met 44,4%. De religieneutrale dagbladen brengen dus iets meer middelgrote artikelen. Bij de korte artikelen vallen het Reformatorisch Dagblad en de Telegraaf het meest op. Deze dagbladen brengen de meeste korte artikelen met respectievelijk 45,5% en 50%. Deze twee buiten beschouwing gelaten varieert het percentage korte berichten in de religieneutrale dagbladen van 11,1% tot 19,4%. De christelijke dagbladen zitten hier ruim boven met 32% tot 40%. Gebaseerd op deze waarnemingen kan ik concluderen dat de religieneutrale dagbladen meer lange artikelen over de Roma schrijven.

Correspondenten

Uit de analyse blijkt dat de religieneutrale dagbladen meer gebruik maken van correspondenten of verslaggevers ter plaatse in Nederland dan de christelijke dagbladen. De christelijke dagbladen publiceren in totaal 23 artikelen van correspondenten of verslaggevers in Nederland. Meer dan de helft van deze artikelen komen uit Trouw. De seculiere dagbladen

⁴⁰ Cijfers verkregen door zoekopdracht 'Somaliërs' in de Krantenbank van LexisNexis in de periode van 1 januari 2007 tot 1 januari 2010.

leveren 37 artikelen. Bijna de helft van deze artikelen komt uit NRC Handelsblad. Telegraaf maakt het minst gebruik van verslaggevers of correspondenten met 10 artikelen in totaal.

Qua correspondentschappen en dus authentieker nieuws kan ik de conclusie trekken dat er verschil bestaat tussen de religieneutrale en de christelijke dagbladen.

Plaats in de krant

In de analyse komt duidelijk naar voren dat alle zes dagbladen weinig nieuwswaarde toekennen aan nieuws over Roma. Slechts vier artikelen wisten een plaatsje op de voorpagina te bemachtigen. Opvallend is wel dat dit in drie gevallen een artikel van een religieneutraal dagblad betreft. Alleen het Nederlands Dagblad doet hierin mee met één artikel op de voorpagina. De enige die een artikel op de kerkpagina plaatst is het Reformatorisch Dagblad. Ook op dit onderdeel van het onderzoek kan ik concluderen dat de religieneutrale dagbladen meer aandacht besteden aan nieuws over Roma. Een conclusie die ik ook kan trekken is dat de onderwerpen, die met Roma te maken hebben, blijkbaar amper in aanmerking komen voor de prominente plaats op de voorpagina.

Genre

Het gemiddelde percentage achtergrondartikelen bij religieneutrale dagbladen wijkt met 23,1%⁴¹ weinig af van de christelijke dagbladen, dat op 21,1%⁴² ligt. Wat de nieuwsartikelen betreft zijn deze verschillen een stuk groter. Het gemiddelde percentage nieuws van de religieneutrale dagbladen ligt op 50%⁴³ tegenover 66,2%⁴⁴ van de christelijke dagbladen. Binnen het genre reportage liggen de verschillende dagbladen niet ver uit elkaar. De religieneutrale dagbladen behalen een gemiddeld percentage van 13,9%⁴⁵ en de christelijk dagbladen komen daar niet ver beneden uit met een percentage van 10,1%.⁴⁶ Interviews, columns en opinie komen te weinig voor om iets over te kunnen zeggen. Het enige noemenswaardige verschil ligt in het aantal nieuwsartikelen. De enige conclusie is dan ook dat de christelijke dagbladen meer nieuwsberichten brengen dan hun seculiere tegenhangers.

Onderwerp

De resultaten wat betreft de onderwerpkeuze van de zes dagbladen zijn opvallend. NRC Handelsblad schreef de meeste artikelen over de Roma, maar slechts de helft heeft Roma ook als hoofdonderwerp. Het Reformatorisch Dagblad daarentegen schreef de minste berichten met Roma als onderwerp, maar wel 81,8% van deze artikelen hebben Roma als hoofdonderwerp. De christelijke dagbladen een gemiddeld percentage van 69,9%⁴⁷ berichten met Roma als hoofdonderwerp. Bij de religieneutrale dagbladen is dit 53,7%.⁴⁸ Dit is een

⁴¹ $33,3\%+16,7\%+19,4\%=69,4/3$

⁴² $16\%+20\%+27,3\%=63,3/3$

⁴³ $33,3\%+66,7\%+50\%=150/3$

⁴⁴ $64\%+80\%+54,5\%=198,5/3$

⁴⁵ $19,4\%+22,2\%=41,6/3$

⁴⁶ $12\%+18,2\%=30,2/3$

⁴⁷ $64\%+64\%+81,8\%=209,8/3$

⁴⁸ $55,6\%+55,6\%+50\%=161,2/3$

redelijk verschil en daarmee concludeer ik dat de christelijke dagbladen Roma vaker als hoofdonderwerp hebben.

7.2 Conclusie praktijkonderzoek deel 1

Besteden de christelijke dagbladen meer aandacht aan de Roma? In absolute aantallen is er een klein verschil tussen de religieusneutrale en de christelijke dagbladen. Een verschil van acht artikelen, ten voordele van de religieusneutrale dagbladen. Onder deze artikelen zijn meer lange en middellange artikelen te vinden dan bij de christelijke dagbladen. Ook vallen hier meer artikelen van correspondenten of verslaggevers ter plaatse onder. Qua genres is er weinig verschil te ontdekken; wel schrijven de christelijke dagbladen meer nieuwsberichten.

Ik moet dus eigenlijk tegen mijn verwachtingen in concluderen dat de religieusneutrale dagbladen meer aandacht besteden aan de Roma. De verschillen zijn niet ontzettend groot, maar komen wel op verschillende onderdelen terug. Opvallend is zijn de onderwerpen, waar de religieusneutrale dagbladen minder aandacht aan de Roma besteden. De christelijke dagbladen hebben Roma in 69,9% (gemiddeld percentage) van de artikelen als hoofdonderwerp. Bij de religieusneutrale dagbladen is het gemiddelde percentage 52,7%. Dit in de overweging meegenomen concludeer ik dat de religieusneutrale dagbladen meer aandacht besteden aan de Roma, maar dat de christelijke dagbladen in de artikelen de Roma vaker centraal stellen.

7.3 Conclusie inhoud berichtgeving

Over welke onderwerpen, vanuit welk perspectief en op grond van welke (onuitgesproken) meningen wordt er geschreven over Roma? Hoe kan dit de mening over Roma beïnvloeden? In het tweede deel van het praktijkonderzoek deed ik een poging om tot een antwoord te komen op deze vraag. Omdat de objectiviteit en de beeldvorming in de dagbladen moeilijk te meten is ontbreekt hier een absolute conclusie. Wel kan ik een indicatie geven van de toonzetting in de onderzochte dagbladen.

Onderwerpen

Het onderwerp dat in de 133 artikelen het meeste voorkomt is politiek. Dit varieert van wetgeving rondom immigranten tot uitspraken van politici over Roma. Het onderwerp heeft zowel negatieve als positieve aspecten in zich. Zo wordt enkele malen gemeldt dat iemand excuus aanbiedt aan de Roma, vanwege racistische uitspraken. Maar het negatieve aspect heeft de overhand, vooral door de berichtgeving rondom het strenge immigratiebeleid van Italië. Berichten over discriminatie en misdaad zijn met respectievelijk 63 en 65 artikelen ook goed vertegenwoordigd. Verblijf en immigratie komt op de vierde plaats met 45 artikelen. Opvallend aan deze resultaten is dat allemaal vrij negatieve onderwerpen zijn, die bovenaan in het rijtje voorkomen.

Thema's

Het thema wat in ieder dagblad terugkeerde was het discrimineren van Roma door een groep of persoon. Dit kwam met name door de vernieuwde wetgeving van Italië met betrekking tot de immigranten, waaronder veel Roma. Dat veel thema's negatief zijn is niet perse een indicatie van negatieve beeldvorming. Ook het karakter van de journalistiek heeft hier mee te maken. De alledaagse dingen zijn nu eenmaal geen nieuws. De twee dagbladen die in deze categorie positief opvielen zijn Trouw en het Nederlands Dagblad.

Eerstgenoemde bracht meer nieuws over woonomstandigheden, onderwijs en cultuur dan de andere dagbladen. Het Nederlands Dagblad belichtte meer over onderzoeken naar de situatie van de Roma. Uit de Volkskrant wil ik hier nog één artikel noemen: 'Nieuwe EU-burgers' van Olaf Tempelman. Behalve aandacht voor de immigratie van Roma in EU-landen is hier aandacht voor hun achtergrond en hun cultuur. Het verhaal wordt van beide zijden belicht en dat is wat mij betreft een goed voorbeeld in deze categorie. De conclusie luidt: De dagbladen schetsen geen negatiever beeld van de Roma, dan van andere groepen. Maar de negatieve thema's moeten wel meer in evenwicht zijn met meer positieve berichten, zoals cultuur, muziek en goede maatschappelijke initiatieven.

Resultaten per krant

De Volkskrant

1. Een persoon of groep discrimineert Roma (5)
2. Immigratie van Roma levert problemen op (6)
3. Een groep of persoon levert kritiek op discriminatie van Roma (4)
4. Roma zijn betrokken bij of slachtoffer van een misdaad (3)

Telegraaf

4. Roma zijn het slachtoffer van discriminatie (5)
5. Immigratie van Roma levert problemen op (5)
6. Roma zijn betrokken bij een misdaad (2)

NRC Handelsblad

1. Roma zijn het slachtoffer van discriminatie (7)
2. Persoon of groep levert kritiek op discriminatie Roma (7)
3. Roma zijn betrokken bij of slachtoffer van een misdaad (4)
4. Immigratie van Roma levert problemen op (5)
5. Woonomstandigheden van Roma zijn slecht of verslechteren (3)

Reformatorisch Dagblad

1. Positie Roma in de kerk (3)
2. Roma zijn het slachtoffer van misdaad (1)
3. Persoon of groep discrimineert Roma (3)

Trouw

1. Woonomstandigheden en onderwijs Roma (4)
2. Immigratie van Roma levert problemen op (5)

3. Roma zijn slachtoffer van of betrokken bij een misdaad (4)
4. Persoon of groep discrimineert Roma (8)

Nederlands Dagblad

1. Persoon of groep discrimineert Roma (5)
2. (mogelijke) immigratie Roma levert problemen op (6)
3. Onderzoek naar situatie Roma (4)

Negatieve implicaties of associaties

Uit deze categorie kan ik de conclusie trekken dat het met de negatieve implicaties of associaties wel mee valt. Alleen het Nederlands Dagblad en de Telegraaf komt in bijna de helft van de artikelen een negatieve implicatie of associatie voor. Het woordgebruik bij immigranten valt in meerdere dagbladen wel op. Zo wordt er gesproken over binnenvlieden of overstroomden; beide woorden met een negatieve lading. Ook het gebruik van Roma of zigeuner als voorvoegsel komt in meerdere kranten voor. Soms is dit uit andere bronnen, zoals ANP, overgenomen. Maar een woord als zigeunerbende is wel erg ongelukkig gekozen.

Trouw	5 (20%)
Nederlands Dagblad	12 (48%)
Reformatorisch Dagblad	3 (27,3%)
NRC Handelsblad	10 (27,7%)
Telegraaf	8 (44,4%)
De Volkskrant	5 (27,8%)

49

Vooronderstellingen

In deze categorie zijn de resultaten niet echt uitgesproken. Het Reformatorisch Dagblad valt op, doordat in de artikelen van dit dagblad geen vooronderstellingen voorkwamen. De Telegraaf behaalt niet geheel onverwacht het hoogste percentage vooronderstellingen. Over het algemeen zijn de percentages vrij laag en kan ik dan ook concluderen dat er weinig tot geen vooronderstellingen over de Roma in de zes dagbladen voorkomen.

Trouw	2 (8%)
Nederlands Dagblad	3 (12%)
Reformatorisch Dagblad	0
NRC Handelsblad	2 (5,5%)
Telegraaf	3 (16,7%)
De Volkskrant	1 (5,5%)

Twijfel

Er zijn te weinig gegevens in deze categorie om een sluitende conclusie te trekken.

⁴⁹ In de resultaten van deze tabel heb ik alleen de artikelen meegerekend waar één of meer negatieve implicaties in voorkwamen. Meerdere resultaten in één artikel heb ik niet meegerekend. Dit geldt ook voor de volgende twee tabellen in dit hoofdstuk.

Relatieve (on)volledigheid

Volledigheid in berichtgeving is van groot belang. Door gebrek aan informatie of juist door overbodige informatie kan de auteur een vertekend beeld schetsen van de situatie. Wanneer de journalist van de ene partij bepaalde persoonlijke eigenschappen noemt en de kleding beschrijft en dat van de andere partij niet doet, lijkt de laatste een stuk geloofwaardiger. In deze categorie zijn de resultaten wederom niet schrikbarend. Overbodige of missende informatie komt in alle zes dagbladen voor, maar het percentage is dermate laag dat ik kan concluderen dat de dagbladen niet structureel informatie achterhouden of overbodige informatie noemen.

Trouw	3 (12%)
Nederlands Dagblad	3 (12%)
Reformatorisch Dagblad	1 (9,1%)
NRC Handelsblad	5 (13,9%)
Telegraaf	3 (16,7%)
De Volkskrant	1 (5,6%)

Relevantiestructuren

Binnen deze categorie heb ik alleen gekeken naar de koppen boven de artikelen. Wat me het meest opviel is dat meerdere dagbladen kiezen voor het woord zigeuner in de kop. Dit roept negatieve associaties op. Ook bij het woord zigeunerboefjes in een kop zet ik mijn vraagtekens. De Telegraaf stond in deze categorie ver af van de andere vijf dagbladen. In drie koppen was het woordgebruik dusdanig suggestief, dat ik voor de Telegraaf de volgende conclusie trek. Naar aanleiding van de resultaten van het onderzoek naar de relevantiestructuren is de Telegraaf het meest negatief van de zes dagbladen. Door enkele koppen wordt een beeld geschetst van ongeloofwaardige en losgeslagen zigeuners. In dit geval ligt het een stuk genuanceerder. Voor de andere dagbladen geldt dat qua relevantiestructuren de berichten goed opgebouwd zijn en behalve het gebruik van het woord zigeuner in de kop, geen structurele negatieve beeldvorming is ontdekt.

7.4 Conclusie praktijkonderzoek deel 2

Om erachter te komen of er negatieve beeldvorming ontstaat door berichtgeving in de dagbladen is complex. Journalisten beïnvloeden de lezers met ieder bericht; zij bepalen wat hun lezers weten. Mijn onderzoeksvraag was of de berichtgeving over Roma negatieve beeldvorming in de hand werkt. Het antwoord ligt genuanceerder dan ja of nee. Het is een feit dat in de artikelen negatieve associaties en implicaties voorkomen. Ook vooronderstellingen, onvolledigheid, overbodige details en slecht geformuleerde koppen. Maar is dit structureel? Is er een tendens tegen de Roma te ontdekken? Daarop luidt mijn antwoord: nee. Het komt voor dat de Roma in een nieuwsbericht wel betrokken zijn, maar dat de journalist hen niet aan het woord laat. Daar tegenover staan weer de

achtergrondartikelen waar de Roma wel uitvoerig aan het woord komen. De Telegraaf vormt in deze conclusie een uitzondering. Deze krant besteedt weinig tot geen aandacht aan de achtergrond van Roma. Ook brengt het dagblad weinig tot geen artikelen over vooruitgang, onderwijs, cultuur of werk.

Over het algemeen lijkt er in de berichtgeving minder sympathie te zijn voor Roma en Sinti in ons eigen land. Roma hier in Nederland klagen, maar kunnen ook zelf iets doen, dat is het beeld wat ik door het lezen van de artikelen kreeg. Voor de Roma in het buitenland is meer aandacht, voor hoe zielig het allemaal is dat ze in zigeunerkampen leven. Door het gebruik van het woord zigeuner, wat elk dagblad in meer of mindere mate doet, wordt een licht negatieve toon gezet. Het woord zigeuner is gedateerd en hier kleven negatieve betekenissen aan.

Mijn uiteindelijke conclusie luidt daarom als volgt: De berichtgeving over Roma in de onderzochte dagbladen is niet structureel negatief. Maar voor wat het gebruik van de naam Roma en zigeuner betreft is er ruimte voor verbetering. De inhoud van de zes verschillende dagbladen is vergelijkbaar en levert geen verrassende verschillen op.

7.4 Aanbevelingen

Het is voor een journalist niet gemakkelijk om de feiten onpartijdig weer te geven. Er zijn zoveel factoren, die een journalist mee moet nemen in het schrijven van een artikel. De gekozen woorden zijn hierin van cruciaal belang.

De kracht van taal kwam voor mij in dit onderzoek het meest naar voren. Sommige termen of begrippen schrijf je zonder te aarzelen, maar herbergen soms ook een andere betekenis. De maatschappelijke verantwoordelijkheid van een journalist is groot in de beeldvorming van de lezers over de spelers in het nieuws van alledag.

Dat veel van de artikelen handelen over een negatief onderwerp is voor mij geen aanleiding geweest om mijn hoofdvraag met 'ja' te beantwoorden. Het nieuws gaat nu eenmaal over het ongewone in de wereld, het opzienbarende, hetgeen wat afwijkt. De taak van de journalist is om in deze omstandigheden beide kanten van het verhaal te vertellen. Of misschien zijn er wel tien kanten. Maar laat de mensen spreken, zodat niemand als het zwarte schaap in beeld komt.

Tenslotte wil ik per onderzochte categorie nog een aantal aanbevelingen doen.

Onderwerpen en thema's

- Bij het kiezen van de onderwerpen komen spectaculaire gebeurtenissen eerder als nieuwswaardig naar voren. Om de lezers meer verdieping te bieden is het van belang om ook voor de meer structurele situaties te kiezen. Wat is de achtergrond van de spelers in het nieuws? Ook positieve ontwikkelingen kunnen nieuwswaardig zijn.

Negatieve implicaties of associaties

- Geef de juiste naam aan de mensen die je bedoelt. Roma, zigeuners of Roma-zigeuners, zoek uit wat de algemene benaming is. Zo betoon je respect aan de betrokkenen.
- Pas op met de negatieve implicaties die met bepaalde woorden samenhangen. Wordt Italië overstroomd met zigeuners of komen veel Roma naar het land om werk te zoeken?

Vooronderstellingen

- Pas op met vooronderstellingen, sommige zaken lijken zo klaar als een klontje, maar zijn het niet. Ook wanneer het gaat om de uitspraak van een geïnterviewde. Vraag door of geef zelf extra achtergrondinformatie. Zakkenrollende Roma in Italië en Nederlanders die bij de Nederlandse ambassade een aanklacht indienen over beroving zijn niet per definitie met elkaar verbonden. Het kan zo zijn, maar onderbouw dergelijke beweringen altijd door cijfers te noemen of vraag een reactie van een deskundige.

Relatieve (on) volledigheid

- Wanneer er een misdaad is gepleegd is het van belang om te noemen wanneer de verdachten zijn opgepakt. Maar als het gaat om daders vanuit een minderheidsgroepering is de vraag of je deze afkomst moet noemen. Is dit werkelijk relevant voor de lezer? Naar mijns inziens is het vooral belangrijk om hierin consequent te zijn. Noem dan altijd de afkomst van een verdachte, al is het 'gewoon' een autochtone Nederlander. Zo verkom je een onterecht negatief beeld van een bepaalde bevolkingsgroep.
- Bij het schetsen van de omstandigheden van een geïnterviewde probeert een journalist zich zo goed mogelijk in te leven. Eigenschappen van de persoon, zowel positief als negatief, komen daarbij soms ook aan bod. Hier is in principe niets mis mee, maar wanneer twee verschillende personen van tegengestelde partijen aan het woord komen ligt dat anders. Het beschrijven de kledingkeus van de één en niet van de ander geeft een vertekend beeld. Zo lijkt deze persoon ineens een stuk dichterbij en minder officieel, waardoor de andere een meer gewicht in de schaal legt als de 'serieuze' tegenhanger.

Relevantiestructuren

- Veel lezers bladeren door een krant en nemen als eerste de koppen in zich op. Deze koppensnellers lezen soms verder, maar soms ook niet. Wees daarom voorzichtig met de koppen die je kiest. Zorg ervoor dat de kop de lading van het artikel dekt. Als je een kop leest: 'Met de vingers bloot', wekt dit de suggestie dat iemand ergens voor uit moet komen. Wanneer het artikel vervolgens gaat over het plan van de Italiaanse regering om de vingerafdrukken van zigeuners te nemen klopt de kop niet helemaal meer. Het gaat juist om discriminatie van de Roma.

Literatuurlijst

Boeken

- Schwieter, Charl, Imagobeschadiging & Imagoherstel: mensen in opspraak, merken onder vuur, de rol van de journalistiek. (Den Haag: BZZTôH, 1996.) Met Dieudonné ten Berge.
- Dijk, Teun A., van, Minderheden in de media : een analyse van de berichtgeving over etnische minderheden in de dagbladpers. (Amsterdam, SUA, 1983)
- De sociale constructie van fraude. (1991). (red. Chrisje H. Brants e.a.; Gouda: Quint)
- Effectief beeldvormen. Theorie, analyse en praktijk van beeldvormingsprocessen. (1999). (red. Anneke Smelik e.a.; Assen: Van Gorcum & Comp)
- Fonseca, Isabel, Begraaf me rechttop. Omzwervingen van de Roma in Europa. (Amsterdam: De Bezige Bij, 2009)
- Fraser, Angus, De zigeuners. (Amsterdam: Atlas, 1995)
- Ginneken, Jaap van, Verborgten verleiders. Hoe de media je sturen. (Amsterdam: Uitgeverij Boom, 2000)
- Hamelink, Cees J., Regeert de leugen? Mediaplichtigheid aan leugen en bedrog. (Amsterdam: Boom, 2004)
- Kleinnijenhuis, Jan, Op zoek naar nieuws. Onderzoek naar journalistieke informatieverwerking en politiek. (Amsterdam: VU Uitgeverij)
- Meester, Mariët, Sla een spijker in mijn hart. Roemeense Roma na de revolutie. (Amsterdam: Uitgeverij Balans, 2006)
- Postma, Renée, Midden-Europa achter de schermen. (Amsterdam: Prometheus, 2004)
- Prenger, Mirjam, Een selectieve blik: zelfcensuur in de Nederlandse journalistiek. (Apeldoorn: Het Spinhuis, 2007)
- Stappers, J.G., Massacommunicatie. Een inleiding. (Amsterdam: De Arbeiderspers, 1983)
- Vasterman, Peter, Aerden, Onno, De context van het nieuws. (Groningen: Wolters-Noordhoff, 1995)

- Verhoeven, Nel, Wat is onderzoek?: praktijkboek methoden en technieken voor het hoger beroepsonderwijs. Amsterdam: Boom, 2007

Rapporten & artikelen

- European Agency of Fundamental Rights, European Union Minorities and Discrimination Survey, Data in Focus Report 1: The Roma. Boedapest: Elanders Hungary Kft., 2009.
- Karin Sitalsing, Weg van de rand, 'Voor Sinti en Roma in Nederland is nu pas de eerste stap bereikt', Contrast (16 juli 2004)
- P.R. Rodrigues, Maaïke Matelski, Roma en Sinti. Amsterdam : Anne Frank Stichting ; Leiden : Universiteit Leiden, 2003.

Websites

- Euroma, *Facts by country*, <http://www.euromanet.eu/> (25 mei 2010)
- Europa Nu, *Europa op de bres voor de Roma*, <http://www.europa-nu.nl/> (21 mei 2010)
- Wikipedia, *De geschiedenis van de Volkskrant*, <http://www.wikipedia.nl/> (1 maart 2010)
- Wikipedia, *Romani people by country*, <http://en.wikipedia.org/> (25 mei 2010)
- Wikipedia, *Trouw (krant)*, <http://www.wikipedia.nl/> (1 maart 2010)

Bijlage I

Vragenlijst voor de analyse van berichten over minderheden

(uit: Dijk, Teun A., van, Minderheden in de media : een analyse van de berichtgeving over etnische minderheden in de dagbladpers. (Amsterdam, SUA, 1983)

1. Selectie

Welke op zich nieuwswaardige gebeurtenissen over minderheden (waarover men op een andere manier weet) staan niet in de krant? Gebeurt dat vaker? Wat zouden daarvan (behalve bijv. plaatsgebrek) de redenen kunnen zijn?

2. Presentatie

a. Plaats in de krant en op de pagina. Staat het bericht op de voorpagina of één der eerste binnenlandspagina's, op de pagina linksboven, of elders? Hoe verhoudt die plaatsing zich met het belang van de gebeurtenissen in vergelijking met andere (niet-minderheden) berichten?

b. Omvang. Hoe groot is het bericht (in cm² of kolomcentimeters) en wat houdt dit in voor het belang toegekend aan het bericht?

c. Lay-out. Is het artikel opvallend gezet, bijv. met grote kop over meerdere kolommen, brede, dikgedrukte lead, grote letters, tussenkoppen, foto's enz.? Wat heeft die opmaak met de relevantie van het onderwerp te maken? Is er een verschil met ander nieuws?

3. Onderwerpen

Welke globale onderwerpen komen in het onderwerp ter sprake (bijv. immigratie, wonen, werk, misdaad, sociale problemen en conflicten, discriminatie, onderwijs, gezondheid, kunst en cultuur, rechten, racisme, enz.) en wat is de globale associatie (evaluatie) van zo'n onderwerp? Welke onderwerpen komen juist in het bericht aan de orde, ook al hebben ze er veel mee te maken en zouden ze de nodige achtergrond verschaffen voor het beter begrijpen van het bericht? Worden (ook) de autoriteiten bekritiseerd?

4. Thematiek (globale semantiek)

Hoe worden de onderwerpen in meer concrete thema's vervaat in het bericht, zoals 'Overheid helpt minderheidsgroep', 'Minderheidsgroep protesteert tegen racisme', 'Nederlander discrimineert minderheidspersoon' of 'Politie treedt op tegen minderheidsgroep'? Ga na wat de algemene associaties/evaluaties (negatief, neutraal, positief) zijn van dit soort thema's (die binnen ieder onderwerp apart weer kunnen voorkomen). Stel een lijst op van de veel voorkomende thema's in meerdere berichten en probeer daaruit weer meer algemene (hoofd)thema's af te leiden (zoals 'Minderheden bezorgen last'). Welke groepen zijn typisch (actief of passief) met die thema's verbonden en wat zijn de implicaties daarvan?

5. Lokale semantiek

- a. Zijn er negatieve implicaties of associaties te vinden in de berichtgeving?
- b. Welke speciale verbanden worden tussen de zinnen gelegd? Redengevende verbanden (omdat, doordat, nadat) gesuggereerd zonder op feiten te berusten?
- c. Welke andere vormen van samenhang worden er gelegd tussen de zinnen en dus tussen de feiten waarover die zinnen gaan?
- d. Wat is het perspectief van de beschrijving? Vanuit welk standpunt (journalist, of welke betrokkenen) worden de gebeurtenissen beschreven?
- e. Welke actoren treden op in het bericht? Hoe prominent is hun optreden? En wie wordt er niet genoemd?
- f. Wie komt aan het woord? Wie wordt direct aangehaald en wiens woorden worden samengevat? Welke groep krijgt het meeste woord? Aanhalingstekens? Letterlijke citaten? Worden minderheden ook door uitspraken van met name genoemde personen aan het woord gelaten?
- g. Welke eigenschappen of handelingen worden aan de verschillende groepen toegekend in de zinnen van het bericht? Hebben die negatieve, neutrale of positieve implicaties, associaties of suggesties?
- h. Welke overbodige details worden er over minderheidspersonen of groepen gegeven (in vergelijking met andere groepen), en welke details worden juist niet genoemd? Wordt de minderheidsafkomst van verdachten genoemd?
- i. Welke aspecten van de gebeurtenissen komen niet of nauwelijks ter sprake? Worden oorzaken, redenen, achtergronden, een actuele context, bedoelingen van de actuele gebeurtenissen genoemd?
- j. In hoeverre wordt er al dan niet hoofdzakelijk aandacht aan de (negatieve) aspecten van gebeurtenissen geschonken, bijv. het conflictueuze, bedreigende, problematische, spectaculaire?
- k. Hoe worden de feiten gepresenteerd? Als 'waar', 'waarschijnlijk', 'onwaarschijnlijk', 'ongeloofwaardig'? Welke relatieve partikels gebruikt het bericht (bijv. zou, wellicht, waarschijnlijk of beweren)?

6. Stijl en retoriek

- a. Stijl. Welke woorden worden gekozen om de deelnemers (minderheden of andere personen of groepen) te beschrijven? Welke associaties hebben die begrippen? Is die stijl voor de verschillende groepen anders? Wordt er door bestuurlijke, juridische of politiek jargon concrete problemen voor zwakkere groepen verdoezeld (bijv. door sterke abstractie)? Wordt door de zinsvorm verdoezeld wie verantwoordelijk is voor negatieve handelingen (door die persoon of groep niet als onderwerp te noemen bijv.)?
- b. Retoriek. Welke stijlfiguren worden gebruikt (bijv. metaforen, understatement, overdrijvingen, litotes, vergelijkingen enz.) en voor welke groepen of handelingen worden ze gebruikt? Wat is het gevolg voor de interpretatie van de rol van de betreffende persoon of groep?
- c. Argumentatie. Welke expliciete of impliciete argumentaties vindt men in het bericht? Zijn de conclusies duidelijk of juist vaag gelaten, welke premissen gebruikt men, en welke worden bij voorbaat voor waar aangenomen, en in het algemeen: welke schijnredeneringen worden er gegeven of gerapporteerd?

7. Relevantiestructuren

Hoe wordt in al de hierboven genoemde eigenschappen (bijv. thema's, actoren) uiteindelijk een ordening aangebracht met betrekking tot de prominentie, de relevantie of het belang van de gegeven informatie, bijv. door plaatsing in de kop of de lead (groot, vooraan), vóór in het artikel (of op het eind), door de lengte die aan dat aspect wordt gegeven, door tussenkopjes, door een specifieke foto met onderschrift, door speciale uitdrukkingen die het belang onderstrepen (zoals 'het opmerkelijkste was, dat...'), door herhalingen of andere retorische figuren, zoals overdrijvingen?

Welke definitie geeft de kop van de gehele 'situatie' (en is die definitie eerder neutraal, negatief of positief)? Vertekent de kop de globale inhoud van het bericht (nl. als hij slechts op de deelaspect van de gebeurtenis betrekking heeft)?

Bijlage II Onderzoekresultaten

Telegraaf

Semantiek

a: 03-07-2009 straatarme zigeuners, dwingen te bedelen. 17-09-08 het Roma-probleem. 14-02-08 ongewenste zigeunerfamilie. 15-01-07 gevreesd wordt dat dit soort schrijnende situaties. 22-05-08 illegale zigeunerkampen. 28-06-08 volwassen zigeuners zitten vaak te bedelen, zigeunerkinderen worden ingezet om toeristen te beroven. 25-09-07 dat Roma stelen. Een citaat, maar wel ongelukkig gekozen. 03-11-07 enorme golf kleine en grote misdaad veroorzaakt. 14-02-08 tijdens strooptochten, negatieve associatie.

b: 22-05-2008 nadat een jonge zigeunervrouw had geprobeerd een kindje te ontvoeren. In andere dagbladen werd dit niet als een feit aangenomen.

c: 15-01-07 een voorstel dat ongetwijfeld niet in de goede aarde zal vallen in Oost-Europa waar men zich vaak als tweederangs EU-burger behandeld voelt. 28-06-08 zigeunerkinderen worden ingezet om toeristen te beroven. Nederlanders melden zich bijna dagelijks bij consulaten in Italië omdat ze zijn beroofd. Zijn ze dan door Roma beroofd? 03-11-07 verband gelegd tussen: het grote aantal zigeuners dat vervolgens Italië binnenviel, heeft een enorme golf kleine en grote misdaad veroorzaakt.

d: 29-09-09 journalist, belangen van Madonna. 03-07-2009 journalist, belangen immigranten, zwervers en zigeuners, Italiaanse regering en oppositiepartij. 18-06-09 Journalist, politiek, premier, Roma. 17-09-08 journalist, Roma en deelnemers Roma-top. 30-07-08 journalist, Raad van Europa, Italiaanse regering, minister van Binnenlandse Zaken Italië, Commissaris voor de mensenrechten. 22-05-2008 journalist. 28-06-08 journalist, Roma, Italiaanse regering. 25-09-07 journalist. 03-11-07 journalist, Italiaanse prefectuur, burgemeester van Rome, Roma, buitenlanders.

e: 29-09-09 Madonna en publiek. 03-07-09 Politici en het Vaticaan, Roma niet. 17-09-08 Hongaarse superbelegger en Roma. 30-07-08 Minister van Binnenlandse zaken en Commissaris van de mensenrechten. 14-02-08 journalist, gemeente, familie Moro. 15-01-07 Journalist, gemeente Gent, regering België, Roma. 22-05-08 Minister van Binnenlandse Zaken Italië. 28-06-08 Alleen de minister van Binnenlandse Zaken wordt geciteerd. 25-09-07 verdachte en Officier van Justitie.

f: 18-06-09 Politici worden geciteerd, uitspraken Roma samengevat. 17-09-08 Hongaarse superbelegger wordt letterlijk geciteerd en uitspraken Roma samengevat. 14-02-08 geen letterlijke citaten. 15-07-07 alleen Gentse wethouder worden letterlijk geciteerd, geen citaten betrokken Roma. 03-11-07 geen aandacht voor zigeuners zelf. 30-07-08 Minister van Binnenlandse zaken wordt letterlijk geciteerd, Commissaris van de mensenrechten wordt samengevat

g: 14-02-08 tijdens strooptochten, negatieve associatie. 15-01-07 problemen rond een groep. 29-06-08 Roma bedelen en beroven. 03-11-07 binnenviel, alsof de Roma met een leger het land aanvielen.

h: 17-09-08 overbodige informatie over een rechtszaak rond een Brusselse tiener. 25-09-07 afkomst van de dan nog verdachte wordt genoemd.

i: 29-09-09 geen achtergrond informatie over waarom Madonna de uitspraken deed. 03-07-09 geen achtergrond over eerder plannen om vingerafdruk van alleen zigeuners af te nemen. 18-06-09 geen achtergrondinformatie. 17-09-08 de achtergrond van discriminatie van Roma wordt niet genoemd, dit zou wel verduidelijkend zijn. 30-07-08 geen achtergrond van discriminatie van Roma. 15-01-07 geen aandacht voor de betrokken Roma zelf, waarom kiezen zij voor dit bestaan? 28-06-08 verder problematiek van Roma wordt niet genoemd.

j: 29-09-09 alleen het spectaculaire aspect wordt belicht. 18-06-09 het conflict staat centraal. 30-07-08 de *felle* ruzie staat centraal. 28-06-08 negatieve in het bestaan van de Roma in Italië wordt alleen belicht.

k: 29-09-09 feiten worden als waarheid gebracht. 03-07-09 als waarheid. 18-06-09 als waarheid. 17-09-08 als waarheid. 30-07-08 mening van Commissaris voor de mensenrechten wordt in twijfel getrokken, terwijl de mening van de Italiaanse minister van Binnenlandse Zaken wel stevig neergezet

is. 15-01-07 als waarheid. 28-06-08 als waarheid aangenomen. 25-09-07 als waarheid aangenomen.
Stijl en retoriek

a: 29-09-09 Roma-zigeuners, 03-07-20 gebruik van de term zigeuners. 18-06-09 zigeuners 17-09-08 nu wel genoemd als Roma. 30-07-08 zigeuners. 15-01-07 concrete problemen worden verdoezeld, door niet duidelijk te maken waarom de Roma voor dit bestaan kiezen. En wie is er verantwoordelijk voor dat deze groep van kraakpand naar kraakpand trekt? 22-05-08 zigeuners. 28-06-08 zigeuners. 03-11-07 zigeuners.

b: 18-06-09 Roma krijgt pistool onder neus gedrukt, ramen ingeslagen. Pesten is een understatement. 17-09-08 Roma zien buitenwereld als bedreiging; interpretatie ze willen zelf ook niet. 30-07-08 *streng* immigrantenpolitiek, een understatement. 03-11-07 een *enorme* golf kleine en grote misdaad. De situatie blijft onduidelijk. Is die golf wel zo enorm?

c: 29-09-09 onduidelijk blijft waarom Madonna deze woorden sprak. 28-06-08 Nederlands meldde bijna dagelijks berovingen bij consulaten in Italië. De zin daarvoor: (..) zigeunkinderen worden ingezet om toeristen te beroven. Dit impliceert dat de Nederlanders ook door deze kinderen zijn beroofd, wat natuurlijk niet waar hoeft te zijn. 25-09-07 (..)moeten af en toe vrijwel dagelijks op pad zijn geweest. Geen onderbouwing verder in het artikel.

Relevantiestructuren

03-07-09 Roma komen in de eerste instantie op één op hoop met zwervers en bedelaars. 07-11-07 Roma zijn op drift, verschillende betekenissen volgens Van Dale: gaan drijven, stuurloos rondrijden. 06-05-08 Aanklager beticht van zigeunerhaat, negatief woordgebruik. 28-06-08 Kop: Met de vingers bloot. Dit suggereert dat er iets achter gehouden wordt. 25-09-07 Kop: Rijke ouderen doelwit Roma. Alle Roma hebben het gemunt op rijke ouderen? Stel voor: Rijke ouderen doelwit Turken. Vervolgens zigeunerbende op goud en juwelen uit. 03-11-07 Kop: Italië wijst Roemenen land uit. Die Roemenen worden eerst genoemd als aanleiding, maar later lijken de zigeuners het 'echte probleem'.

NRC Handelsblad

Semantiek

a: 21-08-09 losbandige cultuur. 05-05-09 incidenten waarbij vuurwapens werden gebruikt. 27-08-08 Criminele Romabendes, "kant-en-klare specialisten die uit Oost-Europa komen". 11-07-08 kinderen die geëxploiteerd worden. 31-05-08 hun kampen worden *ontmanteld*. 21-05-08 mensonterende 13-12-07 van criminaliteit verdachte EU-burgers. 12-11-07 iedere *crisis*. 03-11-07 snel toenemend geweld. Is dat bewezen? 18-09-07 na zijn *ontruimingsactie*. 18-06-07 "zigeuners stelen en roven". 24-11-07 zijn *ontruimingsactie*. 15-08-07(..) haar drie kinderen in *een verwaarloosde staat* op straat had achtergelaten.

b: 14-05-08 Speciaal verband tussen EU-burgers, zoals Roma-zigeuners, die niet in hun eigen onderhoud kunnen voorzien. 12-04-07 vooral onder Roma, waar de prikkel voor omscholing niet groot is.

c: 14-09-09 de frustraties hebben kennelijk een kookpunt bereikt. 11-07-08 wordt bevestigd door de media en politiek. 05-02-07 meest Roma, is dit nodig om te noemen?

d: 14-09-09 Roma-activist. 29-08-09 journalist. 28-08-09 vanuit perspectief Roma. 21-08-09 journalist en verschillende betrokkenen. 09-07-09 vanuit betrokkenen in de buurt. 06-07-09 journalist. 24-06-09 journalist. 05-05-09 journalist. 18-11-08 journalist. 27-08-08 vanuit politie. 17-07-08 journalist. 11-07-08 journalist. 27-06-08 journalist. 31-05-08 Roma. 21-05-08 journalist. 17-05-08 journalist. 21-05-08 journalist. 13-12-07 journalist, ook Roma. 14-11-07 journalist. 12-11-07 journalist. 10-11-07 journalist. 03-11-07 journalist. 24-10-07 journalist. 18-09-07 Zanger Horváth. 15-08-07 journalist. 04-08-07 journalist. 18-06-07 journalist. 12-04-07 Journalist. 27-02-07 journalist. 05-02-07 journalist. 24-11-07 journalist. 24-11-07 Zanger Horváth. 04-08-07 journalist. 27-02-07 journalist.

e: 14-09-09 Roma-activist, commentator, premier. 29-08-09 Roma, Madonna, fans. 28-08-09 Roma, overheden Canada en Tsjechië. 21-08-09 Partij komt niet aan het woord. 09-07-09 Roma, wijkbewoners, regering. 06-07-09 Hongaarse Garde, Roma. 24-06-09 politie, Roma, lokale jongeren,

regering. 05-05-09 Roma, FBI, Hongaarse politie. 18-11-08 Politie, betogers, Roma. 27-08-08 Politieteams. 17-07-08 politiek. 11-07-08 regering Italië, Europees Parlement, Roma. 27-06-08 Roma, Italiaanse regering, Unicef, Roma. 31-05-08 Roma. 21-05-08 Berlusconi, Roma, Europese Commissie. 21-05-08 OVSE, Italië, Spanje. 21-05-08 Italiaanse bevolking, Berlusconi, oppositie, Alitalia, immigranten. 13-12-07 Rome, Roma. 14-11-07 Roma, Tsjechië, Hof van Straatsburg. 10-11-07 Roemeense premier, minister BuZa, Roma, Wiesenthal Centrum. 03-11-07 Binnenlandse Zaken Italië, EU, immigranten. 24-10-07 Roemeense regering, Roma. 18-09-07 Roma, Gipsy, violist Lavicka. 15-08-07 Raad van de Kinderbescherming, Roma, gemeente. 04-08-07 Roma, Tsjechische regering. 18-06-07 regeringspartijen. 12-04-07 Roma, buurtbewoners, burgemeester. 24-11-07 Roemeense regering. 24-11-07 Roma, Gipsy, Violist Lavicka. 04-08-07 Roma, Tsjechische regering.

f: 14-09-09 meeste citaten Roma. 29-08-09 citaten Madonna, bandlid en fan. Apart dat het gekozen citaat van bandlid alleen over Madonna gaat en niet over eigen ervaring. 28-08-09 Minderheden komen alleen aan het woord. Waarom geen reactie overheid? 21-08-09 Roma komt het meest aan het woord, opvallend dat zijn handelingen beschreven worden. 09-07-09 Geen Roma aan het woord. 06-07-09 Geen citaten. 24-06-09 niemand komt aan het woord. 05-05-09 Hongaarse politie komt aan het woord. 18-11-08 geen citaten. 27-08-08 Politie en korte knullige citaatjes Roma. 17-07-08 politiek komt aan het woord. 11-07-08 citaten van minister van Binnenlandse Zaken Italië, Eurocommissaris en hulporganisatie voor Roma. 26-07-08 Minister van Binnenlandse Zaken Italië, Commisaris voor de rechten van de mensen. 31-05-08 Roma veel aan het woord, ook hulpverleners. 21-05-08 Geen citaten Roma. 21-05-08 Spaanse vicepremier. 21-05-08 oppositie en Berlusconi. 13-12-07 veel aandacht voor Roma, katholieke lekenbroeders en burgemeester. 14-11-07 Hof van Straatsburg. 12-11-07 Barosso, Prodi, Tariceanu, Roma. 10-11-07 Klein citaat Wiesenthal Centrum. 03-11-07 Frattini, volledig citaat. 24-10-07 premier Basescu. 18-09-07 Iedereen komt evenveel aan het woord. 15-08-07 Kinderbescherming en gemeente komen aan het woord, Roma alleen via een tv-fragment. 04-08-07 Roma-vertegenwoordigers. 12-04-07 Roma meest aan het woord. 27-02-07 geen citaten. 24-11-07 Basescu. 24-11-07 Iedereen komt evenveel aan het woord. 04-08-07 Roma-vertegenwoordigers. 27-02-07 geen citaten.

g: 28-08-09 bedeesd, neutrale associatie. 10-11-07 prompt een brief. 12-04-07 die luidruchtig over straat gaat. Negatief.

h: 09-07-09 geen achtergrondinformatie over waarom Roma niet mogen werken. 27-08-08 afkomst wordt vermeldt, maar dit geldt ook voor andere minderheidsgroepen in het bericht. Overbodig: kleding beschrijven van de Roma. 21-05-08 waarom worden Roma apart genoemd? 15-08-07 De kleding van Roma wordt beschreven, bij andere actoren niet. 05-02-07 afkomst vermeldt. 15-08-07 kleding beschrijven.

i: 28-08-09 achtergrondinformatie over het sluiten van de grenzen, leveren de Roma problemen op? 09-07-09 geen achtergrondinformatie over waarom Roma niet mogen werken. 24-06-09 dieperliggende oorzaken komen niet ter sprake. 27-08-08 vergeet te noemen wat de verhouding is tussen de toename van het aantal internetaangiftes en de toename van misdaad door immigranten Oost-Europa.

j: 29-08-09 vooral op het negatieve. 09-07-09 begint met spektakel. 27-08-08 negatief over Roma. 12-11-07 crisis.

k: 14-09-09 waar. 29-08-09 waar. 21-08-09 waar. 09-07-09 waar. 09-07-09 waar. 06-07-09 waar. 05-05-09 waar. 18-11-08 waar. 27-08-08 waar. 17-07-08 over het algemeen als waarheid, behalve de toenemende criminaliteit, die niet in statische gegevens terug is te vinden. 11-07-08 waar. 27-06-08 waar. 31-05-08 waar. 21-05-08 waar. 21-05-08 waar. 21-05-08 waar. 13-12-07 Getwijfeld aan uitspraak Romavrouw, *ze zegt...* 14-11-07 waar. 12-11-07 waar. 10-11-07 waar. 03-11-07 zou zijn geweest, verdacht van... 24-10-07 waar. 18-09-07 waar. 15-08-07 twijfel: zeggen vrijwillig te spelen. 04-08-07 waar. 18-06-07 waar. 27-02-07 waar. 05-02-07 waar. 24-11-07 waar. 24-11-07 waar. 04-08-07 waar. 27-02-07 waar.

Stijl en retoriek

a: 14-09-09 meest Roma, eenmaal zigeuner. 29-08-09 Roma. 21-08-09 (..)gevraagd om te verhuizen. 06-07-09 Roma-zigeuners. 24-06-09 Roma (zigeuners). 05-05-09 Roma en zigeuners. 18-11-08 Roma (zigeuners). 27-08-08 Consequent Roma. 17-07-08 Roma (zigeuners). 11-07-08 Roma, Roma-zigeuners, zigeuners. 27-06-08 Roma. 21-05-08 Roma. 21-05-08 Roma en Sinti-zigeuners. 21-05-08 Roma-zigeunerin. 13-12-07 zigeuners. 14-11-07 Roma (zigeuners). 10-11-07 Roma. 03-11-07 Roma-zigeuner. 24-10-07 Roma (zigeuners). 18-09-07 Roma (zigeuners). 15-08-07 Roma en zigeuners. 27-02-07 Roma (zigeuners). 05-02-07 Roma (zigeuners) 24-11-07 Roma (zigeuners). 24-11-07 Roma (zigeuners). 27-02-07 Roma (zigeuners).

b: 09-07-09 bijna niemand juicht openlijk geweld tegen buitenlanders toe, maar sommigen zijn niet ontevreden. Understatement. 10-11-07 Afzwakking: suggereerd dat er verschil bestaat tussen Roemenen en Roemeense Roma. Dit werd wel degelijk duidelijk gezegd. 15-08-07 in de trant van... niet zeker.

c: 14-09-09 (..)maar voor de overlast die ze veroorzaken. Dit wordt voor waar aangenomen en impliceert dat alle Roma overlast veroorzaken. 27-08-08 Conclusie aan het eind: ze was al eerder opgepakt voor diefstal en bedelen, dus ze zal het nu ook wel gedaan hebben. 21-05-08 een Roma-zigeunerin probeerde een baby te stelen. Dat was eerder niet zeker. 12-11-07 Ze worden onder meer verantwoordelijk gehouden voor de toename van criminaliteit. Wat is er dan nog meer? 03-11-07 Andere kiezen voor de misdaad. Daarop volgt een voorbeeld van een Roma. 12-04-07 waar de prikkel voor omscholing niet groot is. Is een citaat, maar wordt niet weersproken.

Relevantiestructuren

21-08-09 Duivels dilemma wordt in de lead genoemd, leefbaar houden door wijken Roma te slopen? 09-07-09 Kop: Roma makkelijk doelwit rotzakken, verklaring waarom zij aangevallen werden? 10-11-07 'Foute minister'. Eigen aanhalingstekens van de krant, was hij niet fout dan? 03-11-07 'Gevaarlijke' Roemenen. Wekt ongegronde angst. 24-11-07 Pessimistisch.

De Volkskrant

Semantiek

a: 04-12-08 vorig jaar *escaleerde* (..) een *massale vechtpartij*. 08-07-08 wordt *overstroomd* door zigeuners. 28-06-08 die worden uitgebuit, aangezet tot bedelen of erger. (..) veelal in *mistroostige* nomadenkampen. 14-04-08 om het *zigeunerprobleem* 'op te lossen'. Zigeunerprobleem had ook met aanhalingstekens gemoeten. 10-04-07 zigeuners functioneren slecht. Behalve *klagen* kunnen zij ook...

b:

c:

d: 29-08-09 journalist. 22-08-09 journalist. 22-05-09 journalist. 19-04-09 standpunt van betrokkenen. 31-03-09 nabestaanden, onderzoeker en journalist. 04-12-08 betrokkenen. 10-07-08 journalist. 08-07-08 vanuit Roma. 08-07-08 journalist. 28-06-08 journalist. 14-04-08 journalist. 04-05-07 journalist en overlevenden. 10-04-07 journalist, Roma en Sinti. 10-01-07 journalist.

e: 29-08-09 Madonna, Roma musici, fans. 22-08-09 Hongaarse politie, Roma. 22-05-09 Nationale Partij Tsjechië, Roma. 19-04-09 Roma, dorpsbewoners. 31-03-09 overheid, boer, nabestaanden. 04-12-08 Nieuwegeiners, Roma, gemeente. 10-07-08 Roma, EU, Italiaanse regering. 08-07-08 Roma, Italiaanse regering. 08-07-08 Roma, EU-lidstaten, Europese Commissie, immigranten. 28-06-08 Italiaanse minister, EU, Roma. 14-04-08 Hongaarse Garde, zigeuners, burgemeester. 04-05-07 overlevenden, Nederlandse regering. 10-04-07 Roma en Sinti. 10-01-07 EU.

f: 29-08-09 Roma musici, Madonna, fan. 22-05-09 geen citaten. 22-05-09 Roma-zelfbestuur, Roma, geen niet-Roma. 31-03-09 geen citaat overheid. 04-12-08 Veel Roma komen aan het woord. 10-07-08 geen citaten. 08-07-08 Roma veel aan het woord. 08-07-08 zigeunerprefect aan het woord, bewoner. 28-06-08 minister van Binnenlandse Zaken van Italië veel aan het woord. 14-04-08 Vooral Hongaarse Garde, ook Roma en burgemeester. 04-05-07 overlevenden komen het meest aan het woord, klein

samengevat citaat voormalige premier Kok. 10-04-07 Roma en Sinti, en onderwijsadviseur. 10-01-07 geen citaten.

g: 22-05-09 klagen over discriminatie. Negatief. 19-04-09 permanent verontwaardigd. 10-07-08 zijn neergestreken. Ik strijk toch ook niet ergens neer.

h: 04-12-08 vrouw knikt instemmend vanachter keukenblok.

i: 28-06-08 geen achtergrond waarom ze zo leven.

j: 19-04-09 mediashow.

k: 29-08-09 waarheid. 22-08-09 Moorden hadden schijnbaar zonder enige aanleiding plaats. 22-05-09 waar. 19-04-09 waar. 31-03-09 waar. 04-12-08 waar. 10-07-08 waar. 08-07-08 als waar, tenminste ten voordele van de Roma. 08-07-08 waar. 28-06-08 waar. 14-04-08 waar. 04-05-07 waar. 10-04-07 waar. 10-01-07 waar.

Stijl en retoriek

a: 29-08-09 Roma. 22-08-09 Roma, zigeuners. 22-05-09 meest zigeuners, soms Roma. 19-04-09 Roma-zigeuners. 31-03-09 Roma, zigeuners. 04-12-08 Roma, Roma-zigeuners. 10-07-08 Roma, zigeuners. 08-07-08 zigeuners, Roma. 08-07-08 zigeuners. 28-06-08 Roma en Sinti. 14-04-08 zigeuners. 04-05-07 zigeuners, Roma en Sinti. 10-04-07 Zigeuners, Roma. 10-01-07 Roma-zigeuners.

b:

c: 10-07-08 die wel legaal zijn, alsof heel veel niet legaal zijn. 14-04-08 onterechte aanname: met haar sociale politiek zet die de zigeuners immers aan zoveel mogelijk kinderen te hebben.

Relevantiestructuren

22-08-09 Kop: Moordenaars van Roma opgepakt. Zou je dat ook zo doen bij Turken? Moordenaars van Turken opgepakt? 19-04-09 Eerst het hele spektakel, met een ietwat ongeloofwaardig persoon. Daarna pas nuanceren. 04-12-08 worstelt met inburgering en acceptatie van Roma-zigeuners.

Reformatorisch Dagblad

Semantiek

a: 03-11-09 (...)illegaal op de openbare weg verbleven. Neerstrijken? 27-01-09 moet *opdraaien*. 19-10-07 dronken vader.

b:

c:

d: 03-11-09 journalist. 24-08-09 Roma. 22-08-09 journalist. 20-05-09 vanuit perspectief Roma. 04-05-09 journalist. 03-03-09 Glen Randolph Robertson. 27-01-09 journalist. 12-01-08 journalist. 10-09-07 journalist. 10-05-07 journalist, Stichting OEZ. 19-10-07 journalist.

e: 03-11-09 Roma, gemeente Zwijndrecht. 24-08-09 Roma, dorpeling, burgemeester. 04-05-09 Roma, rechts-extremisten. 03-03-09 Glen Randolph Robertson, Roma. 27-01-09 Roma. 12-01-08 regering Kroatië, Roma. 10-09-07 kerken. 10-05-07 stichting. 19-10-07 Roma.

f: 03-11-09 Roma worden volledig geciteerd, gemeente samengevat. 24-08-09 Roma volledig geciteerd. 22-08-09 geen citaten. 04-05-09 geen citaten. 03-03-09 Glen Randolph Robertson. 27-01-09 Minister van minderheden en mensenrechten, zigeunercomité. 12-01-08 geen citaten. 10-09-07 kerken. 10-05-07 stichting. 19-10-07 geen citaten.

g: 03-11-09 jammert de moeder, negatief woord. 24-08-09 grove onkunde over Roma-cultuur (positief voor Roma).

h: 03-11-09 Duitssprekend of keurig Nederlands. Overbodige informatie.

i:

j: 03-11-09 spectaculair. 24-08-09 problematisch.

k: 03-11-09 aan sommige uitspraken van de Roma wordt getwijfeld. Naar eigen zeggen en hij zegt af te stammen van Koko Petalo. 24-08-09 Zo zouden de populaire Beweging voor een beter Hongarije (Jobbik) en (...) een atmosfeer van haat creëren. 04-05-09 waar. 03-03-09 waar. 27-01-09 waar. 12-01-08 waar. 10-09-07 waar. 19-10-07 waar.

Stijl en retoriek

a: 03-11-09 Roma of Roma-zigeuners. 24-08-09 Roma. 22-08-09 Roma en zigeuners. 03-03-09 zigeuners, soms verduidelijkt met Roma. 04-05-09 zigeuners, of Roma. 03-03-09 bijna alleen zigeuners. 27-01-09 zigeuners, Roma-zigeuners. 12-01-08 Roma, zigeuner. 10-09-07 Roma (zigeuners). 10-05-07 armoedig Romahuis.

b:

c: 19-10-07 Roma, één groep?

Relevantiestructuren

03-11-09 Romazigeuners in kop. 03-03-09 Kop: zigeuners. 10-05-07 Kop: zigeuners.

Nederlands Dagblad

Semantiek

a: 28-01-08 *smokkelen* kinderen. 09-11-07 zitten er veel *criminele elementen*... en 'we leven op een *kruitvat*.' 07-11-07 een aantal *bijzonder wrede* moorden. 21-09-07 uitgebreid over de '*oprotpremie*' voor zigeuners. 03-07-08 einde maken aan *want toestanden*. 15-11-08 Romakwesties. 20-09-08 lot van Roma. 08-05-09 wat zie je nu gebeuren in *Romakampen*? 17-04-09 *incidenten* met Roma-zigeuners. 24-02-09 absurde, brute aanval. Grootscheeps georganiseerde criminaliteit. 13-02-09 Roma-kinderen te *beteugelen*. 04-09-09 *overspoeld* door jonge zigeunerkinderen. Zigeunerboefjes. 09-06-09 *grote spanningen* met Roma.

b:

c: 06-11-09 beschermen tegen diefstal. Wordt er ook daadwerkelijk gestolen?

d: 28-01-08 journalist. 10-11-07 journalist. 09-11-07 journalist. 07-11-07 journalist. 07-11-07 journalist. 11-07-08 journalist. 07-07-08 journalist. 03-07-08 journalist. 30-05-08 journalist. 05-02-09 journalist. 15-11-08 journalist. 26-09-08 OEZ. 20-09-08 journalist. 24-07-08 journalist. 22-07-08 journalist. 08-05-09 CU kamerlid. 17-04-09 journalist. 24-02-09 journalist. 13-02-09 deskundigen. 13-02-09 journalist. 23-12-09 journalist. 06-11-09 journalist. 04-09-09 journalist. 22-08-09 journalist. 22-08-09 journalist.

e: 28-01-08 Scotland Yard, 'bendes'. 10-11-07 Simon Wiesenthal Center, minister van Binnenlandse zaken, premier. 09-11-07 spanje. 07-11-07 Roma, EU. 11-07-08 Europees Parlement, Roma, Italië. 07-07-08 Roma, Italiaanse regering. 03-07-08 EU, lidstaten, Roma. 30-05-08 Roma. 05-02-09 Roma, Hongaren. 15-11-08 onderzoekers, Roma. 26-09-08 Roma en OEZ. 20-09-08 Els Groen, Italianen. 24-07-08 Italiaanse regering, Roma. 22-07-08 mensenrechtenorganisaties, Roma. 08-05-09 Cynthia Ortega, Oekraïne, Roma. 17-04-09 Hongarije, Slowakije, Tsjechië, EU, Roma, Hongaarse minderheid. 24-02-09 Hongarije, Roma. 13-02-09 Roma, onderzoekers Nieuwegein. 13-02-09 Amsterdam, Roma, Nieuwegein. 23-12-09 Bosnië, Roma, Joden. 06-11-09 Roma, Slowaken. 04-09-09 BCC. 22-08-09 Politie, Roma, Hongaren. 22-08-09 Jobbik, Hongaarse premier, Roma, Bulgarije, Oostenrijk.

f: 28-01-08 Scotland Yard. 10-11-07 alleen van het Wiesenthal wordt letterlijk geciteerd. 09-11-07 voorzitter immigrantenvereniging. 07-11-07 oud-premier, bevolking, Berlusconi. 07-11-07 veel aandacht voor ECRR. 11-07-08 Europees Parlement wordt geciteerd. 07-07-08 Minister Maroni. 03-07-08 Eurocommissaris. 30-05-08 Geen citaten. 05-02-09 Romaleider, Hongaarse Garde. 15-11-08 veel onderzoekers. 26-09-08 OEZ. 20-09-08 Els Groen. 24-07-08 geen citaten. 22-07-08 Mensenrechtenorganisaties. 08-05-09 Cynthia Ortega. 17-04-09 Nederlandse onderzoeker, Hongaars en Hongaarse minderheid, onderzoeker EU. 24-02-09 Veel aandacht voor partijen, niet Roma. 13-02-09 Onderzoekers meest aan het woord. 13-02-09 geen citaten. 23-12-09 geen citaten. 06-11-09 geen citaten. 04-09-09 filmmaker, Roma-organisatie. 22-08-09 geen citaten. 22-08-09 geen citaten.

g: 07-11-07 twee bedelende Roma's. negatieve associatie.

h: 09-11-07 afkomst van Roma. Die het mogelijk maakt Roemeense zigeuners het land uit te zetten (...). Duizenden Roemenen... over wie gaat het? 07-11-07 minderheidsafkomst genoemd. 13-02-09 Nogmaals de cijfers criminaliteit genoemd, als uitsmijter. Zonder vermelding dat deze alleen gelden voor de Roma in Nieuwegein. 22-08-09 geen afkomst.

i: 07-11-07 missende informatie: waarom richten de Roma zelfverdedigingsgardes op? 07-07-08 Waarom felle kritiek op plannen en door wie? 05-02-09 groot aantal problemen, welke? 23-12-09 waarom de ene meer geld krijgt dan de andere? 06-11-09 geen informatie over achtergrond.

j:

k: 28-01-08 soms geschreven: zouden.. 10-11-07 waar. 09-11-07 zouden op het punt staan. 07-11-07 waar. 07-11-07 waar. 11-07-08 waar. 07-07-08 waar. 03-07-08 waar. 30-05-08 waar. 05-02-09 waar. 26-09-08 waar. 20-09-08 waar. 24-07-08 zouden racistisch zijn. 22-07-08 suggereerde, lijkt. 08-05-09 waar. 17-04-09 waar. 24-02-09 waar. 13-02-09 Een vijfde van de kinderen zou nooit naar school gaan. 23-12-09 waar. 06-11-09 waar. 04-09-09 waar. 22-08-09 waar. 22-08-09 waar.

Stijl en retoriek

a: 28-01-08 Roma-zigeuners. 10-11-07 Roma-zigeuners. 07-11-07 Roma, Roma-zigeuners. 11-07-08 Roma (zigeuners). 07-07-08 Zigeuners en Roma. 03-07-08 zigeuners, Roma, Roma-zigeuners. 30-05-08 Roma. 05-02-09 Roma-zigeuners, Roma. 15-11-08 Roma. 26-09-08 Roma (zigeuners). 20-09-08 Roma, zigeuners. 24-07-08 zigeuners, Roma. 22-07-08 Roma (zigeuners). 08-05-09 Roma (zigeuners). 24-02-09 Roma en zigeuners. 13-02-09 'zigeuners', Roma. 13-02-09 Roma. 23-12-09 Roma. 06-11-09 Roma (zigeuners). 22-08-09 Roma-zigeuners. 22-08-09 Roma, Roma-zigeuners.

b:

c: Een politiebureau zou zelfs een crèche hebben opgezet waar de jongste criminelen in worden opgevangen. Zijn ze vanaf de geboorte crimineel? 09-11-07 Roemeense zigeuners staan alleen op het punt te vertrekken of ook 'gewoon' Roemenen. 07-07-08 Veel jonge Roma werken als bedelaar en gaan daarom niet naar school. Citaat. 17-04-09 zij zorgen voor problemen. 24-02-09 Cijfers criminaliteit, is er echt sprake van een toename? 13-02-09 Roma-kinderen spijbelen veel en komen vaak niet verder dan de lagere school. Oh ja, is dat zo? 06-11-09 beschermen tegen diefstal.

Relevantiestructuren

10-11-07 Romakwestie in kop. 09-11-07 Roma uit Italië. Gewoon immigranten, ook Roemenen. 07-11-07 kop: verklaart oorlog aan Roma-zigeuners. Alleen aan de Roma? Of ook Roemenen. 07-11-07 Massahysterie staat prominent boven aan, uiteindelijk valt dat wel mee. 11-07-08 'Plan vingerafdrukken discriminerend', waarom tussen aanhalingstekens? 07-07-08 Kop: zigeuners. 03-07-08 Kop: zigeuners. 30-05-08 Klein bericht. 05-02-09 Zigeuners vormen Romagarde. Is dat een naam? 13-02-09 Laatste zin: herhaling en zonder duiding. Geen goede conclusie. 23-12-09 Onderkop: zigeuners. 06-11-09 Kop: zigeuners. 04-09-09 Kop: zigeunerboefjes.

Trouw

Semantiek

a: 08-04-09 getto-achtige omstandigheden. 17-02-09 vreest radicalisering. 05-02-09 politici vrezen dat door de crisis de spanningen toenemen. 25-07-08 die afgelopen jaren in Italië zijn neergestreken. 21-05-08 onderwerp van een stroom aan berichten over criminaliteit.

b:

c: 18-08-09 onduidelijk wel probleem er ontstaat met een klas vol achterstandskinderen.

d: 08-12-09 Eszter Pásztor. 22-08-09 journalist. 18-08-09 Succesvolle Hongaarse Roma. 14-08-09 journalist. 24-06-09 journalist. 17-06-09 journalist. 09-06-09 journalist. 08-04-09 journalist. 24-02-09 journalist. 17-02-09 journalist. 13-02-09 journalist. 07-02-09 journalist. 05-02-09 journalist. 25-07-08 journalist. 16-07-08 journalist. 21-02-08 Roma. 01-12-07 Romafamilie. 13-11-07 journalist. 13-11-07 journalist. 24-10-07 vanuit slachtoffers. 11-07-08 journalist. 04-06-08 journalist. 21-05-08 journalist. 21-02-07 journalist.

e: 08-12-09 Eszter Pásztor, Roma. 22-08-09 politie, verdachten, FBI. 18-08-09 Roma. 14-08-09 neonazi's, president Sólyom, Jobbik, Roma. 24-06-09 Roemenen, minister Engeland. 17-06-09 Roemenen, politie. 17-06-09 Morvai. 08-04-09 Roma, politie, regering Slowakije. 24-02-09 zigeuners, Hongaarse Garde. 17-02-09 Hongaren, Roma, politie, politiek. 13-02-09 Roma, Amsterdams bureau

Leerplicht. 07-02-09 burgemeester Borisov. 05-02-09 Roma, Hongaarse Garde. 25-07-08 Roemenen, Rode Kruis, Italiaanse regering. 16-07-08 Rome, Rode Kruis, Roma, Europees Parlement. 21-02-08 Roma. 01-12-07 Nicolich, Forum. 13-11-07 Roemenen, Roma. 13-11-07 Europese Commissie, Prodi. 24-10-07 zigeuners, Slowaken. 11-07-08 Italië, Europees Parlement. 04-06-08 immigranten, Italië. 21-05-08 Roma, Italië, Unicef, Spanje. 21-02-07 Roemeense regering, Roma.

f: 08-12-09 vooral Eszter Pásztor. 22-08-09 geen citaten. 18-08-09 Roma, hongaars ministerie van Onderwijs, European Roma Rights Centre. 14-08-09 politiek analist Szabados. 24-06-09 minister Ritchie. 17-06-09 socioloog. 17-06-09 Morvai. 08-04-09 SME. 24-02-09 geen citaten. 17-02-09 onderzoeker politiek onderzoeksinstituut. 13-02-09 geen citaten. 07-02-09 extreemrechtse partij Ataka, Borisov, premier Sergei Stanisjev. 05-02-09 geen citaten. 25-07-08 Roemeense vrouw, Rode Kruis. 16-07-08 geen citaten. 21-02-08 Roma-studente, Roma integratiebureau. 01-12-07 Romafamilie, Forum. 13-11-07 Vereniging van Oost-Europese immigranten. 13-11-07 Europese Commissie. 24-10-07 beide komen aan het woord. 11-07-08 beide samengevat. 04-06-08 Mensenrechtenorganisatie, politiek partij Berlusconi. 21-05-08 Berlusconi, alles samengevat. 21-02-07 geen citaten.

g:

h: 24-06-09 noemen slachtoffers, overwegend Roma. 04-06-08 overbodig: Het wordt een misdrijf om minderjarigen te laten bedelen- iets waar Roma zich op grote schaal schuldig aan maken.

i: 08-04-09 wat is er gebeurt met de slachtoffers? 13-02-09 waar blijven de jongens en wat is het achterliggende probleem? 01-12-07 voor overlast zorgde, wat voor overlast?

j:

k: 08-12-09 waar. 22-08-09 zouden wapens in beslag... 18-08-09 waar. 14-08-09 waar. 24-06-09 waar. 17-06-09 waar. 17-06-09 Haar mening is duidelijk háár mening. 08-04-09 waar. 24-02-09 zigeuners vermoeden. 17-02-09 waar. 13-02-09 waar. 07-02-09 waar. 05-02-09 waar. 25-07-08 waar. 16-07-08 omdat het discrimineren zou zijn. 21-02-08 waar. 01-12-07 waar. 13-11-07 zou de Spaanse regering hebben gevraagd om strengere immigratieregels. 13-11-07 waar. 24-10-07 waar. 11-07-08 waar. 04-06-08 waar. 21-05-08 die zou hebben geprobeerd. 21-02-07 waar.

Stijl en retoriek

a: 08-12-09 Roma. 22-08-09 Roma, zigeuners. 18-08-09 Roma. 14-08-09 zigeuners. 24-06-09 Roma. 17-06-09 Roma (zigeuners). 17-06-09 Roma, zigeuner. 08-04-09 Roma. 24-02-09 Zigeuners, Roma. 17-02-09 Roma, zigeuners. 13-02-09 Roma, Roma-zigeuner. 07-02-09 Roma, zigeuners. 05-02-09 Roma-zigeuners, Roma, zigeuners. 25-07-08 zigeuners. 16-07-08 Roma. 21-02-08 Roma. 01-12-07 Roma-zigeuner, Roma. 13-11-07 zigeuners, Roma. 13-11-07 Roma-zigeuners, Roma, zigeuner. 24-10-07 meest zigeuners, soms Roma. 11-07-08 Roma-zigeuners. 04-06-08 Roma. 21-05-08 Roma, zigeuners. 21-02-07 zigeuners.

b:

c: 18-08-09 de negatieve gevolgen daarvan behoeven geen uitleg. 17-02-09 wel is in arme provincies, waar de meeste Roma wonen, lokaal soms veel kleine criminaliteit. Dus daar zijn Roma verantwoordelijk voor? 01-12-07 Kop: De familie Nicolich past nergens. Of worden ze overal geweerd? Relevantiestructuren

24-02-09 Kop: zigeuners. 17-02-09 Na een moord gepleegd door zigeuners begint de lead. Is dat een uitgemaakte zaak? 05-02-09 Kop: Hongaarse zigeuners vormen Roma Garde. 25-07-08 Onderkop: zigeuners. 13-11-07 Kop: zigeuners.